

MINISTERSTWO SPORTU I TURYSTYKI

DEPARTAMENT TURYSTYKI

**RAPORT O STANIE GOSPODARKI TURYSTYCZNEJ
W LATACH 2004-2006**

*Dokument rządowy
przyjęty przez
Radę Ministrów*

Warszawa, lipiec 2008

WPROWADZENIE	4
ROZDZIAŁ 1. ZARZĄDZANIE TURYSTYKĄ W POLSCE W LATACH 2004-2006 ..	5
1.1 Przygotowanie rozwiązań systemowych stymulujących rozwój turystyki	5
1.2 Regulacja rynku turystycznego określona ustawą o usługach turystycznych.....	8
1.3 Badania na rynku usług turystycznych.....	9
1.4 Kształcenie i szkolenie kadr dla turystyki.....	12
1.4.1 Kształcenie kadr dla turystyki	12
1.4.2 Szkolenie i doskonalenie kadr zawodowych i społecznych.....	15
1.5 Międzynarodowa współpraca dwustronna i wielostronna	18
1.5.1 Umowy o współpracy w dziedzinie turystyki	18
1.5.2 Członkostwo w organizacjach międzynarodowych	19
1.6 Promocja Polski jako kraju atrakcyjnego turystycznie	22
1.6.1 Kierunki działań Polskiej Organizacji Turystycznej.....	22
1.6.2 Promocja turystyki biznesowej	27
1.6.3 Przynależność POT do międzynarodowych organizacji turystycznych	29
1.7 Wydatki administracji publicznej na turystykę w latach 2004-2006	30
ROZDZIAŁ 2. MAKROEKONOMICZNA SYTUACJA POLSKI W LATACH 2004-2006.....	33
2.1 Produkt krajowy brutto.....	33
2.2 Budżet państwa	33
2.3 Inflacja.....	34
2.4 Rynek pracy.....	35
2.5 Bilans handlu zagranicznego.....	37
ROZDZIAŁ 3. MIEJSCE TURYSTYKI W GOSPODARCE NARODOWEJ POLSKI W LATACH 2004-2006	39
3.1 Przychody z turystyki.....	39
3.2 Udział turystyki w tworzeniu produktu krajowego brutto Polski	40
3.3 Turystyka w bilansie płatniczym.....	41
3.4 Zatrudnienie w turystyce	42
3.5 Rejestrowane bezrobocie w turystyce i gastronomii.....	43
3.6 Rachunek satelitarny turystyki dla Polski	46
3.7 Istnienie „szarej strefy” w turystyce.....	53
3.7.1 Zjawisko „szarej strefy” i metodologia badania	53
3.7.2 Problem zjawiska „szarej strefy” w działalności turystycznej w Polsce	55
ROZDZIAŁ 4. PODSTAWOWE DANE CHARAKTERYZUJĄCE RUCH TURYSTYCZNY W POLSCE W LATACH 2004-2006	60
4.1 Turystyka przyjazdowa do Polski	60
4.2 Turystyka krajowa mieszkańców Polski	66

4.3 Turystyka zagraniczna mieszkańców Polski.....	69
ROZDZIAŁ 5. PODMIOTY GOSPODARCZE NA RYNKU USŁUG TURYSTYCZNYCH W POLSCE W LATACH 2004-2006.....	72
5.1 Ogólna charakterystyka podmiotów gospodarczych.....	72
5.2 Biura podróży.....	72
5.3 Baza noclegowa.....	73
5.4 Baza gastronomiczna.....	78
ROZDZIAŁ 6 - SYSTEM NADAWANIA UPRAWNIENÍ PILOTA WYCIECZEK I PRZEWODNIKA TURYSTYCZNEGO	81
6.1 Uprawnienia do wykonywania działalności pilota wycieczek i zawodu przewodnika turystycznego	81
6.2 Potwierdzanie znajomości języków obcych przez pilotów wycieczek i przewodników turystycznych	82
ROZDZIAŁ 7. TRANSPORT PASAŻERSKI W POLSCE W LATACH 2004-2006.....	84
7.1 Transport lotniczy	84
7.2 Transport kolejowy	86
7.3 Transport morski	87
7.4 Żegluga przybrzeżna	88
7.5 Transport śródlądowy.....	88
7.6 Transport samochodowy	88
7.7 Podsumowanie	89
ROZDZIAŁ 8. WYBRANE ELEMENTY INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ I PARATURYSTYCZNEJ.....	90
8.1 Szlaki turystyczne	90
8.2 Muzea i ich oddziały. Instytucje paramuzealne	92
8.3 Parki narodowe i krajobrazowe.....	96
ROZDZIAŁ 9. BARIERY ROZWOJU TURYSTYKI W POLSCE W LATACH 2004- 2006.....	98
Wykaz skrótów	101
Słownik	101
Literatura	102
Spis rycin.....	103
Spis tabel	105
Załącznik nr 1	107

WPROWADZENIE

Przygotowanie niniejszego raportu wynika z dokumentu „Strategia rozwoju turystyki w latach 2001-2006. Rządowy program wsparcia rozwoju turystyki w latach 2001-2006”. Celem opracowania jest diagnoza stanu gospodarki turystycznej w Polsce w latach 2004-2006. Raport jest dodatkowym elementem monitorowania realizacji zadań zapisanych w strategii rozwoju turystyki. Realizacja celów strategii jest co roku oceniana w „Informacji o stanie realizacji zadań zapisanych w dokumencie rządowym Strategia rozwoju turystyki w latach 2001-2006...”. Raport swoją strukturą nawiązuje do raportu o stanie gospodarki turystycznej w latach 2001-2003 wydanego w roku 2005.

Zakres czasowy opracowania obejmuje lata 2004-2006. Informacje niezbędne do prezentacji treści zawartych w raporcie, a dotyczące innych lat zamieszczono w przypisach. Konstrukcja raportu służy osiągnięciu wyżej wymienionych celów.

Sporządzając raport wykorzystano dane Głównego Urzędu Statystycznego, Departamentu Analiz i Prognoz Ekonomicznych Ministerstwa Gospodarki, a także opracowania przygotowywane na zlecenie Departamentu Turystyki w latach 2004-2006, przez Instytut Turystyki w Warszawie oraz Instytutem Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur. Ponadto posłużono się także opracowaniami i informacjami przekazanymi przez Polską Organizację Turystyczną. W celu przedstawienia określonych wskaźników uzyskanych w Polsce na tle międzynarodowym wykorzystano opracowania Światowej Organizacji Turystyki¹ oraz Światowej Rady Turystyki i Podróży².

Departament Turystyki Ministerstwa Sportu i Turystyki wyraża podziękowanie Polskiej Organizacji Turystycznej, Głównemu Urzędowi Statystycznemu oraz Departamentowi Analiz i Prognoz Ekonomicznych Ministerstwa Gospodarki za udostępnienie opracowań i danych statystycznych niezbędnych do przygotowania niniejszego opracowania.

¹ World Tourism Organization (UNWTO).

² World Travel and Tourism Council (WTTC).

ROZDZIAŁ 1. ZARZĄDZANIE TURYSTYKĄ W POLSCE W LATACH 2004-2006

1.1 Przygotowanie rozwiązań systemowych stymulujących rozwój turystyki

Za przygotowywanie rozwiązań systemowych stymulujących rozwój turystyki odpowiada w szczególności minister właściwy ds. turystyki. Do działań w tym zakresie należy m.in. przygotowywanie i opiniowanie aktów prawnych i różnego rodzaju dokumentów mogących przyczynić się do tworzenia korzystnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości.

W latach 2004-2006 zostało zmienione prawo w zakresie turystyki na rzecz uproszczenia i ułatwienia prowadzenia działalności turystycznej, z jednoczesnym uwzględnieniem ochrony interesów klientów korzystających z usług turystycznych. Nowelizowano ustawę z dnia 2 lipca 2004 r. o **swobodzie działalności gospodarczej**. W związku z tym znówelizowano **ustawę o usługach turystycznych**. Działalność gospodarcza polegająca na organizowaniu imprez turystycznych oraz pośredniczeniu na zlecenie klientów w zawieraniu umów o świadczenie usług turystycznych stała się działalnością, która wymagała uzyskania wpisu w rejestrze organizatorów turystyki i pośredników turystycznych prowadzonym przez wojewodę. W związku ze zmianami w ustawie o usługach turystycznych, wprowadzonymi ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o zmianie niektórych ustaw oraz w związku ze zmianami w podziale zadań i kompetencji administracji terenowej (Dz. U. z 2005, Nr 175, poz.1462), które weszły w życie z dniem 1 stycznia 2006 r. Minister Gospodarki jako minister właściwy do spraw turystyki wydał rozporządzenia dostosowujące dotychczas obowiązujące akty prawne do ww. zmienionych przepisów ustawowych. Na mocy tych rozporządzeń szczegółowe zadania, wynikające z ustawy o usługach turystycznych, które na podstawie wcześniej obowiązujących przepisów należały do wojewodów, zostały powierzone marszałkom województwa.

Ponadto Ministerstwo inicjowało, przygotowywało i finansowało badania rynku turystycznego. Minister właściwy ds. turystyki odpowiada także za nadzorowanie Polskiej Organizacji Turystycznej (POT). Corocznie w Ministerstwie opiniowanych było kilkaset dokumentów dotyczących zagadnień bezpośrednio lub pośrednio związanych z problematyką produktu turystycznego i przedsiębiorczości.

W latach 2004-2006 trwały prace nad zapisami dotyczącymi turystyki w Programach Operacyjnych na lata 2007-2013. Wsparcie dla przedsięwzięć turystycznych z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej będzie można uzyskać w Programie Operacyjnym Innowacyjna Gospodarka 2007-2013 w ramach dwóch działań:

- **6.3. „Promocja turystycznych walorów Polski”** Celem działania jest wzmocnienie konkurencyjności gospodarki poprzez promocję Polski jako kraju atrakcyjnego turystycznie. Polska posiada wiele atrakcji turystycznych, stanowiących wartość na skalę europejską, a nawet światową, jednak świadomość ich istnienia wśród turystów zagranicznych jest niska, a atrakcje te są rzadko promowane zagranicą. W tej sytuacji intensywna, kompleksowa promocja walorów turystycznych Polski przyczyni się w sposób istotny do zwiększenia rozwoju gospodarczego i wzmocnienia konkurencyjności polskiej gospodarki.

- **6.4 „Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym”**

Celem działania jest wsparcie inwestycji dla stworzenia konkurencyjnych i innowacyjnych o unikatowej randze produktów turystycznych o charakterze ponadregionalnym. Z tego względu w Programie Operacyjnym Innowacyjna Gospodarka (POIG) przewidziano wsparcie projektów o największym znaczeniu turystycznym, które przyczyniają się do wzrostu atrakcyjności kraju w świetle przygotowań do organizacji Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012. Wsparte zostaną również projekty, które pozwolą na rozwój turystyki w kilku województwach przy jednoczesnym zachowaniu chłonności terenów turystycznych i ich pojemności.

Fundusze na rozwój turystyki zostały uwzględnione również we wszystkich **Regionalnych Programach Operacyjnych**, co odzwierciedla fakt, że wszystkie polskie regiony widzą swoją szansę w tym sektorze gospodarki. W ramach tych programów przewidziana jest przede wszystkim budowa i modernizacja lokalnej bazy turystycznej, takiej m.in. jak: infrastruktura noclegowa i gastronomiczna, publiczna infrastruktura turystyczna i rekreacyjna, infrastruktura uzdrowiskowa, system informacji turystycznej oraz promocja turystyki. Ponadto projekty związane z turystyką zostały ujęte w **Programie Operacyjnym Rozwój Polski Wschodniej**, który będzie realizowany na terenie 5 województw: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego. W ramach programu, wsparcie zostanie udzielone na projekt dotyczący przygotowania studium uwarunkowań atrakcyjności turystycznej Polski Wschodniej oraz promocji Polski Wschodniej jako miejsca atrakcyjnego wypoczynku, na kompleksowy projekt mający na celu stworzenie podstawowej infrastruktury związanej z obsługą ruchu rowerowego obejmujący swoim zasięgiem 5 województw Polski Wschodniej oraz wsparcie budowy i modernizacji infrastruktury konferencyjno-wystawienniczo-targowej.

Wsparcie projektów, które mogą w sposób pośredni przyczynić się do rozwoju turystyki przewiduje również **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko**. Realizowane będą projekty dotyczące m.in. rewitalizacji, rewaloryzacji, konserwacji, renowacji, zachowania, modernizacji, adaptacji na cele kulturalne zabytkowych obiektów i zespołów obiektów wraz z ich otoczeniem.

Pomoc w zakresie rozwoju turystyki przewidziane jest również w **Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich** oraz w ramach **Europejskich Programów Współpracy Terytorialnej** a dla rozwoju zasobów ludzkich stworzony został horyzontalny **Program Operacyjny Kapitał Ludzki**, gdzie na zasadach ogólnych branża turystyczna będzie mogła również uzyskać wsparcie.

W latach 2004-2006 była monitorowana realizacja zadań zapisanych w: **Strategii rozwoju turystyki w latach 2001-2006. Rządowym programie wsparcia rozwoju turystyki w latach 2001-2006** - dokumencie rządowym, przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 24 kwietnia 2001 r. i zmodyfikowanym przez Radę Ministrów w dniu 10 września 2002 r.

Rok 2006 był ostatnim rokiem realizacji „**Strategii rozwoju turystyki...**”. Zgodnie z zapisem w pkt. 8 tego dokumentu pt. „monitorowanie realizacji zadań (po weryfikacji)” były opracowywane roczne informacje o jego realizacji, przyjmowane przez Radę Ministrów, a

następnie szeroko upowszechniane na stronie internetowej Ministerstwa Gospodarki (www.mg.gov.pl w dziale „Turystyka”).

Poprzedni okres od momentu podjęcia realizacji „Strategii...”, był z pewnością okresem trudnym nie tylko dla polskiej turystyki, ale i dla całej gospodarki. Niewielki wzrost PKB i znaczący wzrost bezrobocia wpływały negatywnie na przychody z turystyki zarówno w firmach, jak i wpływy podatkowe do budżetu państwa. Trudna sytuacja budżetu powodowała, że nie było możliwe przeznaczenie znaczących środków na wspieranie różnego typu programów pro-turystycznych, w tym promocyjnych.

Ocenia się, że stan wykonania zadań wynikających ze „Strategii...” w latach ubiegłych był zadowalający, aczkolwiek oczekiwać można było większego zaawansowania ich realizacji zarówno pod względem merytorycznym, jak i finansowym.

Przedsięwzięcia związane z upowszechnianiem rządowego programu wsparcia rozwoju turystyki dowiodły, iż istnieje wzajemny wpływ gospodarki turystycznej i innych sektorów gospodarki, a także o ścisłej zależności realizacji zadań w zakresie rozwoju turystyki od innych obszarów działalności, zwłaszcza od:

- rozwoju infrastruktury komunikacyjnej i transportu, zapewniającego dostępność do Polski i wybranych regionów kraju,
- ochrony dziedzictwa kulturowego i udostępniania turystom obiektów kultury materialnej,
- bezpieczeństwa turystów,
- ochrony środowiska,
- kształcenia i szkolenia kadr dla turystyki.

Szerokie upowszechnienie dokumentu miało też istotne znaczenie dla integracji branży turystycznej i branż współpracujących oraz samorządu terytorialnego i gospodarczego wokół zadań, wynikających ze „Strategii...”.

W świetle wyników dziewięciu wskaźników charakteryzujących gospodarkę turystyczną, które – zgodnie z zapisem w pkt. 8 „Strategii...” pt. „Monitorowanie realizacji zadań” – są podstawowym miernikiem realizacji „Strategii...” szczególną uwagę i działania należy skierować na zwiększenie uczestnictwa Polaków w wyjazdach turystycznych albowiem wskaźniki dotyczące uczestnictwa Polaków w wyjazdach turystycznych i liczba krajowych podróży turystycznych są znacznie niższe od prognozowanych.

Do pozytywnych akcentów z realizacji wskaźników charakteryzujących gospodarkę turystyczną zaliczyć należy fakt, iż Polska w znaczący sposób wykorzystała szansę jaką dało jej członkostwo w Unii Europejskiej w zakresie zwiększenia zagranicznego ruchu przyjazdowego do Polski.

Biorąc pod uwagę fakt, iż „Strategia rozwoju turystyki w latach 2001-2006. Rządowy program wsparcia rozwoju turystyki w latach 2001-2006” obejmuje określony horyzont czasowy, a także konieczność przygotowywania dokumentów sektorowych, obejmujących okres nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej, tj. lata 2007-2013, minister właściwy do spraw turystyki podjął decyzję o przystąpieniu do opracowania „Strategii rozwoju turystyki na lata 2008-2015”.

W latach 2004-2006 kontynuowano i zgodnie z założeniami dokumentu zakończono realizację „**Międzyresortowego programu rozwoju turystyki i wypoczynku dzieci i młodzieży na lata 2001-2006**”. Należy zauważyć, iż opracowany on został w celu

koordynacji i upowszechniania działań w zakresie rozwoju turystyki i wypoczynku dzieci i młodzieży, jako elementu polityki społecznej państwa, a w szczególności:

- udzielenia wsparcia organizacjom pozarządowym w działaniach na rzecz większego udziału dzieci i młodzieży w turystyce i wypoczynku przez władze oświatowe, samorządy terytorialne i administrację rządową,
- zwiększenia udziału dzieci i młodzieży w turystyce.

Program realizowany był wielotorowo, zarówno w ramach działań statutowych służb administracji rządowej np. w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa turystyki i wypoczynku dzieci i młodzieży, jak i w ramach publicznych zadań zleczanych organizacjom pozarządowym. Dzięki takiej współpracy realizowane były różnorodne i profesjonalnie przygotowane inicjatywy zakresu upowszechniania udziału dzieci i młodzieży w turystyce i wypoczynku, szkolenia i doskonalenia kadr oraz wsparcia rozwoju infrastruktury turystyki i wypoczynku dzieci i młodzieży.

Należy podkreślić, iż realizatorzy programu (poszczególne ministerstwa) wyznaczały skalę działań oraz ich finansowanie w ramach własnych środków budżetowych. Na rzecz realizacji programu nie były wyasygnowane odrębne środki w budżecie Państwa. W omawianym okresie łączna skala środków na realizację określonych zadań wyniosła średnio 108,7 mln złotych.

Zadania, które zostały zrealizowane w ramach tych środków objęły w okresie 2004-2006 bezpośrednio ok. 32,7% wszystkich dzieci i młodzieży w Polsce. Dodatkowo przeszkolono wiele osób z zakresu kwalifikacji organizowania turystyki i wypoczynku dzieci i młodzieży, skontrolowano szereg miejsc organizacji turystyki i wypoczynku dzieci i młodzieży oraz prowadzono działania promocyjne w tym zakresie.

Należy podkreślić, iż koncepcja i realizacja programu spotkała się z dużą aprobatą nie tylko ze strony beneficjentów, ale także ze strony organizacji turystyki społecznej, które takie działania prowadzą oraz Komisji Europejskiej, na forum roboczym której ten program był prezentowany.

Pomimo zakończenia realizacji dokumentu i braku transpozycji jego zapisów do „Strategii Państwa dla Młodzieży 2003-2012” działania te pozostają aktywnie prowadzone w dotychczasowym zakresie jako działania własne resortów. Ponadto problematyką tą zajął się także Fundusz Inicjatyw Społecznych, który oferuje możliwość ubiegania się o dofinansowanie w zakresie dotychczas objętym programem

1.2 Regulacja rynku turystycznego określona ustawą o usługach turystycznych

W okresie objętym raportowaniem nastąpiły w Polsce istotne zmiany regulacji prawnych dotyczących podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej w sektorze usług turystycznych.

Ich głównym celem była liberalizacja zasad podejmowania i prowadzenia takiej działalności dokonana ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. *o swobodzie działalności gospodarczej*. Jej wejście w życie pociągnęło za sobą istotne zmiany w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. *o usługach turystycznych* oraz wydanych na jej podstawie przepisach wykonawczych. Do najważniejszych zmian należy zaliczyć: zastąpienie obowiązku uzyskiwania przez organizatorów turystyki i pośredników turystycznych zezwolenia obowiązkiem wpisu do rejestru organizatorów i pośredników, liberalizację wymagań w zakresie kategoryzacji obiektów hotelarskich poprzez np. rezygnację z obowiązku posiadania basenu w hotelu

pięciogwiazdkowym czy liberalizację warunków uzyskiwania uprawnień przez pilotów wycieczek i przewodników turystycznych.

Ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w podziale zadań i kompetencji administracji terenowej (D. U. Nr 175, poz. 1462), nastąpiła nowelizacja ustawy o usługach turystycznych.

Od 2006 r. zadania wynikające z ustawy o usługach turystycznych, które wcześniej należały do wojewodów, znalazły się w gestii marszałków województwa jako zadania z zakresu administracji rządowej. W związku z powyższym w 2006 r. wydane zostały następujące akty wykonawcze, które dostosowały dotychczas obowiązujące przepisy do zmienionej ustawy o usługach turystycznych:

- rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 2 stycznia 2006 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie opłat związanych z zaszeregowaniem obiektu hotelarskiego (Dz. U. Nr 3, poz. 22),
- rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 11 stycznia 2006 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie stażu adaptacyjnego i testu umiejętności przeprowadzanych w toku postępowania o uznanie kwalifikacji do wykonywania zawodu przewodnika turystycznego (Dz. U. Nr 15, poz. 103),
- rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 17 stycznia 2006 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek (Dz. U. Nr 15, poz. 104),
- tekst jednolity rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 19 sierpnia 2004 r. w sprawie obiektów hotelarskich i innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie (Dz. U. z 2006r. Nr 22, poz. 169).
- tekst jednolity rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 28 czerwca 2001 r. w sprawie opłat związanych z zaszeregowaniem obiektu hotelarskiego (Dz. U. z 2006 r. Nr 30 poz. 214),
- obwieszczenie Ministra Gospodarki z dnia 20 października 2006 r. w sprawie ogłoszenia listy osób, spośród których marszałkowie województw powołują komisje egzaminacyjne języków obcych dla przewodników turystycznych i pilotów wycieczek (M.P. Nr 87, poz. 906).

1.3 Badania na rynku usług turystycznych

Zadania dotyczące statystyki turystyki w latach 2004-2006 były realizowane przez Główny Urząd Statystyczny i Ministerstwo Gospodarki. Ministerstwo ściśle współpracowało z Głównym Urzędem Statystycznym oraz Narodowym Bankiem Polskim przy opracowywaniu projektów badań do Rządowego Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej na kolejne lata oraz dbało o uwzględnianie problemów i specyfiki rynku turystycznego w tworzeniu aktualizacji Polskiej Klasyfikacji Działalności oraz Polskiej Klasyfikacji Wyrobów i Usług (PKD 2007 i PKWiU 2008). W omawianym okresie prowadzono badania statystyczne turystyki zgodnie z Rządowym Programem Badań Statystycznych Statystyki Publicznej na kolejne lata: 2004, 2005, 2006 oraz kontynuowano prace w zakresie doskonalenia narzędzi badawczych.

Główny Urząd Statystyczny wykonał badania „**Baza noclegowa turystyki i jej wykorzystanie**” oraz „**Ruch graniczny**”, a w 2006 r. „**Turystyka i wypoczynek**”. Z kolei w ramach Rządowego Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej na poszczególne

lata w analizowanym okresie Ministerstwo Gospodarki we współpracy z Instytutem Turystyki zrealizowało prace badawcze w następujących obszarach:

- „*Turystyka zagraniczna*” – w celu dokonania charakterystyki wielkości i rodzaju zagranicznego ruchu turystycznego oraz określenia wielkości i struktury wydatków poniesionych w Polsce przez turystów zagranicznych i odwiedzających jednodniowych;
- „*Aktywność turystyczna Polaków*” – celem pracy było określenie skali uczestnictwa w turystyce mieszkańców Polski w wieku 15 i więcej lat oraz charakterystyka wyjazdów w danym roku, a także analiza zmian i trendów w tym zakresie w kolejnych kilku latach; drugim istotnym celem zadania badawczego było monitorowanie krajowych i zagranicznych wyjazdów mieszkańców Polski w danym roku w układzie miesięcznym i kwartalnym. Istotną kwestią było określenie skali uczestnictwa w wyjazdach turystycznych dzieci i młodzieży oraz charakterystyka ich wyjazdów w każdym roku;

W ramach bazy informacyjnej **Polska Statystyka Publiczna** odpowiednio na rok 2004, 2005 i 2006 realizowano następujące zadania:

- „*Informatyczna baza danych TRAPER*”, polegająca na przygotowaniu aktualizacji i udostępnieniu bazy danych o najważniejszych zjawiskach na międzynarodowym i krajowym rynku turystycznym, udostępniana poprzez strony internetowe w języku polskim i angielskim.
- „*Turystyczna baza danych GMINA*” – polegająca na aktualizacji bazy danych o gminach w Polsce oraz uzyskaniu informacji o obiektach noclegowych indywidualnego zakwaterowania w Polsce w poszczególnych latach.

Ponadto realizowane było także coroczne zadanie pt. „*Turystyka polska w roku. Układ regionalny*”. Wydawnictwo zawiera dane dotyczące infrastruktury turystycznej, paraturystycznej i przyjazdów turystycznych do poszczególnych województw w poszczególnych latach.

W latach 2004-2006 realizowane były również inne zadania badawcze:

w 2004 r.:

- „*Metodologia regionalnego rachunku satelitarnego turystyki dla Polski*”. Celem badania było wypracowanie metodologii regionalnych rachunków satelitarnych dla Polski. Sporządzenie rachunku satelitarnego turystyki w ujęciu regionalnym jest naturalną kontynuacją sporządzania rachunku satelitarnego w ujęciu krajowym. Ze względu na wzrastające znaczenie regionalnych programów i projektów w Unii Europejskiej wszelkie oceny wpływu turystyki na gospodarkę regionów mają podstawowe znaczenie dla oceny i zakresu wspierania rozwoju regionalnego ze środków unijnych.
- „*Turystyka biznesowa w Polsce w 2003 roku*”. Celem badań było zgromadzenie i prezentacja informacji o podróżach biznesowych, bazie konferencyjno-kongresowej, organizatorach konferencji i kongresów oraz analiza zmian jakie nastąpiły w 2003 roku w porównaniu do roku poprzedniego.
- „*Infrastruktura turystyczna*”. Celem zadania było przedstawienie stanu bazy noclegowej w 2003 r. oraz porównanie go ze stanem z poprzedniego roku, określenie i analiza wielkości, struktury rodzajowej, sezonowości użytkowania i przestrzennego rozmieszczenia wybranych obiektów noclegowych ewidencjonowanych przez urzędy gmin, określenie i analiza wielkości wykorzystania kwater agroturystycznych i pokoi gościnnych na podstawie wyników badania reprezentacyjnego, analiza i ocena wielkości struktury rodzajowej i przestrzennej oraz wykorzystania bazy noclegowej i jej wyposażenia w bazę gastronomiczną, określenie wielkości rejestrowanego ruchu

turystycznego oraz jego struktury, ocena wielkości i struktury bazy gastronomicznej, określenie wielkości zatrudnienia w bazie noclegowej.

w 2005 r.:

- **„Metodologia badań statystycznych działalności podmiotów związanych z turystyką (klasa 63.30 wg PKD) - badanie pilotażowe.”**. Na podstawie raportu opracowanego przez Departament Statystyki Usług Głównego Urzędu Statystycznego w 2004 r. oraz wyników prac prowadzonych przez międzyresortowy zespół ekspertów powołany w 2005 r., opracowano zakres przedmiotowy badania działalności związanej z turystyką podmiotów zaliczanych do klasy 63.30 wg PKD. Opracowano metodologię badań, ankiety, przygotowano i przeprowadzono badanie pilotażowe jako etap prac nad metodologią badań statystycznych podmiotów prowadzących działalność związaną z turystyką.
- **„Koniunktura w sekcji H (Hotele i restauracje) oraz w grupie 63.3 (Działalność związana z turystyką) w dziale 63 sekcji I”**. Celem zadania było wykonanie pilotażowego komunikatu zawierającego analizę koniunktury działalności jednostek usługowych należących do sekcji H (Hotele i Restauracje) oraz do grupy 63.3 (Działalność związana z turystyką) w dziale 63 (Działalność wspomagająca transport; Działalność związana z turystyką) sekcji I (Transport, Gospodarka magazynowa i Łączność) według Polskiej Klasyfikacji Działalności za okres styczeń - wrzesień 2005 rok wraz z prognozą na ostatni kwartał 2005 r.
- **„Metodologia badań „szarej strefy” na rynku usług turystycznych”**. Celem zadania była analiza metod badania szarej strefy i przegląd dotychczas przeprowadzonych badań pod kątem ich przydatności do zdiagnozowania tego zjawiska na rynku usług turystycznych.

w 2006 r.:

- **„Koniunktura na rynku usług turystycznych”**. Celem zadania było określenie bieżącej koniunktury na rynku turystycznym w Polsce i w podstawowych segmentach usług turystycznych.
- **„Doskonalenie rachunku satelitarnego turystyki dla Polski”**. Zadanie było dofinansowane z Unii Europejskiej, a jego celem było doskonalenie procesu sporządzania rachunku satelitarnego turystyki (RST) w Polsce oraz sporządzenie RST na danych za rok 2002.
- **„Badanie strat budżetu państwa wynikających z istnienia szarej strefy w turystyce”**. Celem projektu była identyfikacja, na podstawie badań empirycznych, przyczyn funkcjonowania szarej strefy w sektorze turystyki, jej zakresu oraz najważniejszych przejawów, a następnie ocena skali strat budżetu państwa z tego tytułu, a także sformułowanie rekomendacji zawierających wskazanie pożądanych kierunków zmian w tym obszarze działalności.
- **„Wpływ czynników ekonomicznych na rozwój rynku usług turystycznych”**. Celem zadania było postawienie hipotez badawczych i ich weryfikacja w odniesieniu do polskiego rynku turystycznego. W szczególności istotne było sprecyzowanie pojęcia rynek turystyczny i zdefiniowanie wskaźników, które określają jego rozmiary, stworzenie listy czynników ekonomicznych, które mogą oddziaływać na rynek turystyczny oraz stworzenie listy wskaźników opisujących wspomniane czynniki ekonomiczne.
- **„Metodologia badań turystów zagranicznych – badanie pilotażowe”**. Głównym celem zadania było sprawdzenie poprawności opracowania nowego systemu przeprowadzania

badań na przejściach granicznych, w tym losowania próby i metody szacowania liczby turystów. Ponadto celem było sprawdzenie poprawności sporządzenia zmodyfikowanych ankiet oraz weryfikacja kosztów realizacji poszczególnych etapów badań, w tym kosztów przeprowadzenia badań ankietowych i kosztów zliczania osób przekraczających przejścia graniczne.

Uzyskane wyniki z badań statystycznych stanowią bazę dla szczegółowych analiz w zakresie rozwoju turystyki krajowej oraz przyjazdowej dotyczących poszczególnych segmentów rynku, regionalnego zróżnicowania rozwoju turystyki itd. Dzięki cykliczności badań możliwa jest obserwacja wieloletnich trendów, co m.in. wykorzystuje się do planowania polityki promocyjnej. Badanie wydatków służy ponadto do oszacowania wpływów z turystyki przyjazdowej i wykonania analiz na potrzeby rachunku satelitarnego turystyki (RST). Wyniki badań wykorzystuje się także do przygotowywania informacji dla międzynarodowych organizacji prowadzących statystyki dotyczące turystyki, takich jak OECD, CEI, WTO i Eurostat, które na podstawie uzyskiwanych informacji przygotowują publikacje³.

Ze względu na fakt, że wyniki wszystkich prac badawczych są ogólnodostępne na stronach internetowych ministerstwa, są one wykorzystywane, w zależności od potrzeb, przez jednostki naukowe, szkoły kształcące kadry dla turystyki, branżę turystyczną, administrację rządową i samorządową. Upowszechniane są również jako publikacje i płyty CD, a także przedstawiane i dyskutowane w trakcie corocznych konferencji problemowych poświęconych pracom badawczym w turystyce.

1.4 Kształcenie i szkolenie kadr dla turystyki

Gospodarka turystyczna w gospodarce narodowej pełni coraz bardziej znaczącą rolę. Jest ważnym rynkiem pracy dla wykwalifikowanych kadr i przedstawicieli wielu różnorodnych, specjalistycznych zawodów. Rozwój gospodarki turystycznej i jej funkcjonowanie wymaga dopływu nowej generacji kadr, przygotowanych do stosowania nowoczesnych rozwiązań w warunkach zmieniającego się rynku usług turystycznych i konkurencyjności branży turystycznej. Odpowiednie przygotowanie zawodowe kadr, kształconych w ścisłej integracji z praktyką, predyspozycje psychofizyczne, biegła znajomość języków obcych, kultura osobista, gościnność, odpowiedzialność i rzetelność, a także otwartość na dostosowywanie się do zmian, jakie niesie nowoczesność, rozwój, zmieniające się wymagania i oczekiwania klientów to cechy, które są ważne w turystyce.

1.4.1 Kształcenie kadr dla turystyki

Kadry dla turystyki są kształcone na poziomie średnim i wyższym. Głównym źródłem wykwalifikowanych kadr na poziomie średnim są publiczne i niepubliczne placówki o uprawnieniach szkół publicznych: zasadnicze szkoły zawodowe, technika i szkoły policealne prowadzące kształcenie w zawodach związanych z hotelarstwem, gastronomią i turystyką (HOGATUR). Absolwenci szkół sprzed reformy systemu edukacji mogli uzyskać tytuły zawodowe: technika hotelarstwa, technika usług gastronomicznych, kucharza, kelnera, kucharza małej gastronomii bądź technika obsługi turystycznej. Natomiast absolwenci zreformowanych szkół zawodowych kształcących na potrzeby branży HOGATUR mogą przystępować do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w wyuczonym zawodzie. Pierwsi absolwenci zreformowanych zasadniczych szkół zawodowych

³ Jako przykłady można podać *Tourism Market Trends in Europe, Key Figures, Yearbook of Tourism Statistics*.

prowadzących kształcenie w zawodzie kucharz małej gastronomii przystąpili do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w sesji wiosennej roku szkolnego 2003/2004, rok później absolwenci szkół policealnych prowadzących kształcenie przyszłych techników z branży HOGATUR, a na koniec roku szkolnego 2005/2006 nowy egzamin zawodowy zdawali absolwenci techników. Wszyscy zdający, których wynik egzaminu był pozytywny, otrzymali dyplomy potwierdzające kwalifikacje w wyuczonym zawodzie.

W latach 2004-2006 w zakresie przygotowania wykwalifikowanych kadr dla turystyki współpracowano z departamentami do spraw szkolnictwa zawodowego i szkolnictwa wyższego właściwych ministerstw. Opisywany okres to prace dotyczące:

- aktualizacji podstaw programowych kształcenia w zawodach: technik hotelarstwa, technik obsługi turystycznej oraz uruchomienia kształcenia w nowym zawodzie o nazwie pracownik pomocniczy obsługi hotelowej,
- przygotowania podstawy programowej kształcenia w zawodzie kucharz małej gastronomii, który został wprowadzony do klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego na wniosek ministra właściwego ds. turystyki,
- przygotowania standardów wymagań będących podstawą przeprowadzenia egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w zawodach z branży HOGATUR
- przygotowania opisów umiejętności i kompetencji do suplementów Europass, będących załącznikami do dyplomów, które otrzymują, po zdaniu egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodach w branży HOGATUR, absolwenci zreformowanych szkół zawodowych.

W roku szkolnym 2005/2006 funkcjonowały 632 szkoły (ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne) prowadzące kształcenie w zawodach z branży HOGATUR, które ukończyły 9 194 osoby. W czerwcu 2006 r. do egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe przystąpiły 4 244 osoby. „Zdawalność” tego egzaminu wyniosła odpowiednio: w zawodzie technik obsługi turystycznej - 78,8%, technik hotelarstwa - 65,4%, technik organizacji usług gastronomicznych – 89,5%, kelner 80,7% i kucharz 89,7%.

Na poziomie wyższym kształcenie odbywa się na kierunku turystyka i rekreacja, bądź jako specjalności lub specjalizacje na innych kierunkach korespondujących z działalnością turystyczną np. ekonomia, pedagogika, zarządzanie, informatyka. Turystyka stanowi bardzo atrakcyjny obszar, popularny wśród kandydatów na studia zarówno na poziomie licencjackim jak też studiach magisterskich. Turystyka jest w programach kształcenia akademii wychowania fizycznego, akademii ekonomicznych, uniwersytetów, akademii rolniczych, wyższych szkół zarządzania i biznesu, wyższych szkół hotelarstwa, turystyki i gastronomii itp., a każda z nich kształci w zakresie wynikającym z jej profilu.

Pracodawcy formułują krytyczne uwagi pod adresem absolwentów, ich niewystarczającej wiedzy, umiejętności i stopnia przygotowania do pracy. Oceny absolwentów o ich praktycznym przygotowaniu do pracy też są często negatywne. Absolwenci, jak wszyscy pracownicy podlegają ocenie pod względem jakości i fachowości przez turystów krajowych i zagranicznych. Uwagi krytyczne dotyczą też poziomu, kultury świadczących usługi i znajomości języków obcych. Powyższe opinie stały się m.in. przyczyną modyfikacji podstaw programowych nauczania na poziomie średnim.

Wypracowano projekt standardu nauczania na poziomie szkolnictwa wyższego dla nowego kierunku **turystyka**. Działanie to podjęto w wyniku analizy monitoringu rynku edukacyjnego w zakresie kształcenia kadr dla turystyki oraz rynku pracy w sektorze usług turystycznych, a także w odpowiedzi na liczne głosy przedstawicieli samorządu

gospodarczego działającego w obszarze turystyki. W ramach realizacji zadania zorganizowano i przeprowadzono szereg konsultacji i konferencji. Prowadzone prace wspierane były przez Instytut Turystyki w Warszawie. Przygotowany projekt standardów kształcenia dla **nowego kierunku studiów TURYSTYKA** stanowił podstawę wniosku do ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego w sprawie uruchomienia nowego kierunku studiów. Dalsze działania są uzależnione od decyzji dotyczących wdrażania głównych zadań wynikających z programów strategicznych.

Działaniami ukierunkowanymi na wzrost konkurencyjności polskiej oferty turystycznej na rynkach krajowym i zagranicznym były również przedsięwzięcia związane z poprawą jakości kształcenia kadr dla turystyki realizowane w formie:

- konkursów; rozstrzygnięto w 2005 r. kolejną edycję konkursu o nagrodę ministra za najlepszą pracę magisterską z zakresu gospodarki turystycznej, wsparto realizację VII edycję konkursu wiedzy o hotelarstwie im. L. Wellmanna,
- wspierano prowadzenie badań np.; pilotażowego „Programu kształcenia kadr dla turystyki w Województwie Pomorskim”, którego celem było przygotowanie regionalnego programu kształcenia kadr dla turystyki w tym regionie na lata 2004-2007,
- zlecono zorganizowanie i przeprowadzenie szkolenia specjalistycznego nt. standardów wymogów egzaminacyjnych, egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe dla zawodów: technik hotelarstwa i technik obsługi turystycznej, przeprowadzenie symulacji egzaminu zawodowego. Raz w roku przeprowadzano ogólnopolską konferencję dla dyrektorów szkół hotelarskich, gastronomicznych i turystycznych nt. wyników pilotażowego egzaminu i modernizacji nauczania przedmiotów zawodowych z udziałem Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych (wybranych), samorządu gospodarczego, władz samorządowych ,
- sfinansowano lub dofinansowano wydawanie materiałów pokonferencyjnych, które były upowszechnione w środowisku akademickim (wspomaganie jakości kształcenia oraz wśród branży turystycznej (doskonalenie zawodowe), promując dorobek badawczy polskiego środowiska naukowego, umożliwiające wymianę doświadczeń praktyków i teoretyków działających w turystyce; poniżej przykłady konferencji:
 - *Międzynarodowa Konferencja Naukowa z okazji Jubileuszu 30-lecia kształcenia na kierunku Turystyka i Rekreacja w Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie „TURYSTYKA W BADANIACH NAUKOWYCH W POLSCE I NA ŚWIECIE”,*
 - *Międzynarodowa Konferencja Naukowa „TURYSTYKA RELIGIJNO-PIELGRZYMKOWA” zorganizowana przez Wyższą Szkołę Turystyki i Hotelarstwa w Gdańsku,*
 - *Ogólnopolska Konferencja Naukowa „STAN I PERSPEKTYWY ORAZ INNOWACJE W ROZWOJU TURYSTYKI NA OBSZARACH WIEJSKICH” zorganizowana przez Państwową Wyższą Szkołę Zawodową w Białej Podlaskiej,*
 - *Konferencja z okazji jubileuszu 50. rocznicy powstania Katedry Turystyki Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie pt. „ Gospodarka turystyczna a grupy interesu”,*
 - *Konferencja Naukowa „KONKURENCYJNOŚĆ POLSKIEGO PRODUKTU TURYSTYCZNEGO NA RYNKU KRAJOWYM I ZAGRANICZNYM” zorganizowana przez Wyższą Szkołę Ekonomiczną w Warszawie,*

- *II Gremium Ekspertów Turystyki pt. „Kształtowanie jakości produktu turystycznego regionu z zachowaniem rozwoju zrównoważonego”,*
- *III Gremium Ekspertów Turystyki pt. „ Turystyka w ujęciu podmiotowym i przestrzennym. Człowiek – Przestrzeń - Przedsiębiorstwo”.*
- do szkół kształcących kadry dla turystyki przekazywano publikacje materiałów z ww. konferencji oraz raporty i wydawnictwa powstałe w trakcie realizacji prac badawczych wykonywanych na zlecenie Departamentu Turystyki.
- corocznie dofinansowano zbiory bibliotek prowadzonych przez Zarząd Główny PTTK (zakup nowych wydawnictw lub prace konserwacyjne). Zbiory te służą wszystkim grupom zawodowym studentom, uczniom, nauczycielom i wykładowcom.

1.4.2 Szkolenie i doskonalenie kadr zawodowych i społecznych

Szkolenie i doskonalenie zawodowe dotyczy czynnych pracowników różnorodnych podmiotów działających na rynku turystycznym oraz kadr społecznych zrzeszonych w organizacjach pozarządowych działających w obszarze turystyki. Szkolenia organizowane są przez pracodawców, organizacje branżowe, pozarządowe, organy administracji samorządowej i rządowej lub zlecane wyspecjalizowanym jednostkom.

Na początku 2004 r. przeprowadzono badanie ankietowe wśród samorządu gospodarczego w turystyce, stowarzyszeń oraz regionalnych organizacji turystycznych nt. potrzeb szkoleniowych ich członków. Wyniki ankiety wykorzystano do przygotowania programów szkoleń dla przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą polegającą na świadczeniu usług turystycznych.

Poszczególne szkolenia skierowane były do kwaterodawców turystyki wiejskiej, przedsiębiorców prowadzących działalność organizatora turystyki, pośrednika turystycznego lub agenta turystycznego oraz do przedsiębiorców świadczących usługi hotelarskie. Celem projektu było podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności zawodowych przedsiębiorców w celu poprawy jakości świadczonych usług, a tym samym konkurencyjności polskiej oferty turystycznej na rynku międzynarodowym i krajowym.

Zadanie, finansowane ze środków budżetowych części 40 - Turystyka, realizowano przez trzy kolejne lata. Wykonawcę wybierano zgodnie z przepisami ustawy prawo o zamówieniach publicznych. Łącznie przeszkolono 321 przedsiębiorców świadczących usługi turystyczne (111 osób w 2004 r.; 120 osób w 2005 r. i 90 osób w 2006 r.). Uczestnikom zapewniono materiały szkoleniowe.

W ramach dotacji budżetowej zorganizowane i przeprowadzone zostały szkolenia:

- kadr administracji samorządowej do współdziałania z branżą i kreowania rozwoju turystyki w warunkach akcesji Polski do Unii Europejskiej,
- kadr zajmujących się koordynacją działań w zakresie turystyki w regionach, przyczyniając się do przeszkolenia wydziałów ds. turystyki w urzędach miast i gmin z całej Polski,
- młodych pracowników naukowo-dydaktycznych kształcących kadry dla turystyki w celu podwyższenia poziomu kształcenia kadr zarządzających dla turystyki poprzez podniesienie jakości procesu dydaktycznego w uczelniach i szkołach pomaturalnych,
- społecznej kadry nauczycielskiej organizowane przez Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych – na uprawnienia kierownika obozu wędrownego i wycieczki szkolnej,

- społecznej kadry działającej na rzecz turystyki dzieci i młodzieży - opiekunów szkolnych kół PTSM, na uprawnienia młodzieżowego organizatora obozu wędrownego,
- liderów Krajowego Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe na kursach organizatorów turystyki wiejskiej,
- organizatorów turystyki biznesowej wyposażono w opracowany przez Stowarzyszenie Konferencje i Kongresy w Polsce folder (wraz z płytą CD) zawierający materiały pokonferencyjne akademii planistów i organizatorów konferencji.

W okresie sprawozdawczym liczne grono absolwentów i studentów odbywało w Departamencie Turystyki staże i praktyki studenckie, w tym w ramach programu „Pierwsza praca”, programu „Od stażu do zatrudnienia” oraz „Grasz o staż”.

Kompleksowe rozwiązania dotyczące działań związanych z rozwojem kadr dla turystyki obejmują również współpracę międzynarodową i wymianę doświadczeń w tym obszarze polegające m.in. na uczestnictwie w szkoleniach WTO dotyczącym zarządzania wiedzą i zasobami ludzkimi w tym m.in.: systemu certyfikacji „WTO – TedQual” dla uczelni kształcących na kierunku turystyka, programów edukacji i zarządzania wiedzą „*Education, Training and Knowledge Managment*”, jakości rozwoju turystyki „*Quality of Tourism Development*”, upowszechniania publikacji „*Publications*”, zrównoważonego rozwoju turystyki – „*Sustainable Development of Tourism*” oraz spraw statystyki i gospodarczego znaczenia turystyki „*Statistics and Economic Measurement of Tourism*”, spraw etyki – „*Ethics*”, spraw marketingu i promocji „*Market Intelligence and Promotion*”, dokumentacji – „*Documentation*”.

Jednostka wdrażająca zadania wynikające ze „Strategii rozwoju turystyki na lata 2001-2006”, w tym w zakresie rozwoju kadr turystycznych, była Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. W ramach „schematu a) *Doskonalenie umiejętności i kwalifikacji kadr, działanie 2.3 Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich (SPO RZL)*”, skierowano do pracowników oraz kadry zarządzającej małych, średnich i dużych firm, w tym również z branży turystycznej. Przedsiębiorcy mogli wziąć udział w szkoleniach współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Projekty miały m.in. formę szkoleń zawodowych, zarówno w zakresie ogólnego podwyższenia kwalifikacji i umiejętności, jak i zdobycia nowych, związanych ze zmianami technologicznymi (kursy zawodowe, zastosowanie IT, szkolenia z zakresu nowoczesnych technologii i innowacji), szkoleń menedżerskich, służących usprawnieniu zarządzania (zwłaszcza zasobami ludzkimi), identyfikacji potrzeb związanych z kwalifikacjami pracowników, poprawie organizacji pracy, studiów podyplomowych, staży w instytucjach naukowo-badawczych, podwyższania umiejętności i kwalifikacji pracowników. W ramach zawartych umów z branżą turystyczną pracownicy korzystali z projektów realizowanych m.in. przez:

- Instytut Turystyki w Krakowie Sp. z o.o. - przeprowadził szkolenia na terenie całego kraju pt. *Nowe szanse, nowe możliwości rozwoju potencjału kadr turystycznych i uzdrowiskowych* o tematyce dot. współczesnych metod zarządzania firmą jako elementu innowacyjności turystyki oraz podnoszenia kwalifikacji kadr w zakresie pierwszego kontaktu z klientem. Szkolenia odbędą się na terenie całego kraju.
- Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii - projekt pt. *Rozwój nowoczesnych kadr branży turystycznej Polski południowo-wschodniej*. Szkolenia z dziedziny turystyki dla pracowników małych i średnich firm turystycznych obejmowały zagadnienia z dziedziny zarządzania produktem turystycznym, zarządzania jakością, narzędziami

informatycznymi, strategiami marketingowymi, nowoczesnymi technikami obsługi klienta.

- Polska Agencja Rozwoju Turystyki S.A. - w ramach projektu *Rozwój przemysłu hotelarsko-turystycznego poprzez szkolenie kadr w wykorzystywaniu nowoczesnych technologii*, szkolenie skierowane było do kadry przemysłu turystycznego z tematyką obejmującą nowoczesne systemy rezerwacyjne, elektroniczne systemy zarządzania, przewodową i bezprzewodową komunikację, systemy bezpieczeństwa i dostępu obiektów turystycznych, pozyskiwanie funduszy strukturalnych na wdrożenie innowacyjnych rozwiązań.
- Wyższa Szkoła Handlowa w Kielcach zrealizuje projekt pt. *Studia Podyplomowe szansą rozwoju kadr*. Zorganizowane zostały studia podyplomowe z zakresu rachunkowości finansowej i zarządczej, wyceny nieruchomości, zarządzania nieruchomościami, zarządzania zasobami ludzkimi, zarządzania jakością, bezpieczeństwa i higieny pracy, kontroli i audytu wewnętrznego w przedsiębiorstwie, zarządzania procesami logistycznymi w firmie, zarządzania w turystyce i hotelarstwie.
- W ramach realizacji *schematu b) Promocja rozwiązań systemowych w zakresie potencjału adaptacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy działania 2.3 Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki, Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości ogłosiła w 2005 r. przetargi dla instytucji szkoleniowych na realizację projektów szkoleniowych, zgodnie z opracowaną wcześniej tematyką. *Schemat b)* zakłada realizację projektów na dużą skalę, odpowiadających na potrzeby setek przedsiębiorstw, w tym również firm branży drzewnej oraz realizację projektów o charakterze innowacyjnym, pilotażowym, które testują rozwiązania systemowe.

W okresie sprawozdawczym rozpoczęto następujące działania:

Program szkolenia kadr dla rozwoju produktów turystycznych, który zawiera pierwszy w Polsce, kompleksowy szkoleniowy projekt dla branży turystycznej pt. **„Turystyka – Wspólna Sprawa”**, realizowany na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach działań Sektorowego Programu operacyjnego Rozwój zasobów Ludzkich (2.3b.)

Z projektu korzystają przedsiębiorcy, przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji wspierających rozwój turystyki (izby, stowarzyszenia, zrzeszenia, organizacje pracodawców itp.). Celem projektu jest poprawa konkurencyjności branży oraz podniesienie kwalifikacji osób pracujących w turystyce. Szkolenia obejmują zagadnienia:

- Tworzenie i rozwijanie i promowanie markowych produktów turystycznych w formule sieciowej, tj. we współpracy różnych podmiotów działających na jednym obszarze,
- Zarządzanie produktem i przedsiębiorstwem turystycznym,
- Języki obce (do wyboru: angielski, niemiecki, francuski, rosyjski).

Przygotowanie ofert szkoleniowych było poprzedzone badaniami potrzeb szkoleniowych firm sektora turystycznego oraz cyklem konferencji upowszechniających upowszechnienie głównych założeń projektu.

Każdy uczestnik może również skorzystać z konsultacji indywidualnych lub grupowych w zakresie tematów omawianych na szkoleniach. Poza szkoleniem i doradztwem w ramach projektu powstały grupy partnerskie (składające się z przedsiębiorców, samorządowców, organizacji) tworzące, rozwijające i promujące markowe produkty turystyczne.

Wspierano też działania związane z wypromowaniem produktów turystycznych, ogłoszono konkurs na najlepszy produkt stworzony w przez grupy partnerskie w trakcie projektu. **Projekt jest realizowany w 16 województwach.** Pierwsza edycja projektu obejmowała województwa: dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, podlaskie, pomorskie i świętokrzyskie. Druga województwa: lubelskie, małopolskie, śląskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie. Trzecia edycja obejmuje – lubuskie, łódzkie, mazowieckie, opolskie, podkarpackie oraz wielkopolskie.

We wszystkich grupach szkoleniowych w całym kraju przewiduje się uczestnictwo 9 000 osób zakończenie projektu nastąpiło w 2007 r.

Podsumowanie

Powyższe informacje o rynku edukacyjnym i szkoleniowym w zakresie turystyki świadczą o jego bardzo dużym zróżnicowaniu pod względem programowym i występującego dużego zapotrzebowania na wszelkie innowacje i doskonalenie umiejętności. Należy podkreślić, iż istnieje potrzeba uporządkowania dość żywiołowo rozwijającego doskonalenia, szkolenia, a nawet kształcenia w zawodach turystycznych, hotelarskich i gastronomicznych, przede wszystkim skoordynowania z rzeczywistymi potrzebami rynku pracy. Najpilniejszą, ale i najtrudniejszą kwestią jest określenie przez pracodawców potrzeb ilościowych i jakościowych w zakresie przygotowania specjalistów. Prognozy dotyczące potrzeb kadrowych zależą od rozwoju branży jak też zmian w strukturze zatrudnienia podyktowanych koniecznością dostosowania się do standardów europejskich i utrzymania konkurencyjnej pozycji oferty turystycznej na rynku krajowym i międzynarodowym.

1.5 Międzynarodowa współpraca dwustronna i wielostronna

Turystyka odgrywa istotną rolę jako element międzynarodowych stosunków gospodarczych. Biorąc pod uwagę fakt, że nierozzerwalnie związane są z nią przepływy kapitałowe, procesy migracyjne, wymiana towarów i usług, bilans płatniczy, kursy wymiany walut, a także budowa wizerunku kraju na arenie międzynarodowej – troska o prawidłowy rozwój współpracy międzynarodowej należy do priorytetów administracji turystycznej. Realizacji tego celu służą m.in. powiązania prawno-traktatowe z innymi państwami oraz regularne spotkania z przedstawicielami administracji turystycznej innych krajów w celu omawiania stanu współpracy oraz podejmowania prób eliminowania negatywnych zjawisk towarzyszących wymianie osobowej, a także stwarzania odpowiednich warunków do podejmowania działalności inwestycyjnej. Współpraca międzynarodowa w latach 2004-2006 prowadzona była poprzez zawieranie umów o współpracy w dziedzinie turystyki, członkostwo w organizacjach międzynarodowych, a także uczestnictwo w spotkaniach, konferencjach itp.

1.5.1 Umowy o współpracy w dziedzinie turystyki

Polska prowadzi aktywną politykę traktatową, której celem jest zawieranie kolejnych umów rządowych o współpracy w dziedzinie turystyki. Prowadzone w latach 2004-2006 prace doprowadziły do podpisania umów o współpracy w dziedzinie turystyki z Estonią, Jordanią, Koreą Południową, Meksykiem i Ukrainą (umowa międzyrządowa zastąpiła umowę międzyresortową z 26.10.1994 r.).

Dążenie do podpisywania umów rządowych jest podyktowane interdyscyplinarnym charakterem turystyki, której problematyka swoim zasięgiem obejmuje kompetencje wielu resortów. Prace nad zawieraniem umów są podejmowane i prowadzone zarówno z inicjatywy Polski na rynkach uznanych przez nas za priorytetowe, jak również z inicjatywy innych krajów, którym zależy na rozwoju współpracy w obszarze turystyki z Polską.

Na koniec 2006 r. Polska była związana umowami o współpracy w dziedzinie turystyki z 36 krajami. Wśród podpisanych umów znajdowały się:

- jedna umowa międzypaństwowa z Portugalią (podpisana 22.01.2003 r.);
- 33 umów międzyrządowych - z Albanią (28.10.1994)⁴, Arabią Saudyjską (11.10.2003), Armenią (14.07.1999), Austrią (29.04.1976), Azerbejdżanem (26.08.1997), Belgią (14.10.1977), Białorusią (27.11.1995), Bośnią i Hercegowiną (sukcesor umowy z Jugosławią, 09.12.1969), Bułgarią (10.01.1969), Chorwacją (18.05.1996), Cyprzem (07.06.1995), Czechami (16.06.1986), Estonią (22.09.2004), Finlandią (28.11.1974), Francją (26.10.1979), Irakiem (22.10.1975), Izraelem (14.01.1997), Jordanią (01.09.2004), Kirgistanem (19.11.1998), Koreą Południową (03.12.2004), Litwą (14.09.1997), Macedonią (09.12.1969), Marokiem (05.05.2000), Meksykiem (14.05.2004), Rosją (16.01.2002), Rumunią (13.12.1994), Serbią (sukcesor umowy z Jugosławią, 09.12.1969), Słowacją (26.06.1997), Tunezją (28.03.2000), Turcją (07.05.1997), Ukrainą (30.06.2005) i Włochami (16.06.1967);
- umowy resortowe z 3 krajami: Grecją (26.01.1977), Hiszpanią (07.06.1994) i Kubą (22.01.1977).

Obowiązujące umowy zawierają m.in. zapisy stwierdzające, iż współpraca będzie się odbywać poprzez np. podejmowanie wspólnych przedsięwzięć w celu organizacji obsługi turystów, wymianę specjalistów i pracowników naukowych, pomoc w kształceniu kadr, wymianę informacji⁵, sprzyjanie otwieraniu narodowych ośrodków informacji turystycznej.

1.5.2 Członkostwo w organizacjach międzynarodowych

Unia Europejska

Do ważnych zadań Departamentu Turystyki realizowanych w okresie 2004-2006 należy zaliczyć udział w procesie tworzenia prawa wspólnotowego, mającego znaczenie dla turystyki. W okresie sprawozdawczym zakończono prace nad:

1. dyrektywą z 2005/36/WE w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych;
2. dyrektywą z 2006/123/WE o usługach na rynku wewnętrznym.

Celem ww. dyrektyw jest usunięcie istniejących jeszcze barier hamujących tworzenie i funkcjonowanie rynku wewnętrznego, w tym rynku usług turystycznych. Ponadto rozpoczęto prace nad jej wdrożeniem do prawa polskiego.

3. Sygnalizowanie i uzasadnianie potrzeby wprowadzenia zmian zasad opodatkowania usług turystycznych, określonych w dyrektywie o podatku VAT, w szczególności usług gastronomicznych i usług oferowanych przez biura podróży.

4. Udział w pracach Doradczego Komitetu Turystyki, a w szczególności;

- 1) udział w wypracowywaniu dokumentów określających kierunki polityki turystycznej na szczeblu UE – tj. Komunikatu KE - „*Odnowiona polityka turystyczna – ku silniejszemu partnerstwu*”;

⁴ w nawiasach podano daty podpisania poszczególnych umów

⁵ Wymiana dotyczy następujących dziedzin: statystyki turystycznej, programów kształcenia specjalistów w dziedzinie turystyki, działalności promocyjnej, prawa, ochrony dóbr przyrody.

- 2) udział w ustalaniu celów i kierunków działań podejmowanych na szczeblu UE, wspierających rozwój turystyki. W latach 2004 – 2006 podjęto decyzję o realizacji takich działań jak:
 - a) utworzenie europejskiego portalu turystycznego – promującego UE oraz jej państwa członkowskie;
 - b) wprowadzenie nagrody „*Najlepsze Europejskie Destynacje Turystyczne*”;
 - c) opracowanie *Agendy dla zrównoważonej, konkurencyjnej turystyki europejskiej*;
 - d) rozwój rachunku satelitarnego turystyki.
5. Udział w pracach grupy roboczej Rady WE ds. konkurencyjności i wzrostu dotyczących wypracowania konkluzji:
 - a) w sprawie zrównoważonej turystyki europejskiej;
 - b) odnowionej polityki turystycznej.
6. Opracowanie projektów stanowisk rządu w sprawach dokumentów UE dotyczących turystyki, a w szczególności:
 - a) Komunikatu Komisji dla Rady, Parlamentu Europejskiego, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów w sprawie „*Podstawowych kierunków dotyczących zrównoważonego rozwoju turystyki europejskiej*”;
 - b) Komunikatu Komisji „*w sprawie odnowionej polityki turystycznej. Ku silniejszemu partnerstwu na rzecz turystyki europejskiej*”.
7. Przygotowanie uczestnictwa ministra właściwego ds. turystyki w nieformalnym spotkaniu ministrów ds. turystyki w Wiedniu 2006 r.
8. Prezentacja polskich doświadczeń dotyczących kosztów i korzyści z członkostwa w UE w czasie konferencji w Wilnie.
9. Przygotowanie i przesłanie do Komisji Europejskiej rocznych raportów dotyczących turystyki za okresy: 2004, 2005 i 2006.
10. Upowszechnianie informacji (strony internetowe, konferencje, artykuły) o działaniach w zakresie turystyki prowadzonych na szczeblu UE.

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD)

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) jest międzyrządową organizacją ekonomiczną skupiającą obecnie 30 najbardziej rozwiniętych państw świata, w tym od listopada 1996 r. również Polskę. Do najważniejszych zadań realizowanych w ramach tej Organizacji okresie 2004-2006 należy zaliczyć:

1. Udział w pracach Komitetu Turystyki OECD a w szczególności:
 - a) udział w posiedzeniach Komitetu Turystyki (75-80) i prezentowanie stanowiska Polski w sprawach będących przedmiotem obrad;
 - b) upowszechnianie informacji o prowadzonych przez KT działaniach, wynikach prowadzonych badań oraz uzyskanych przy tej okazji przykładach dobrych praktyk.
2. Udział w badaniach:
 - a) prowadzonych przez Komitet Turystyki – w szczególności dotyczące zarządzania turystyką w państwach członkowskich OECD;

- b) inne komitety wspólnie z Komitetem Turystyki - takie jak prowadzone w latach 2005/2006 badanie nad globalnym łańcuchem wartości w turystyce oraz prezentowanie i upowszechnianie wyników tych badań.

3. Udział w konferencjach i seminariach, konferencjach poświęconych problemom turystyki oraz upowszechnianie ich wyników.

Światowa Organizacja Turystyki (UNWTO)

Polska jest członkiem - założycielem Światowej Organizacji Turystyki (UNWTO) od roku 1975, tj. od daty jej powstania. Podstawę prawną przynależności do WTO stanowi statut oraz zobowiązania z niego wynikające, przyjęte przez Prezydium Rządu dnia 31 października 1975 roku.

Głównym celem działalności UNWTO jest promocja i rozwój turystyki jako dziedziny stymulującej przedsiębiorczość i rozwój gospodarczy oraz sprzyjającej wzajemnemu poznawaniu się narodów, a także inicjowanie działań w zakresie ochrony środowiska i dziedzictwa kulturowego. Światowa Organizacja Turystyki (UNWTO) w swej działalności skupia się wokół takich zagadnień jak współpraca i pomoc techniczna, kształcenie i doskonalenie kadr, zrównoważony rozwój, marketing, statystyka, analiza ekonomiczna oraz jakość usług turystycznych. Ważniejsze organy UNWTO to: Zgromadzenie Ogólne UNWTO, Rada Wykonawcza UNWTO, Światowy Komitet ds. Etyki w Turystyce, Komisja Regionalna dla Europy, GR UNWTO, GR do turystyki zrównoważonej, GR ds. zarządzania kryzysowego na wypadek pandemii ptasiej grypy. W ich pracach bierze udział reprezentant Polski.

Przynależność do tej organizacji jest fakultatywna, jednakże członkostwo w organizacji skupiającej 153 państwa oraz 350 członków stowarzyszonych i afiliowanych daje Polsce wiele możliwości m.in.:

- możliwość korzystania z szerokiego dorobku WTO, obejmującego między innymi opracowania, informacje statystyczne, propozycje uregulowań różnych kwestii,
- bezpośredni udział w kreowaniu polityki WTO, która jest niekwestionowanym autorytetem w dziedzinie turystyki,
- udział w licznych konferencjach, seminariach, szkoleniach i warsztatach tematycznych,
- regularne posiedzenia Zgromadzenia Ogólnego i komisji regionalnej WTO są okazją do spotkań decydentów odpowiadających za sferę turystyki w poszczególnych państwach członkowskich oraz wymiany doświadczeń.

Konieczność opłacania składek wynika z postanowień art. 25 Statutu UNWTO. Wysokość składki naliczana jest co dwa lata w oparciu o stan turystyki w danym państwie (na podstawie dochodu i liczby przyjezdnych). Następnie, na podstawie art. 12 Statutu UNWTO, określona wysokość składki jest zatwierdzana przez Zgromadzenie Ogólne UNWTO.

Grupa Wyszehradzka

Współpraca w dziedzinie turystyki w ramach **Grupy Wyszehradzkiej** została zainicjowana przez stronę węgierską w 2002 r. Ma ona charakter ciągły i odbywa się w oparciu o coroczne spotkania ministrów właściwych do spraw turystyki. Pierwsze spotkanie odbyło się w Wyszehradzie. Po spotkaniach sporządzane są protokoły, które wyrażają wolę współdziałania i wyznaczają podstawowe obszary działań. Podstawowymi sferami działań w dziedzinie turystyki były: opracowywanie wspólnych projektów w celu zwiększania ruchu turystycznego z państw pozaeuropejskich, współpraca w dziedzinie

promocji (m.in. poprzez wystawianie wspólnych stoisk podczas targów turystycznych, organizacja podróży studyjnych, wspólne wydawnictwa), wspieranie współpracy w dziedzinie turystyki przygranicznej, zwłaszcza realizowanej przez regionalne organizacje turystyczne. W 2004 r. spotkanie ministrów właściwych do spraw turystyki z krajów V-4 odbyło się w dniach 15-16 września w Mariańskich Łaźniach, w 2005 r. w dniach 7-9 marca w Zakopanem, natomiast w 2006 r. w Budapeszcie w okresie od 7 do 9 lutego 2006 r.

Inicjatywa Środkowoeuropejska

Inicjatywa Środkowoeuropejska (CEI) jest najstarszą i największą organizacją skupiającą państwa Środkowej i Południowej Europy. Członkami CEI było 17 państw: Albania, Austria, Białoruś, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Macedonia, Mołdowa, Polska (od 1991 r.), Rumunia, Serbia i Czarnogóra, Słowacja, Słowenia, Ukraina, Węgry i Włochy. Głównym zadaniem CEI jest zacieśnienie współpracy we wszystkich dziedzinach. Najwyższym forum są sesje plenarne szefów rządów. Na sesjach tych dokonuje się podsumowania dotychczasowej działalności oraz określone są kierunki działania w przyszłości. Wśród 17 stałych tematycznych grup roboczych CEI jest grupa ds. turystyki. Pracom grupy przewodniczyła Chorwacja.

1.6 Promocja Polski jako kraju atrakcyjnego turystycznie

Polska Organizacja Turystyczna realizowała swoje zadania promocyjne w latach 2004-2006 na rynkach zagranicznych i na rynku krajowym na podstawie corocznych planów działań POT. W latach 2004-2006 kontynuowano realizację następujących celów strategicznych POT:

- 1. Tworzenie nowego wizerunku Polski jako kraju atrakcyjnego turystycznie,*
- 2. Tworzenie spójnego systemu promocji turystycznej na szczeblu regionalnym i lokalnym oraz rozwoju markowego produktu turystycznego,*
- 3. Rozwój funkcjonowania nowoczesnego systemu informacji turystycznej.*

Działania promocyjne POT na rynkach zagranicznych skoncentrowane były przede wszystkim na rynkach sąsiadów (Niemcy, Rosja, Ukraina, Czechy, Słowacja, Białoruś, Litwa), na większych rynkach źródłowych Unii Europejskiej (Wielka Brytania, Francja, Hiszpania, Włochy, Skandynawia, Benelux) oraz na rynkach zamorskich (USA, Japonia, Brazylia, Chiny).

1.6.1 Kierunki działań Polskiej Organizacji Turystycznej

W latach 2004-2005 wszystkie działania promocyjne na rynkach zagranicznych prowadzono pod hasłem „*Polska - spotkania z kulturą*”, stąd też przekaz promocyjny dotyczył przede wszystkim kultury. W 2006 r. działania promocyjne prowadzono pod hasłem „*Spotkajmy się w Polsce*”. Stałym elementem towarzyszącym działaniom promocyjnym było logo „*POLSKA*” ustalone dla celów promocji Polski w dziedzinie turystyki.

W omawianym okresie przyjęto do promocji następujące obszary produktowe: turystykę miejską i kulturową, turystykę biznesową, turystykę aktywną i specjalistyczną (uzdrowiskową, pielgrzymkową, sentymentalną – powrót do korzeni) i turystykę na obszarach wiejskich (agroturystyka i ekoturystyka). Ponadto promowano turystykę morską, w obiektach przemysłowych i pomilitarnych oraz kuchnię polską. Dobór obszarów produktowych na poszczególnych rynkach oparty był na preferencjach konsumentów w poszczególnych państwach.

Wykorzystując akcesję Polski do Unii Europejskiej, realizacja celów strategicznych w 2004 r. podporządkowana była powstrzymaniu spadku, a w latach następnych pobudzeniu wzrostu przyjazdów turystów zagranicznych do Polski. We wszystkich działaniach promocyjnych starano się pokazać Polskę jako kraj nowoczesny, dynamicznie zmieniający się oraz kraj o bogatym dziedzictwie kulturowym i unikalnej przyrodzie. Z braku środków finansowych, POT nie miała możliwości przeprowadzenia klasycznych kampanii reklamowych w mediach na głównych rynkach europejskich. Cel ten jednak udało się zrealizować lecz w mniejszym wymiarze.

Istotną rolę w łagodzeniu skutków braku kampanii reklamowych, spełniały zagraniczne publikacje prasowe i audycje radiowo-telewizyjne o Polsce, które powstały w wyniku podróży studyjnych zorganizowanych dla zagranicznych dziennikarzy.

Swoistym substytutem kampanii reklamowych był także udział POT w wielu międzynarodowych targach turystycznych, które od kilku już lat przekształcają się z handlowych w promocyjne i adresowane są do szerokiej publiczności. Wybór imprez targowych, gdzie POT organizowała stoiska narodowe, podyktowany był ich popularnością wśród konsumentów i branży turystycznej oraz geograficznym usytuowaniem. Wobec braku środków finansowych na reklamę w mediach, decyzję o uczestnictwie w poszczególnych targach, determinowała liczba osób odwiedzających targi oraz liczba tour operatorów w danym regionie posiadających polską ofertę turystyczną. Kontakty osobiste z publicznością, dziennikarzami i lokalnymi tour operatorami odwiedzającymi targi oraz organizowane dla nich prezentacje miały duże znaczenie w kreowaniu pozytywnego obrazu Polski i polskiej turystyki.

Przy aktywnym współudziale polskich regionów, POT koncentrowała się także na organizacji imprez promocyjnych (atrakcje turystyczne, kuchnia regionalna, historia, kultura), seminariów, warsztatów roboczych ze szczególnym nasileniem w 15 państwach członkowskich starej Unii.

Na szczególną uwagę zasługują:

1. Organizacja w 2004 r. cyklu imprez promocyjnych związanych z akcesją Polski do Unii Europejskiej: w Irlandii, Niemczech, Bratysławie i największej w Brukseli *Grand Place*. Wszystkie wydarzenia były szeroko komentowane zarówno przez media miejscowe jak i polskie.
2. Akcja internetowa POT przeprowadzona w 2005 r. pt. „Polski hydraulik”. Polski hydraulik, a w zasadzie zaproszenie do Polski „podróżowało” po mediach całego świata i jest „żywe” do chwili obecnej. Efekt jednorazowej akcji to ok. 1 000 publikacji prasowych i relacji radiowo-telewizyjnych w prasie światowej i krajowej.
3. Współorganizację w Warszawie finału Miss World 2006, który obejrzało ok. 2 mld. osób na całym świecie. Starano się jak najlepiej wykorzystać konkurs do promocji naszego kraju na rynkach zagranicznych.

Tab. 1. Wykaz wybranych działań promocyjnych POT w latach 2004-2006

Działanie	2004	2005	2006
1. Targi i wystawy			
a) Liczba imprez	90	83	94
b) Liczba wystawców	421	402	477
2. Warsztaty turystyczne			
a) Liczba imprez	25	27	27
b) Liczba polskich biur podróży	340	270	457
c) Liczba zagranicznych biur podróży	1 299	1 257	813
3. Seminaria i prezentacje			
a) Liczba imprez	173	227	241
b) Liczba uczestników	ok. 23 000	14 000	16 000
4. Imprezy promocyjne własne			
a) Liczba imprez	49	49	51
b) Liczba uczestników	5, 2 mln ⁶	3, 9 mln	4,1 mln
5. Imprezy promocyjne współorganizowane			
a) Liczba imprez	112	103	106
b) Liczba uczestników	4,2 mln	1,1 mln	0,9 mln
6. Konferencje prasowe			
a) Liczba imprez	47	46	40
b) Liczba uczestników	1.500	1.700	1.869
7. Ekspozycje promocyjne (liczba)			
	387	314	312
8. Podróże poznawcze do Polski			
a) Liczba przyjętych dziennikarzy	528	402	538
• szacunkowa wartość liczona wg cen reklamy, reportaży prasowych i radiowo-telewizyjnych powstałych w wyniku podróży do Polski zagranicznych dziennikarzy	9 962 662 EURO	13 606 259 EURO	9 920 483 EURO
b) Liczba tour operatorów	671	583	596
c) Liczba VIP – ów	247	2 197	34
9. Reklama w mediach (liczba tytułów / liczba ogłoszeń)			
a) Liczba tytułów	148	144	158
b) Liczba ogłoszeń	337	225	304
10. Materiały promocyjne			
a) Liczba tytułów wydawnictw/ nakład	45/1.875.000	40/2.311.500	30/1.052.500
b) Liczba tytułów filmów promocyjnych	4	4	1
11. Badania marketingowe (liczba wykonanych/zakupionych analiz, badań, raportów)			
	8	8	2
13. Budżet POT (w tys. PLN)			
	38 732,2	34 934,2	41 141,8

Źródło: POT.

Działania w zakresie promocji turystyki na ważniejszych rynkach europejskich i zamorskich (amerykańskim i japońskim) realizowane były głównie przez Polskie Ośrodki Informacji Turystycznej (POIT) z siedzibami w Amsterdamie, Berlinie, Brukseli,

⁶ Liczbę uczestników w imprezach promocyjnych należy traktować jako szacunek, albowiem w „liczbie imprez” ujęte są imprezy ogólnodostępne takie jak festyny uliczne.

Budapeszcie, Londynie, Madrycie, Moskwie, Nowym Jorku, Paryżu, Rzymie, Sztokholmie, Tokio⁷ i Wiedniu. Wykaz ilościowy tych działań przedstawiony został w tabeli nr 1.

Polska Organizacja Turystyczna aktywnie uczestniczyła w działaniach promocyjnych, w ramach współpracy regionalnej w Europie. Kontynuowano realizację wspólnych zadań promocyjnych z Państwami Grupy Wyszehradzkiej V-4 (Polski, Węgier, Czech i Słowacji) na rynkach zamorskich: USA, Japonia, Brazylia, Chiny i z Państwami Bałtyckimi B-4 (Estonii, Litwy, Łotwy i Polski) na rynku USA. W ramach Grupy Wyszehradzkiej zorganizowano wspólne stoiska narodowe na targach turystycznych, warsztaty turystyczne, podróże poznawcze dla dziennikarzy zagranicznych, konferencje prasowe, aktualizowano wspólny portal internetowy www.european-quartet.com. Przeprowadzono badania konsumenckie na rynku amerykańskim i inne. Wszystkie wspólne działania firmowane były sloganem promocyjnym: „*European Quartet – One Melody*”.

W ramach Grupy Roboczej Państw Bałtyckich B-4 promowano państwa Regionu Morza Bałtyckiego w Stanach Zjednoczonych. Zorganizowano prezentacje i warsztaty turystyczne dla przedstawicieli branży turystycznej. Przygotowano na rynek amerykański wspólne wydawnictwo regionalne „*Where the Baltic Gold Glows*”.

Na rynku krajowym za cel nadrzędny uznano stworzenie spójnego i efektywnego systemu zarządzania promocją turystyczną na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym. Najważniejszym działaniem realizującym ten cel było wzmocnienie trójstopniowej struktury zarządzania turystyką. Zakończono proces tworzenia regionalnych organizacji turystycznych. W efekcie tych działań, pod koniec 2006 r. funkcjonowało 16 regionalnych i ponad 80 lokalnych organizacji turystycznych. Mając na uwadze skuteczność i koordynację prowadzonych działań, POT integrowała środowisko, utrzymując stałą współpracę z samorządem terytorialnym oraz branżą turystyczną, Kontynuowano także współpracę z urzędami marszałkowskimi, Forum Regionów, Forum Informacji Turystycznej, Forum Turystyki Przyjazdowej i Polonijnym Forum Turystyki.

Należy podkreślić, że na rynku krajowym główny nacisk położony był na promocję regionów, stymulowanie rozwoju markowych produktów turystycznych i rozbudowę systemu informacji turystycznej.

Do najważniejszych inicjatyw w tym zakresie należy zaliczyć:

- stworzenie warunków udziału w targach turystycznych i imprezach promocyjnych organizowanych na rynkach zagranicznych zarówno dla regionów jak i branży turystycznej,
- przeprowadzenie serii prezentacji polskich regionów w cyklu dwudniowym – weekendowym w jednym z największych centrów handlowych Warszawy – Blue City,
- organizację miesięcznej podróży po Polsce dla finalistek Miss World 2006. Finalistki ze 108 krajów świata miały okazję obejrzeć najpiękniejsze regiony Polski.
- organizację seminariów, szkoleń i warsztatów turystycznych dotyczących kształtowania produktu turystycznego jako czynnika aktywizacji gospodarczej regionów i społeczności lokalnych,
- wręczanie Certyfikatów POT dla najlepszych produktów turystycznych w ramach konkursu „Na najlepszy produkt turystyczny”. W czterech edycjach konkursu do końca 2006 r. wręczono 81 certyfikatów,

⁷ Utworzony w 2005 roku.

- organizację konkursu na „Turystyczną pamiątkę z Regionu”,
- organizację konkursu im. Mieczysława Orłowicza na najlepsze materiały prasowe, radiowe i telewizyjne promujące polską turystykę krajową,
- wprowadzenie do obiegu turystycznej karty rabatowej „Karta Polska” na wzór funkcjonujących w państwach Unii Europejskiej. Duże zainteresowanie kartą gestorów bazy oferujących zniżki dla turystów jest potwierdzeniem, że tego rodzaju inicjatywa jest potrzebna, zachęcająca turystów do częstszego podróżowania po Polsce,
- wydawanie miesięcznika „Aktualności Turystycznych”. Jest to czasopismo regionalnych i lokalnych organizacji turystycznych docierające do 1,2 tys. gmin, miast, powiatów, branży turystycznej. Stanowi bogate źródło informacji o procesie tworzenia nowych struktur zarządzania turystyką, prezentuje dorobek w zakresie rozwoju turystyki w regionach i inne.
- uruchomienie telefonu bezpieczeństwa dla turystów zagranicznych przebywających w Polsce, mającego na celu poprawę wizerunku Polski jako kraju bezpiecznego i przyjaznego turystom,
- prowadzenie i stała aktualizacja ponad 2,5 tysięcznego banku wizerunku Polski, z przeznaczeniem dla polskiej i zagranicznej branży turystycznej, dziennikarzy i samorządu terytorialnego,
- wykonanie i udostępnienie badań i analiz rynkowych samorządom terytorialnym i branży turystycznej i inne.

W latach 2004-2006 stworzono także i rozwijano nowoczesny Internetowy System Informacji Turystycznej i Promocji Polski (ISIT) będący narodowym portalem turystycznym, funkcjonującym pod adresem www.poland-tourism.pl. System stworzony został na nowoczesnych narzędziach i jest zgodny z założeniami polityki informacyjnej rządu oraz przyjętymi lub proponowanymi standardami Unii Europejskiej. Głównym celem portalu jest promocja Polski jako kraju atrakcyjnego turystycznie. Zadaniem portalu jest wspieranie działań promocyjnych na wybranych rynkach turystycznych objętych działaniami POT. Stworzono cztery wersje językowe portalu: polską, angielską, niemiecką i francuską. Portal tworzony był przy czynnym zaangażowaniu regionalnych organizacji turystycznych. Ich głównym zadaniem było dostarczanie POT lub bezpośrednio wprowadzanie do systemu informacji o atrakcjach i zagospodarowaniu turystycznym regionu. Portal skierowany jest przede wszystkim do turystów indywidualnych krajowych i zagranicznych i tour operatorów sprzedających ofertę do Polski. W dalszym ciągu prowadzone są prace nad jego aktualizacją oraz dostosowaniem do potrzeb potencjalnych użytkowników.

W omawianym okresie POT uczestniczyła w tworzeniu europejskiego portalu turystycznego www.visiteurope.com. Jest to inicjatywa European Travel Commission (organizacji zrzeszającej europejskie, narodowe organizacje turystyczne, której POT jest członkiem), mająca na celu promocję Europy jako destynacji turystycznej na rynkach zamorskich. Dostarczano do portalu treści promocyjne dotyczące Polski w językach: angielskim, francuskim i portugalskim. Obecnie projekt jest kontynuowany i prowadzona jest jego rozbudowa o kolejne wersje językowe.

Równoległe z rozwojem nowoczesnego internetowego systemu informacji turystycznej, POT kontynuowała produkcję tradycyjnych materiałów promocyjno-informacyjnych, których wydano kilka milionów egzemplarzy, w kilkunastu wersjach

językowych. Zagraniczni profesjonalści bardzo wysoko ocenili nową jednolitą szatę graficzną materiałów promocyjnych.

W ramach działań inicjowanych przez POT, zmierzających do polepszania jakości funkcjonowania centrów informacji turystycznej zainicjowano i przeprowadzono dwie edycje konkursu na najlepsze centrum informacji turystycznej w Polsce. Z racji, iż POT nie posiada możliwości prawnych pozwalających na przeprowadzenie pełnej standaryzacji świadczonych usług, konkurs o laur najlepszego centrum jest jednym z kluczowych narzędzi podnoszenia jakości obsługi turystów w Polsce. W omawianym okresie POT uczestniczyła w regularnych spotkaniach Forum Informacji Turystycznej, podczas których wypracowywano wspólne inicjatywy i działania mające na celu podniesienie jakości funkcjonowania centrów.

Ponadto w 2006 r. z inicjatywy POT wprowadzono nowy znak, rekomendowany przez Światową Organizację Turystyki i używany w wielu krajach na świecie, do jednolitego oznakowania centrów informacji turystycznej.

1.6.2 Promocja turystyki biznesowej

Polska turystyka biznesowa jest ważnym segmentem rynku turystycznego, o czym świadczy systematyczny wzrost liczby przyjazdów turystycznych do Polski w celach służbowych. W polskiej gospodarce jest to jeden z najbardziej opłacalnych rodzajów turystyki. W latach 2004-2006 nastąpił wzrost liczby turystów biznesowych przyjeżdżających do Polski z 3,6 mln turystów w 2004 r. do ponad 4,2 mln turystów w 2006 r. Na podstawie danych UIA (Union of International Association), Polska znajduje się na wysokim dwudziestym szóstym miejscu w świecie, pod względem liczby zorganizowanych konferencji i kongresów. Wizyty w interesach lub sprawach służbowych to przede wszystkim pobyty w głównych miastach Polski i ich udział wynosi 81%. Do miast, które dominują jako cel podróży biznesowych należą Warszawa, Poznań, Wrocław i Kraków.

W międzynarodowych statystykach Światowej Organizacji Turystyki, Polska jest często wymieniana jako „emerging market”, czyli „wschodzący”, atrakcyjny kierunek dla międzynarodowych spotkań, konferencji i kongresów w Europie.

Wykorzystując możliwości rozwoju pozytywnego wizerunku Polski, jako kraju sprzyjającego organizacji konferencji/kongresów oraz pobytów motywacyjnych dla korporacji i stowarzyszeń naukowych, POT uznała działania w zakresie turystyki biznesowej za bardzo ważne. W ramach podejmowanych działań zrealizowano szereg projektów, wśród których za kluczowe uznaje się przedstawione poniżej:

1. Doskonalenie własnego modelu działalności w oparciu o wzorce i doświadczenia innych zagranicznych narodowych biur kongresów. Jedną z podstawowych platform wymiany wiedzy jest członkostwo w stowarzyszeniach międzynarodowych, dlatego POT aktywnie działała w ICCA (International Congress and Convention Association) z siedzibą w Amsterdamie.
2. Tworzenie podstaw do budowy trwałych relacji pomiędzy instytucjami i organizacjami mającymi wpływ na turystykę biznesową tj. instytucjami rządowymi, miejskimi convention bureaus, samorządem terytorialnym, branżą turystyczną i środowiskiem naukowym a podmiotami mającymi wpływ na zlecenie konferencji/kongresów w Polsce (głównie stowarzyszenia naukowe, medyczne).
3. Inicjowanie tworzenia lokalnych biur kongresów w dużych miastach Polski tj. Wrocław, Kraków, Warszawa, Poznań, Gdańsk, Bydgoszcz, Toruń. Współpracowano z samorządami w zakresie rozwijania regionalnej promocji turystyki biznesowej w kraju i za granicą.

4. We współpracy ze Stowarzyszeniem „Konferencje i Kongresy w Polsce” stworzenie Program Ambasadorów Kongresów Polskich. Program ma na celu motywację osób mających kontakty zagraniczne, a zwłaszcza naukowców, biznesmenów, specjalistów różnych branż, do skutecznego zapraszania do Polski międzynarodowych konferencji i kongresów. Program ten stał się wspólną inicjatywą środowiska naukowego i turystyki oraz służy do pozyskiwania do Polski międzynarodowych imprez konferencyjnych i kongresowych. W ciągu ostatnich kilku lat odnotowuje się wzrost liczby konferencji, kongresów, zjazdów, których inicjatorami i zleceniodawcami są instytucje i organizacje związane z daną specjalnością tj.: stowarzyszenia naukowe, uczelnie, izby gospodarcze, związki twórcze, a także najbardziej dynamiczne firmy i korporacje. Wydarzenia te są nie tylko ważnym elementem rozwoju danej specjalności, mają też ogromne znaczenie dla gospodarki turystycznej i dla całego „przemysłu spotkań” m.in. w hotelarstwie, transporcie i usługach towarzyszących. W 2005 r. powołana została Kapituła Programu, do której zaproszeni zostali wybitni przedstawiciele nauki polskiej, życia gospodarczego i kulturalnego oraz organizacji pozarządowych. Co roku Członkowie Kapituły Programu Ambasadorów Kongresów Polskich wyłaniają osoby, dzięki którym zostały zorganizowane w naszym kraju międzynarodowe konferencje i kongresy i przyznają laureatom tytuł Honorowego Ambasadora Kongresów Polskich.
5. Utworzono i prowadzono stronę internetową www.poland-convention.pl, która jest redagowana w języku angielskim i prezentuje polskie oferty konferencyjne z imprez motywacyjnych. Stanowi źródło podstawowych informacji o polskiej turystyce biznesowej dla zagranicznych kontrahentów i potencjalnych turystów.
6. Dystrybuowano informacje o bazie konferencyjnej (hotele, centra konferencyjne, restauracje, obiekty zabytkowe, połączenia lotnicze), organizatorach turystyki konferencyjnej i imprez motywacyjnych (incentive) poprzez reklamy, publikacje promocyjne w krajowej i zagranicznej prasie branżowej oraz w promocyjnych wydawnictwach POT m.in. „Poland for Meetings and Incentive Travel”.
7. Stworzono system rekomendacji firm, wyspecjalizowanych w kompleksowej organizacji i obsłudze konferencji i kongresów w Polsce. POT przeprowadziła certyfikację 23 profesjonalnych organizatorów kongresów w Polsce.
8. Zorganizowano 19 stoisk narodowych na międzynarodowych targach przemysłu kongresowego m.in. IMEX-Frankfurt, EIBTM-Barcelona, EMIF-Bruksela, CONFEX-Londyn, SHIE-Sztokholm, MIBEXPO-Moskwa, BTF Warszawa i podróże poznawcze po Polsce dla 288 osób (zleceniodawcy konferencji, kongresów, pobytów motywacyjnych i dziennikarze).

Tab. 2. Liczba imprez targowych, liczba wystawców oraz liczba uczestników podróży studyjnych po Polsce w latach 2004-2006

Działanie	2004	2005	2006
Liczba imprez targowych	5	7	7
Liczba wystawców	35	57	42
Liczba uczestników podróży poznawczych po Polsce (study tour)	104	156	28

Źródło: Polska Organizacja Turystyczna.

Ponadto we współpracy z miejskimi biurami kongresów, organizatorami konferencji, fundacją *Warsaw Destination Alliance*, międzynarodowymi stowarzyszeniami, urzędami miast i PLL LOT zorganizowano w Polsce i za granicą liczne seminaria, warsztaty turystyczne, narady i konferencje o turystyce biznesowej.

1.6.3 Przynależność POT do międzynarodowych organizacji turystycznych

Polska Organizacja Turystyczna jest członkiem następujących międzynarodowych organizacji turystycznych:

1. European Travel Commission (ETC)
2. Baltic Sea Tourism Commission (BTC)
3. International Congress and Convention Association (ICCA)

European Travel Commission jest organizacją zrzeszającą narodowe organizacje turystyczne, której POT jest członkiem od 2000 r. Polska bardzo aktywnie uczestniczy w pracach grup roboczych takich jak *Market Intelligence Group* oraz *Marketing & Technology Network*. Członkostwo w organizacji daje możliwość korzystania z badań i analiz przygotowywanych przez te grupy oraz jest platformą wymiany wiedzy w dziedzinie marketingu turystycznego i nowych technologii.

Ponadto POT uczestniczy w promocji Europy na rynkach zamorskich: Ameryka Północna, Ameryka Południowa, Azja, co w konsekwencji ma przyczyniać się do wzrostu liczby przyjazdów turystów do Polski.

Jednym z kluczowych projektów promocyjnych realizowanych przez ETC jest portal *visiteurope.com*, który jest podstawowym źródłem informacji o Europie i poszczególnych krajach. POT dostarcza materiały, które w ramach portalu prezentują Polskę jako cel podróży. Proces uaktualniania danych jest procesem ciągłym.

Baltic Sea Tourism Commission jest organizacją typu non-profit, skupiającą przedstawicieli branży turystycznej, administracji lokalnej i rządowej z krajów skupionych wokół Morza Bałtyckiego. Celem działań prowadzonych przez BTC jest promocja regionu jako celu podróży na rynkach dalekich takich jak Azja i Ameryka oraz rozwój turystyki w ramach basenu Morza Bałtyckiego. POT jest członkiem tej organizacji od 2003 r. Jako aktywny członek BTC uczestniczy w planowaniu działań promocyjnych oraz przekazuje materiały do oficjalnej publikacji *Baltic Sea Breeze* i portalu internetowego: *www.balticsea.com*. Najważniejszym wydarzeniem, które odbywa się jesienią każdego roku jest konferencja BTC, zazwyczaj połączona z warsztatami roboczymi. Jest to okazja do nawiązania kontaktów biznesowych z przedstawicielami różnych krajów.

International Congress and Convention Association jest stowarzyszeniem założonym przez biura podróży w celu efektywnej współpracy w obliczu szybkiego rozwoju rynku międzynarodowych konferencji. Aktualnie ICCA jako jedna z najważniejszych organizacji z tej branży zrzesza 800 podmiotów z 80 krajów. Członkowie stowarzyszenia korzystają z wymiany informacji o swoich klientach oraz o organizowanych konferencjach w ramach warsztatów wymiany informacji biznesowej (*Business Exchange Workshop*). Jednak najważniejszym wydarzeniem każdego roku jest *ICCA Congress & Exhibition*, kongres międzynarodowy, który połączony jest z Walnym Zebraniem Członków. Kongres ICCA posiada bogatą ofertę edukacyjną dla uczestników-członków stowarzyszenia. POT jest członkiem tej organizacji od 2003 r.

Ponadto POT współpracuje w ramach grup roboczych z **Grupą Wyszehradzka (V-4)** i **Grupą Bałtycką (B-4)** w sprawie wspólnej promocji regionu na rynkach zamorskich.

O jakości i efektywności działań promocyjnych POT w okresie sprawozdawczym, świadczą następujące wyróżnienia:

2004

- dyplom Ministra Spraw Zagranicznych RP „*Za wybitne zasługi dla promocji Polski w świecie*”,
- trzecie miejsce za „*Najlepsze wydawnictwa*” na międzynarodowych targach w Pradze”,
- pierwsze miejsce za film „*Spotkania z kulturą*” na międzynarodowych targach w Poznaniu.

2005

- GRAND PRIX (I miejsce) za najlepsze materiały promocyjne na międzynarodowych targach w Pradze,
- nagroda specjalna za film „*Polska – Ojczyzna Jana Pawła II*” i wyróżnienie za film „*Zima w Polsce*” na międzynarodowych targach w Poznaniu.

2006

- trzykrotnie (2004, 2005 i 2006) za najlepsze stoisko w kategorii Europa na największych światowych targach turystycznych ITB w Berlinie,
- dyplom za najlepszą promocję Polski na targach BIT w Busan (Korea Płd.)
- tytuł „*Wybitny Polski eksporter*” za promocję turystyki w świecie w Konkursie Redakcji Rynków Zagranicznych pod honorowym patronatem Prezesa Rady Ministrów.

1.7 Wydatki administracji publicznej na turystykę w latach 2004-2006

Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na turystykę (tj. samorządów wojewódzkich, powiatowych, miast na prawach powiatu oraz gmin dla działu 630 - „Turystyka”) w latach 2004-2006 ulegały dynamicznemu zwiększeniu. W 2004 r. wyniosły one 73 mln zł, w 2005 r. nastąpił wzrost o prawie 50% do poziomu 109,5 mln zł, a w 2006 r. wzrost o kolejne 47% do poziomu 161 mln zł.

W 2004 r. 566 gminy wydatkowały pieniądze na turystykę, w 2005 r. nastąpił wzrost - 45 gmin więcej - czyli 611 wydatkowało pieniądze na turystykę. W 2006 r. nastąpił niewielki spadek (13 gmin mniej) czyli w sumie 598 gmin (czyli 24% wszystkich gmin ogółem) przeznaczyło pieniądze ze swojego budżetu dla działu 630 – „Turystyka”.

W analizowanym okresie najwięcej na turystykę wydatkowały samorządy gminne, najmniej zaś samorządy powiatowe.

Tab. 3. Wydatki samorządów wojewódzkich, powiatowych, miast na prawach powiatu i gmin dla działu „Turystyka” w latach 2004-2006* (w zł)

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	zmiana 2005/2004	zmiana 2006/2005
Samorząd wojewódzki razem	8 671 798	12 879 267	13 770 583	+48,5%	+6,92%
Samorząd powiatowy razem	3 335 021	4 499 213	3 452 323	+34,9%	-23,27%
Samorząd miast na prawach powiatu razem	17 182 872	40 996 055	29 522 225	+138,6%	-27,99%
Samorząd gminny razem	43 862 738	51 139 330	114 399 230	+16,6%	+123,70%
Suma	73 052 429	109 513 865	161 144 361	+49,9%	+47,15%

* nie uwzględniono transferów pieniężnych między poszczególnymi szczeblami samorządów . Źródło: GUS za MF.

W latach 2004-2006 maksymalne wydatki gmin na turystykę ulegały systematycznemu zwiększeniu. W 2004 r. najczęściej wydatkowały: gmina Rewal (1,4 mln zł), Police (1,2 mln zł) oraz Giżycko (1,9 mln zł). W roku następnym największe wydatki na turystykę poniosły gminy: Augustów (4,2 mln zł), Jastarnia (2,3 mln zł) oraz Rewal (1,5 mln zł), natomiast w 2006 r.: Kobylanka (10,2 mln zł), Sulechów (5,8 mln zł) i Police (4,5 mln zł).

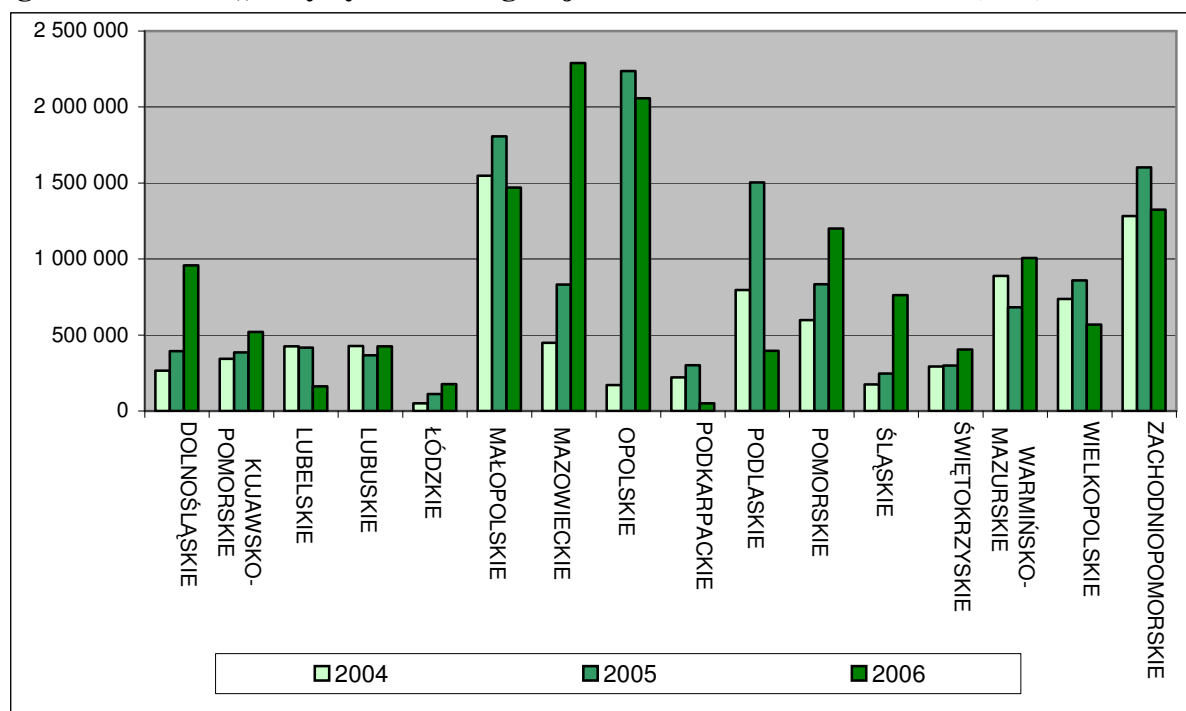
Tab. 4. Ranking wydatków samorządów gmin dla działu „Turystyka” (w zł)

Miejsce	2004		2005		2006	
	Wybrane gminy	Wydatki na turystykę	Wybrane gminy	Wydatki na turystykę	Wybrane gminy	Wydatki na turystykę
I	Rewal	1 478 531	Augustów	4 228 611	Kobylanka	10 213 651
II	Police	1 225 561	Jastarnia	2 290 228	Sulechów	5 840 691
III	Giżycko	1 194 627	Rewal	1 465 044	Police	4 496 477
IV	Krosno Odrzańskie	728 130	Giżycko	1 186 541	Tczew	4 103 506
V	Lubniewice	725 192	Międzyrzecz	1 186 111	Augustów	3 798 878
VI	Strzelce Krajeńskie	713 125	Postomino	1 177 772	Żerków	3 284 347
VII	Trzebiatów	707 066	Hel	1 132 257	Gniewino	2 934 163
VIII	Nysa	648 774	Nysa	1 049 351	Czorsztyn	2 871 163
IX	Ustka	578 289	Goleniów	858 033	Sława	2 770 992
X	Milicz	559 818	Trzebiatów	784 656	Pruszcz Gdański	2 695 669
XI	Augustów	536 228	Sława	705 805	Cieszanów	1 968 997
XII	Ustronie Morskie	522 109	Puck	684 312	Łeba	1 829 207
XIII	Postomino	520 926	Ustronie Morskie	677 940	Nowa Sól	1 739 472
XIV	Drawno	502 061	Kalisz Pomorski	665 575	Rewal	1 519 399
XV	Witkowo	476 625	Milicz	661 613	Pieńsk	1 486 888
XVI	Karlino	476 556	Ustka	621 234	Postomino	1 486 198
XVII	Żerków	467 748	Polanów	599 859	Nowa Słupia	1 471 574
XVIII	Sztum	434 333	Karlino	570 544	Zebrzydowice	1 335 251
XIX	Mielno	415 032	Laszki	557 794	Stronie Śląskie	1 250 525
XX	Szczebrzeszyn	407 575	Żerków	535 861	Darłowo	1 224 578

Źródło: GUS za MF.

W latach 2004-2006 do województw charakteryzujących się największymi wydatkami możemy zaliczyć województwa małopolskie, opolskie, zachodniopomorskie, mazowieckie, podlaskie, pomorskie.

Ryc. 1. Wydatki samorządów wojewódzkich, powiatowych, miast na prawach powiatu i gmin dla działu „Turystyka” według województw w latach 2004-2006 (w zł)

Źródło: GUS za MF.

Wydatki rządowe poniesione w części 40 – Turystyka w latach 2004-2006 ulegały niewielkim wahaniom. W 2004 r. wyniosły one 44 mln zł, w 2005 r. nastąpił spadek o 10,5% do poziomu 39 mln zł, a w 2006 r. wzrost o 16% do poziomu 46 mln zł. W tych wydatkach zawarte były dotacje udzielone dla Polskiej Organizacji Turystycznej.

Sumując zarówno wydatki poniesione na poziomie rządowym jak i samorządowym możemy powiedzieć, że wydatki państwa na turystykę ulegały systematycznemu zwiększeniu. W 2004 r. wyniosły one 122 mln zł, w 2005 r. nastąpił wzrost o 27,1% do poziomu 152,9 mln zł, a w 2006 r. kolejny wzrost o 38,9% do poziomu 214,7 mln zł.

Tab. 5. Wydatki państwa na turystykę (wydatki administracji rządowej i samorządowej dla części 40 – „Turystyka”) w latach 2004-2006 (w zł)

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	zmiana 2005/2004 (w %)	zmiana 2006/2005 (w %)
dział 40 - Turystyka – wykonanie	44 345 900	39 661 200	46 014 100	-10,6%	16,0%
w tym dotacja dla Polskiej Organizacji Turystycznej					
Turystyczna - wykonanie	35 948 600	31 390 080	37 999 000	-12,7%	21,1%
wydatki jednostek samorządu terytorialnego – wykonanie	73 052 429	109 513 865	161 144 361	49,9%	47,2%
Wydatki w dziale 630 – Turystyka w budżetach wojewodów (część 85)	4 619 000	3 733 000	7 550 000	-19,2%	102,3%
RAZEM - wydatki na Turystykę	122 017 329	152 908 065	214 708 461	27,1%	38,9%

Źródło: GUS za MF.

ROZDZIAŁ 2. MAKROEKONOMICZNA SYTUACJA POLSKI W LATACH 2004-2006

2.1 Produkt krajowy brutto

W latach 2004-2006 tempo wzrostu produktu krajowego brutto było zróżnicowane. Wysokie tempo wzrostu PKB zanotowano w 2004 r i wyniosło ono 5,3%. W 2005 r. było o 1,7 pkt procentowego niższe niż w 2004 r. i wzrost gospodarczy wyniósł tylko 3,6%. Natomiast w 2006 r. tempu wzrostu gospodarczego było wyższe o 2,6 pkt procentowego w stosunku do roku poprzedniego i osiągnęło poziom 6,2%. Poprawa kondycji gospodarki i umocnienie pozytywnych tendencji w 2006 r. mogła wynikać z silnego wzrostu w gospodarce światowej oraz umiarkowanego wzrostu wśród głównych partnerów handlowych Polski.

Tab. 6. Stopa wzrostu produktu krajowego brutto, spożycia ogółem oraz spożycia indywidualnego w latach 2004-2006

Stopa wzrostu:	2004	2005	2006
PKB	5,3%	3,6%	6,2%
Spożycie ogółem	4,0%	2,7%	5,1%
w tym spożycie indywidualne	4,4%	2,0%	4,9%

Źródło: GUS.

W 2006 r. produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca wyniósł 27 747 zł⁸ (tj. 8 804 USD) i był o 8% wyższy niż w 2005 r. Według szacunków Eurostatu PKB na 1 mieszkańca według parytetu siły nabywczej w Polsce w relacji do średniej w państwach UE kształtowało się na poziomie ok. 51%.

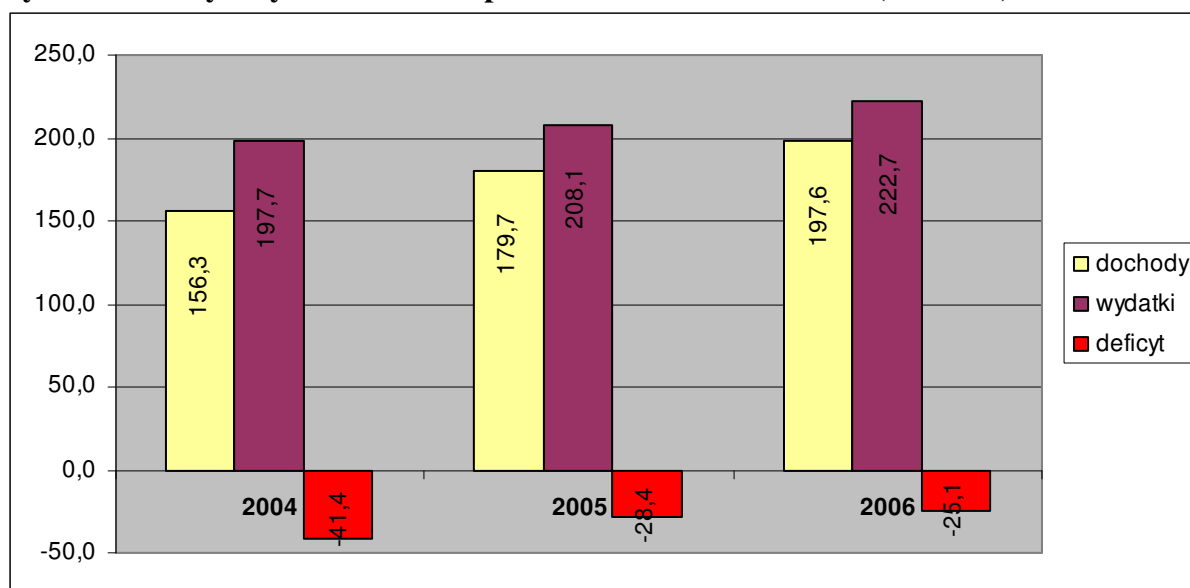
2.2 Budżet państwa

W latach 2004-2006 sytuacja w zakresie długu publicznego i deficytu stopniowo się poprawiała. W 2004 i 2005 r. relacja długu publicznego była niższa niż próg ostrożnościowy przewidziany w ustawie o finansach publicznych (50% PKB). W 2006 r. dług publiczny wyniósł 47,7% PKB. Ponadto w 2005 r. deficyt budżetowy był również niższy od progu wymaganego przez kryterium konwergencji, które wynosi 3% PKB i wyniósł on 2,4% PKB.

Dochody budżetu państwa w latach 2004-2006 systematycznie rosły. Na początku analizowanego okresu tj. w 2004 r. wyniosły one 156,3 mld zł. W 2005 r. nastąpił nominalny wzrost o 15% w stosunku do roku poprzedniego, a w 2006 r. wzrost ten wyniósł 9,9% i dochody budżetu państwa osiągnęły poziom 197,6 mld zł. Dynamika wzrostu wydatków była niższa niż dochodów budżetu państwa. W 2004 r. wydatki wyniosły 197,7 mld zł, w 2005 r. nastąpił nominalny wzrost o 5,3% do poziomu 208,1 mld zł, a w 2006 r. wzrost o 7% (wydatki osiągnęły poziom 222,7 mld zł). Deficyt budżetu państwa w analizowanym okresie ulegał zmniejszeniu. W 2004 r. wyniósł on 41,4 mld zł, w 2005 r., 28,4 mld zł (tj. o 31% mniej niż w 2005 r.), a w 2006 r. 25,1 mld zł (o 12% mniej niż w 2005 r.).

⁸ Raport o stanie gospodarki 2006, Departament Analiz i Prognoz, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, s. 133.

Ryc. 2. Dochody i wydatki budżetu państwa w latach 2004-2006 (w mld zł)

Źródło: opracowano w Departamencie Turystyki na podstawie danych GUS.

Zasadniczym celem polityki społeczno-gospodarczej Polski jest utrzymanie wysokiego tempa wzrostu gospodarczego w długim okresie oraz rozwiązanie problemu niskiego zatrudnienia wraz z ograniczeniem obszarów wykluczenia społecznego oraz ubóstwa, a tym samym zmniejszenie dystansu rozwojowego dzielącego nasz kraj od pozostałych krajów członkowskich Unii Europejskiej. Istotnym wyzwaniem polityki gospodarczej jest konieczność poprawy stanu finansów publicznych w Polsce, objawiającego się zarówno wadliwą strukturą, jak i wysokim poziomem wydatków sektora publicznego⁹.

2.3 Inflacja

W 2004 r. miało miejsce przyspieszenie tempa wzrostu cen konsumpcyjnych do 3,5%. Związane to było przede wszystkim z wcześniejszym osłabieniem złotego oraz wejściem Polski do Unii Europejskiej. Wzrost cen wynikał zarówno ze zwiększonego popytu wewnętrznego na towary, jak i ze zwiększenia eksportu artykułów żywnościowych do krajów Unii Europejskiej. Istotny był także wpływ czynników podażowych, takich jak wzrost cen ropy naftowej i innych surowców na rynkach światowych oraz ograniczona podaż produktów rolnych. W 2005 r. doszło do wygasania „efektu unijnego” (wzrostu cen) i ponownego spadku inflacji, zarówno w ujęciu średniorocznym, jak i porównując grudzień do grudnia roku poprzedniego. Na niski poziom inflacji w 2005 r. miały wpływ niższe od oczekiwań ceny żywności, mniejsza od oczekiwanej dynamika popytu wewnętrznego oraz obniżka podatku akcyzowego na benzynę. Średnioroczny wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych w 2005 r. wyniósł 2,1%. W 2006 r. wskaźnik inflacji uległ dalszemu spadkowi do poziomu 1%.

Tab. 7. Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych w latach 2004-2006

2004	2005	2006
3,5%	2,1%	1,0%

Źródło: GUS.

⁹ Ministerstwo Gospodarki, Departament Analiz i Prognoz, *Raport o stanie gospodarki 2006*, Warszawa, s. 195

2.4 Rynek pracy

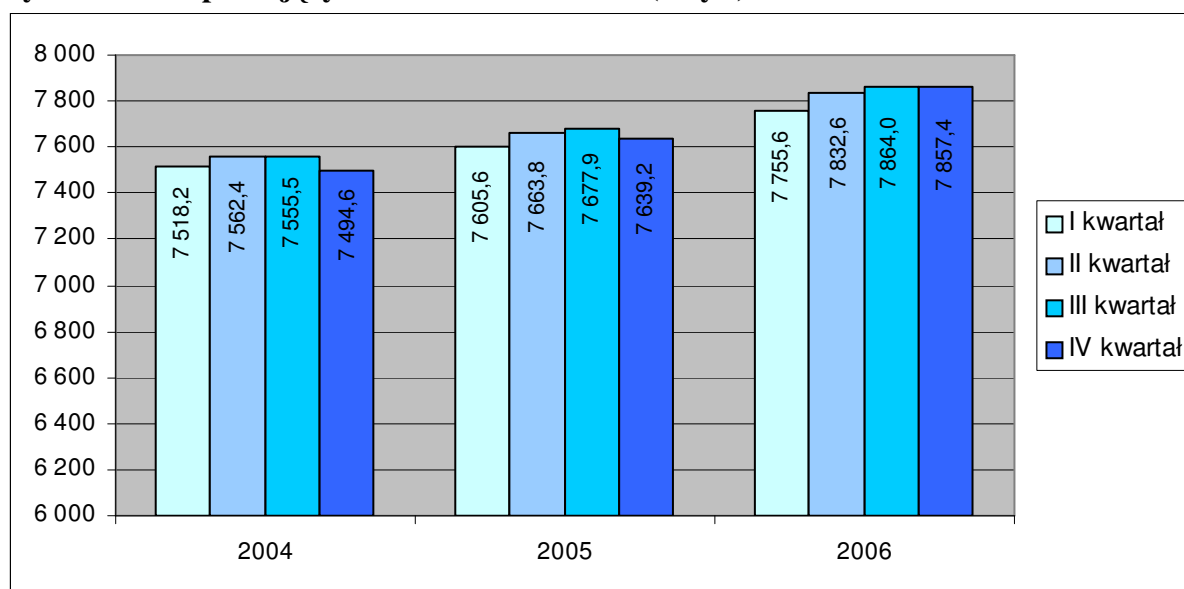
W latach 2004-2006 liczba pracujących w gospodarce narodowej systematycznie wzrastała. W 2005 r. zatrudnienie wzrosło o 1,9%, natomiast w 2006 r. wzrost osiągnął poziom 2,9%. Pod koniec 2006 r. w gospodarce narodowej pracowało 7 857,4 tys. osób. Do czynników koniunkturalnych, kształtujących sytuację na rynku pracy należy tempo wzrostu gospodarczego oraz inwestycji. Ożywienie gospodarcze z 2004 r. utrzymało się w 2005 r., co wpłynęło na przekonanie przedsiębiorców, że są to zmiany o charakterze długookresowym.

Tab. 8. Pracujący, liczba bezrobotnych oraz stopa rejestrowanego bezrobocia w latach 2004-2006

Wyszczególnienie:	2004	2005	2006
Pracujący (w tys.) (stan na koniec roku)	12 720,2	12 890,7	13 220,0
Liczba bezrobotnych (w tys.) (stan na koniec roku)	2 999,6	2 773,0	2 309,4
Stopa rejestrowanego bezrobocia	19%	17,6%	14,8%

Źródło: GUS.

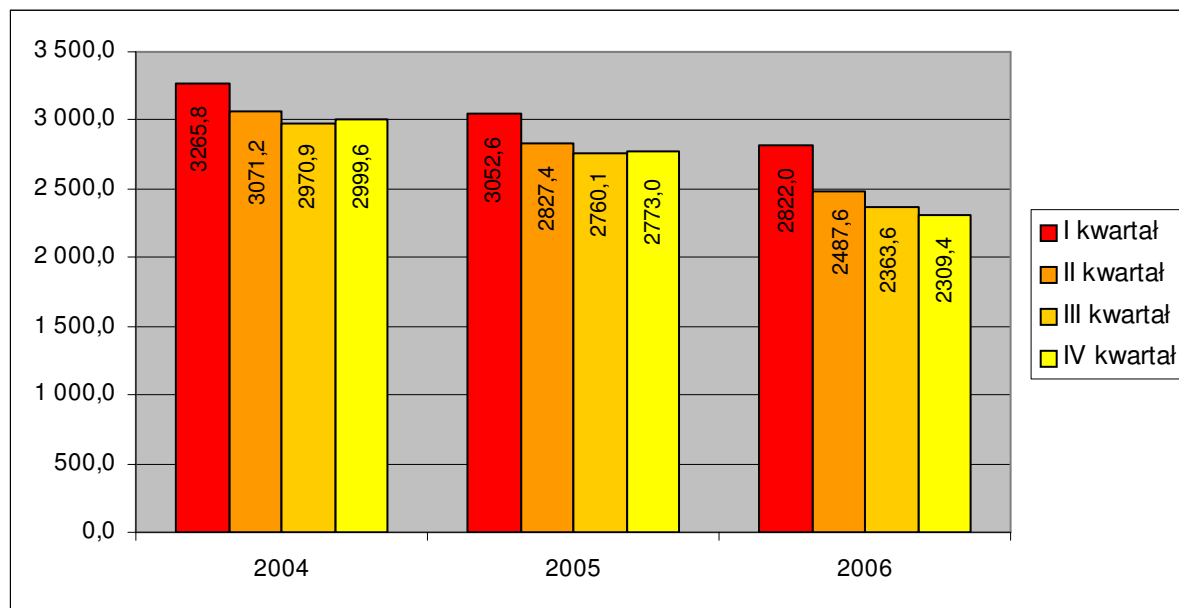
Ryc. 3. Liczba pracujących w latach 2004-2006 (w tys.)

Źródło: opracowano w Departamencie Turystyki na podstawie danych GUS.

W latach 2004-2006 liczba zarejestrowanych bezrobotnych systematycznie malała. W 2005 r. liczba bezrobotnych zmniejszyła się w stosunku do 2004 r. o 7,6%, natomiast w 2006 r. spadek ten wyniósł 16,7%. W okresie 2004-2006 nastąpił zdecydowany spadek stopy bezrobocia w Polsce z 19,1% w 2004 r. do 14,9% w 2006 r. (spadek o 4,2 punktu procentowego). Było to związane zarówno z emigracją ludności w poszukiwaniu pracy za granicę jak i wysokim tempem wzrostu gospodarczego w Polsce. Pod koniec 2006 r. bez pracy nadal pozostawało 2 309 tys. osób.

Ryc. 4. Bezrobotni zarejestrowani¹⁰ w latach 2004-2006 (w tys.)

Źródło: GUS.

Można zaobserwować sezonowość w liczbie osób, które są zarejestrowane jako bezrobotne. Bezrobocie jest największe w pierwszym kwartale, powoli spada w II kwartale a największy spadek notowany jest w III i IV kwartale. Natomiast ponowny wzrost bezrobocia jest rejestrowany w pierwszym kwartale następnego roku.

Poprawa wskaźników rynku pracy związana jest głównie z utrzymaniem się wzrostu gospodarczego na relatywnie wysokim poziomie oraz efektami działań restrukturyzacyjnych na rynku pracy. Można spodziewać się że, działania dotyczące dostosowania strukturalnego będą nadal skutkować pozytywnie na rynku pracy. Rynek pracy uległ uelastycznieniu oraz zwiększył się stopień dostosowania do wymagań nowoczesnego rynku pracy. Zmiany w kodeksie pracy przyczyniły się do złagodzenia przepisów, co pozwala przedsiębiorcom realizować swobodnie politykę w zakresie zatrudnienia. Problemem rynku pracy pozostają nadal zbyt wysokie podatki oraz obciążenia niepodatkowe¹¹.

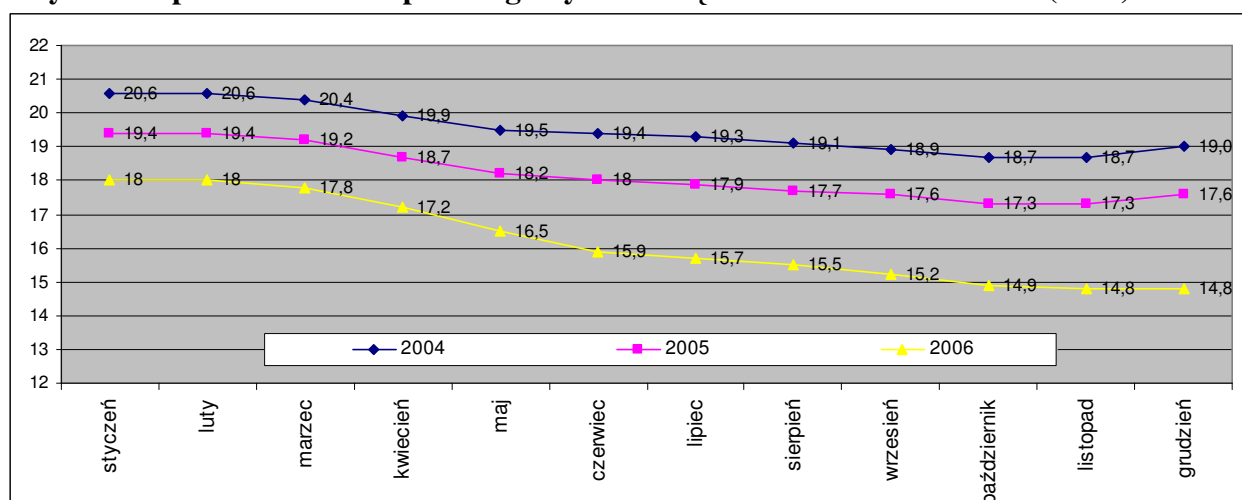
Analiza zjawiska bezrobocia w przekroju regionalnym wskazuje, iż w ostatnich latach wysoką stopą bezrobocia charakteryzują się w szczególności województwa, w których przeważało rolnictwo państwowe oraz województwa objęte procesami restrukturyzacji przemysłu. Województwa, w których odnotowano najwyższą stopę bezrobocia w 2005 r. to dolnośląskie, zachodniopomorskie, świętokrzyskie, natomiast najniższą stopą bezrobocia charakteryzowały się województwa lubelskie, mazowieckie i małopolskie. W ostatnich latach spadała wielkość bezrobocia na wsi. W 2005 r. stopa bezrobocia na obszarach wiejskich wyniosła 16,2% (wobec 17,6% w 2004 r.), natomiast w mieście 18,7% (wobec 19,8% w 2004 r.). Nieco niższa stopa bezrobocia na wsi może być wynikiem niskiego poziomu aktywności zawodowej oraz występowania zjawiska bezrobocia ukrytego. Bardziej narażone na pozostawanie bez pracy pozostają kobiety. W 2005 r. stopa bezrobocia w tej grupie wyniosła 19,1% wobec stopy 16,6% notowanej wśród mężczyzn¹².

¹⁰ stan na koniec roku.

¹¹ *Raport o stanie gospodarki 2006*, Departament Analiz i Prognoz, Ministerstwo Gospodarki, 2007, Warszawa, s. 138.

¹² op. cit., s. 147.

Ryc. 5. Stopa bezrobocia w poszczególnych miesiącach w latach 2004-2006 (w %)

Źródło: GUS.

Pomimo istotnej poprawy na rynku pracy, która dokonała się w 2005 r., nadal jednymi z największych problemów gospodarki Polski pozostają: wysoka stopa bezrobocia oraz niski wskaźnik zatrudnienia. Natomiast zwiększenie się zasobów pracy związane z wkraczaniem na rynek pracy roczników wyżu demograficznego początku lat 80., stanowi szansę na zwiększenie dynamiki wzrostu gospodarczego.

2.5 Bilans handlu zagranicznego

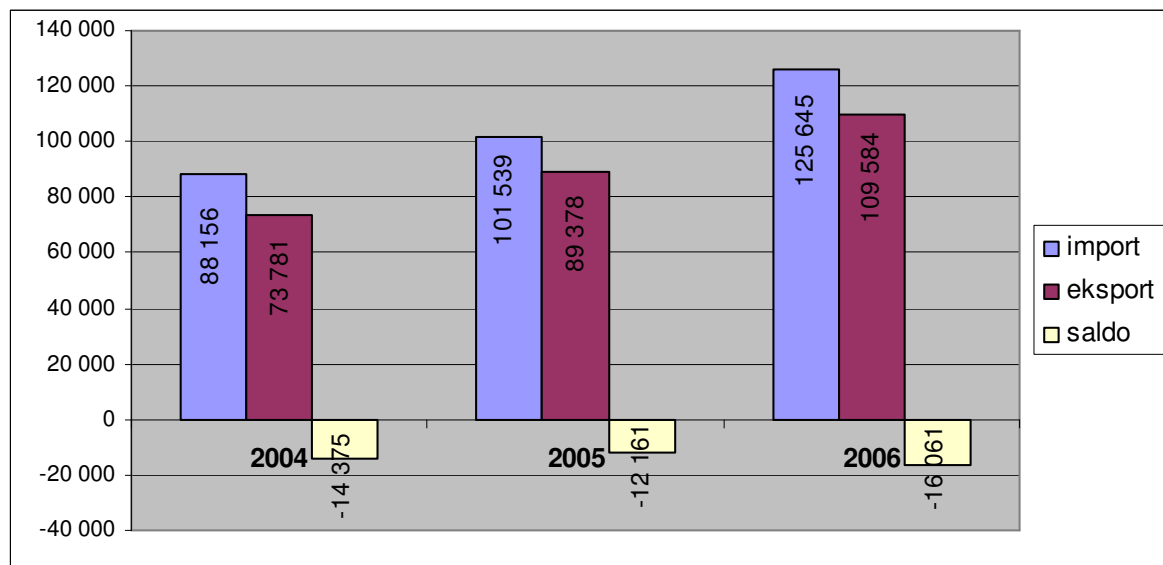
Dynamika obrotów towarami i usługami determinuje w znacznym stopniu dynamikę wzrostu PKB. Przy systematycznym, choć zróżnicowanym w czasie, wzroście spożycia i dużych wahaniami koniunkturalnych inwestycji, eksport netto pełni funkcję moderatora dynamiki wzrostu gospodarczego. Ożywienie wymiany handlowej mierzone wzrostem obrotów w cenach dewizowych (w USD i w EUR), obserwowane w ostatnich kilku latach utrzymało się także w analizowanym okresie.

Eksport i import w latach 2004-2006 ulegał systematycznemu zwiększeniu. W 2005 r. eksport wzrósł nominalnie o 21% w stosunku do 2004 r. i wyniósł 73,8 mld USD, natomiast w 2006 r. wzrost wyniósł 22% (wartość eksportu osiągnęła poziom 109,1 mld USD). Dynamika wzrostu importu w 2005 r. osiągnęła poziom 15%, natomiast w 2006 r. dynamika wzrostu wyniosła 23%, przy imporcie wielkości 124,6 mld USD¹³.

Saldo bilansu handlu zagranicznego pozostawało w analizowanym okresie ujemne. W 2004 r. wyniosło ono -14,4 mld USD, w 2005 r. było niższe o 15,4% i wyniosło 12,2 mld natomiast w 2006 r. wzrosło w stosunku do 2005 r. o 27,8% i wyniosło -16,1 mld USD. Tempo wzrostu eksportu przewyższające tempo wzrostu importu wpłynęło na stopniową redukcję ujemnego salda obrotów towarowych w ostatnich kilku latach. Saldo obrotów towarowych, jako największa pozycja na rachunku obrotów bieżących, ma decydujący wpływ na kształtowanie się salda tego rachunku. Znacząca poprawa salda obrotów towarowych przyniosła zmniejszenie deficytu na rachunku obrotów bieżących, i tym samym jego relacji do PKB.

¹³ Op.cit.

Ryc. 6. Obroty handlu zagranicznego według głównych partnerów (mln USD)

Źródło: GUS.

Na te pozytywne wyniki złożyły się w decydującym stopniu efekty wymiany handlowej w ramach rozszerzonej Unii Europejskiej. Rok 2005, który był pierwszym pełnym rokiem członkostwa Polski w UE przyniósł istotne zmiany jakościowe w wymianie handlowej w ramach Wspólnoty. W 2005 r. uległo poprawie saldo wymiany z rynkami unijnymi aż o 3,4 mld EUR. Nastąpił wzrost eksportu na rynki UE (łącznie o 7,9 mld EUR) do 20 spośród 24 państw Wspólnoty, w tym głównie do: Niemiec o 2 233 mln EUR (tj. o 12,5%); Francji o 836 mln EUR, (tj. o 23,2%); Wielkiej Brytanii o 761 mln EUR (tj. o 23,6%); Włoch o 729 mln EUR (tj. o 20,0%); Republiki Czeskiej o 685 mln EUR (tj. o 26,6%)¹⁴.

Podsumowanie

W latach 2004-2006 można zaobserwować poprawę podstawowych wskaźników makroekonomicznych. W analizowanym okresie odnotowano wzrost produktu krajowego brutto, wzrost zatrudnienia oraz spadek stopy bezrobocia. Ponadto polityka budżetu państwa doprowadziła do poprawy w zakresie długu publicznego oraz deficytu. W 2004 r. nastąpiło przyspieszenie tempa wzrostu inflacji, związane z wejściem Polski do Unii Europejskiej, natomiast w 2005 i 2006 r. nastąpił jej spadek. Sytuacja w wymianie handlowej także uległa poprawie. Tempo wzrostu eksportu przewyższające tempo wzrostu importu wpłynęło na stopniową redukcję ujemnego salda obrotów towarowych. Znacząca poprawa salda obrotów towarowych przyniosła zmniejszenie deficytu na rachunku obrotów bieżących, i tym samym jego relacji do PKB. Na poprawę kondycji gospodarki Polski i umocnienie pozytywnych tendencji może mieć wpływ silny wzrost w gospodarce światowej.

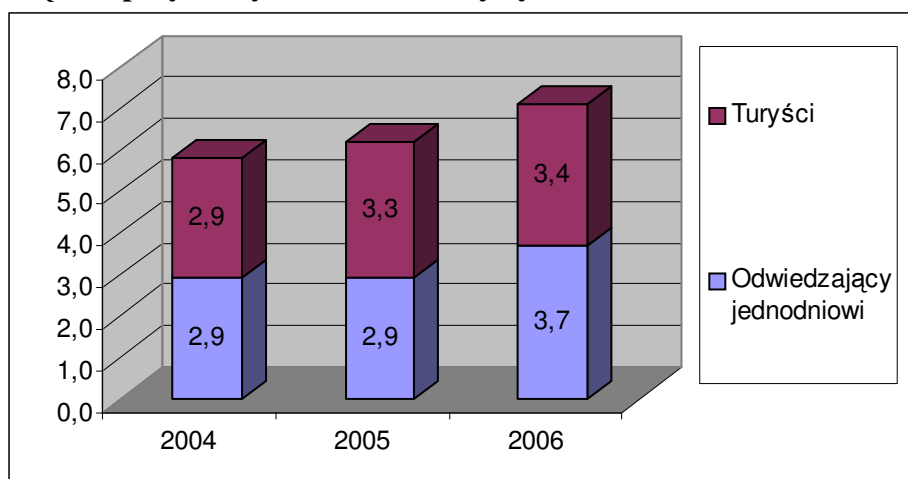
¹⁴ op. cit., s. 279-280.

ROZDZIAŁ 3. MIEJSCE TURYSTYKI W GOSPODARCE NARODOWEJ POLSKI W LATACH 2004-2006

3.1 Przychody z turystyki

Turystyka w polskiej gospodarce jest znaczącym i dynamicznie rozwijającym się sektorem. Jest także sektorem gospodarki, który charakteryzuje się dużą pracochłonnością. Poza bezpośrednim wpływem na gospodarkę, ważne są efekty pośrednie wynikające z aktywizowania gałęzi nie związanych bezpośrednio z turystyką i tej części udziału w PKB oraz zatrudnienia, która nie istniałaby gdyby nie związek tych gałęzi z turystyką. Łączne przychody z turystyki przyjazdowej w latach 2004-2006 ulegały systematycznemu zwiększeniu. W 2005 r. nastąpił **wzrost o 6,9 %** w stosunku do roku poprzedniego z 5,8 mld USD do 6,2 mld USD. Natomiast w 2006 r. przychody z zagranicznej turystyki przyjazdowej osiągnęły poziom **7,1 mld USD (wzrost o 14,5%** w stosunku do 2005 r.). Duża była zarówno dynamika wzrostu przychodów od turystów w latach 2004-2006 – łączny wzrost o 17,2%, jak również dynamika wzrostu przychodów od odwiedzających, która wyniosła 27,5%.

Ryc. 7. Łączne przychody dewizowe z turystyki w latach 2004-2006 (w mld USD)

Źródło: opracowano w Departamencie Turystyki na podstawie danych Instytutu Turystyki.

W 2005 r. nastąpił nieznaczny spadek przeciętnych wydatków turystów zagranicznych - na cały pobyt do 156 USD z 160 USD w 2004 r. (spadek o 2,5%). W 2005 r. wydatki turystów w Polsce na 1 osobę na 1 dzień pobytu pozostały na poziomie z 2004 r. i wyniosły 34 USD.

W 2006 r. nastąpił wzrost przeciętnych wydatków turystów zagranicznych na cały pobyt w Polsce (wzrost o 7% z 156 USD w 2005 r. do 167 USD w 2006 r.). W 2006 r. natomiast zanotowano wzrost o 23,5% wydatków turystów zagranicznych w Polsce na jeden dzień pobytu (do 42 USD w 2006 r.). Przeciętne wydatki odwiedzających jednodniowych w 2005 r. uległy zmniejszeniu o 3,3% - z 60 USD do 58 USD, natomiast w 2006 r. wzrosły o 35,4%, do poziomu 76 USD.

Tab. 9. Wydatki turystów i odwiedzających jednodniowych w Polsce w latach 2004-2006 (w USD)

	2004	2005	2006
Wydatki turystów w Polsce na jedną osobę (w USD)	160	156	167
Wydatki turystów w Polsce na 1 osobę na 1 dzień pobytu (w USD)	34	34	42
Wydatki odwiedzających jednodniowych w Polsce na jedną osobę (w USD)	60	58	76

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

3.2 Udział turystyki w tworzeniu produktu krajowego brutto Polski

Oszacowanie wpływu turystyki w tworzeniu PKB jest trudne, ze względu na fakt, iż sektor turystyczny jest ściśle powiązany z innymi sektorami gospodarki. Efekty pośrednie wpływu turystyki na gospodarkę wynikają z aktywizowania gałęzi nie związanych bezpośrednio z turystyką (np. rolnictwo, budownictwo, transport kolejowy i wielu innych) i tej części udziału w PKB oraz zatrudnieniu, która nie istniałaby gdyby nie związek tych gałęzi z turystyką.

Pojęcie „*przemysł turystyczny*” jest definiowane jako „turystyka w wąskim znaczeniu”. Pod uwagę brane są wydatki poniesione przez turystów i podróżnych na dobra i usługi związane bezpośrednio z turystyką, np. wydatki na hotele i restauracje, biura podróży. Pojęcie „*gospodarka turystyczna*” zawiera w sobie wydatki nie tylko związane bezpośrednio z turystyką, ale również wydatki pośrednie, czyli takie wydatki, które nie byłyby poniesione gdyby nie turystyka (np. wydatki poniesione przez turystów i podróżnych na transport, żywność, paliwo, ubezpieczenie).

Wzrost PKB i zatrudnienia w turystyce jest obecnie **bardzo dynamiczny** i prognozuje się **bardzo szybkie tempo rozwoju tego sektora** na świecie. Rola turystyki jest bardzo duża – wystarczy tylko przypomnieć prawie 4% PKB światowego, które w ogóle nie zaistniałoby, gdyby nie przemysł turystyczny, prawie 3% światowego zatrudnienia generowanego przez sam tylko przemysł turystyczny, 10% udział gospodarki turystycznej w światowym PKB i ponad 8% procentowy udział gospodarki turystycznej w światowym zatrudnieniu.

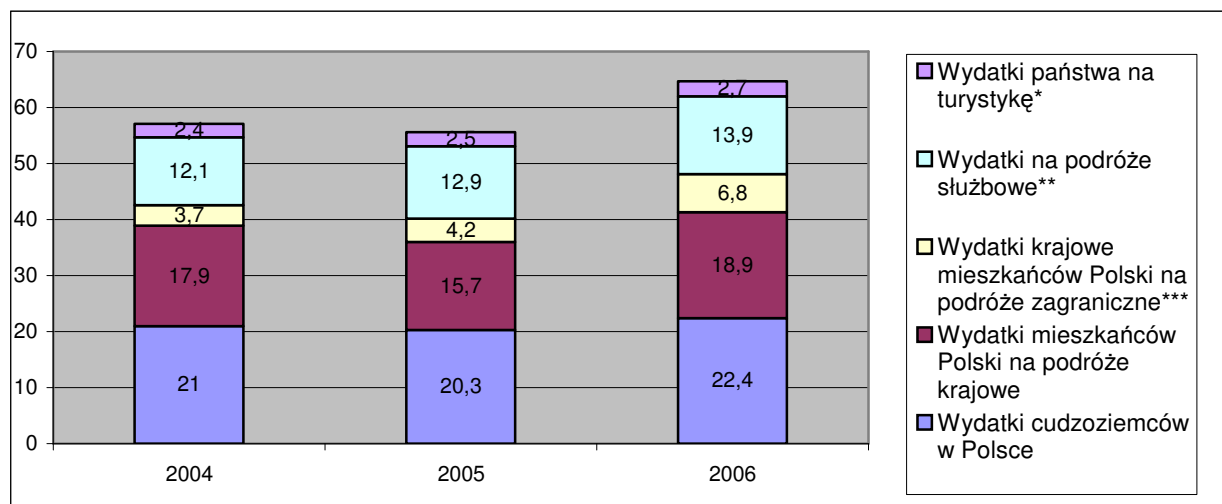
Turystyka w polskiej gospodarce zaczyna być dostrzegana jako znaczący i dynamicznie rozwijający się sektor. Według szacunków Instytutu Turystyki, **udział gospodarki turystycznej w PKB w 2006 r. wyniósł 6,1%** i był o 0,4 punktu procentowego wyższy niż w 2005 r. oraz o 0,1 punktu procentowego wyższy niż w 2004 r. W 2006 r., według szacunków Instytut Turystyki, wydatki cudzoziemców w Polsce wyniosły **22,4 mld zł**, natomiast wydatki mieszkańców Polski na podróże krajowe **18,9 mld zł**, wydatki krajowe mieszkańców Polski na podróże zagraniczne **6,8 mld zł**, wydatki na podróże służbowe wyniosły **13,9 mld zł**, natomiast wydatki państwa na turystykę **2,7 mld zł**¹⁵. W sumie wpływy z gospodarki turystycznej wyniosły **64,7 mld zł**.

¹⁵ wydatki państwa na turystykę liczone były na podstawie danych pochodzących z rachunku satelitarnego turystyki dla Polski i zawierają zarówno wydatki poniesione w dziale 630 - „Turystyka”, jak i wydatki poniesione w działach związanych pośrednio z turystyką (np. transport, ochrona środowiska, kultura). Turystyci i odwiedzający jednodniowi w dużym stopniu korzystają z usług dotowanych z budżetu państwa. Korzystają oni z usług transportowych (w szczególności transportu kolejowego oraz transportu miejskiego), kupując bilety wstępu do galerii, muzeów i parków narodowych. Są to wszystkie usługi, które w dużym stopniu są dotowane z budżetu państwa.

Tab. 10. Udział gospodarki turystycznej w PKB¹⁶

Wyszczególnienie	2004	2005	2006
Produkt krajowy brutto (w mld zł)	924,5	982,6	1057,7
Wpływy z gospodarki turystycznej wg Instytutu Turystyki (w mld zł)	57,1	55,6	64,7
Udział gospodarki turystycznej w PKB (w %)	6,2	5,7	6,1

Źródło: GUS (PKB), pozostałe dane Instytut Turystyki.

Ryc. 8. Gospodarka turystyczna w latach 2004-2006 (w mld zł)

* wydatki wszystkich szczebli administracji na podstawie RST 2001 (przyjęto udział wydatków w PKB)

** Wydatki na podróże służbowe i wydatki państwa na turystykę obliczono przyjmując udział tych wydatków w PKB na podstawie rachunku satelitarne go turystyki wykonanego w 2002 r.

*** poniesione w kraju wg oszacowania na rok 2005 na podstawie danych za 8 miesięcy

Źródło: opracowano w Departamencie Turystyki na podstawie danych IT.

3.3 Turystyka w bilansie płatniczym

Istotne znaczenie odgrywa turystyka w wymianie handlowej. W 2006 r. eksport turystyczny¹⁷ wyniósł **22,4 mld zł**, co stanowiło **5,2% eksportu ogółem**. Eksport turystyczny uległ zwiększeniu w porównaniu z rokiem 2005 o **2,1 mld zł**, a w stosunku do 2004 r. - o 1,4 mld zł. Udział eksportu turystycznego w eksporcie ogółem w 2006 r. uległ zmniejszeniu o 0,4 punktu procentowego w stosunku do 2005 r. oraz o 0,3 punktu procentowego w stosunku do 2004 r.

Tab. 11. Udział turystyki międzynarodowej w obrotach z zagranicą w latach 2004-2006

Ekspert	2004	2005	2006
Ekspert towarów i usług wg GUS (w mld zł)	383,4	364,7	427,1
Ekspert turystyczny (wydatki cudzoziemców w Polsce) wg IT ¹⁸ (w mld zł)	21,0	20,3	22,4
Udział turystyki w eksporcie (w %)	5,5	5,6	5,2

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Instytut Turystyki.

¹⁶ W porównaniu z obliczeniami publikowanymi w latach ubiegłych wpływy z turystyki obejmują wydatki państwa (administracji samorządowej i państwowej) oraz wydatki przedsiębiorstw na podróże służbowe

¹⁷ wydatki turystów zagranicznych i odwiedzających jednodniowych.

¹⁸ W 2005 roku: turyści (10,97 mld zł), jednodniowi razem z zakupami (9,38 mld zł).

3.4 Zatrudnienie w turystyce

Turystyka jest sektorem gospodarki, który charakteryzuje się ogromną dynamiką rozwoju oraz **dużą pracochłonnością**. Poza bezpośrednim wpływem na gospodarke, ważne są efekty pośrednie wynikające z **aktywizowania gałęzi nie związanych bezpośrednio z turystyką (np. rolnictwo, budownictwo, transport i wiele innych)** i tej części udziału w PKB oraz zatrudnienia, która nie istniałaby, gdyby nie związek tych gałęzi z turystyką. Istotne jest więc zwiększenie znaczenia podróży i turystyki przyjazdowej do Polski w gospodarce, w szczególności jej udziału w PKB, zatrudnieniu oraz eksporcie. Turystyka jest sektorem wysoce pracochłonnym oraz wymagającym dużej liczby pracowników nisko wykwalifikowanych. Zdaniem ekspertów każde miejsce pracy w turystyce tworzy 3-4 miejsca pracy w infrastrukturze towarzyszącej.

Według danych Światowej Rady Turystyki i Podróży (WTTC) w działalnościach związanych bezpośrednio¹⁹ oraz pośrednio²⁰ z obsługą podróżnych i turystyką w Polsce w 2006 r. pracowało **1 067 tys. osób**, co stanowiło **7,3%** zatrudnionych ogółem w gospodarce narodowej.

Natomiast biorąc pod uwagę sekcję H – Hotele i Restauracje (wg PKG), liczba zatrudnionych w 2006 r. wyniosła **228,7 tys. osób** i była o **4,24%** większa niż w 2005 r. Natomiast liczba zatrudnionych w biurach podróży w 2006 r. wyniosła **6,6 tys. osób** i była o **1,5%** większa niż 2005 r.

Tab. 12. Pracujący w wybranych sekcjach, działach i grupach związanych z turystyką (stan w dniu 31.XII danego roku) w latach 2004-2005 (w tys.)

Działy i grupy	2004	2005	2006	zmiana 2005/2004	zmiana 2006/2005
Hotele i Restauracje - Sekcja H, dział 55*	105,1	108,5	112,4	3,24%	3,59%
W tym:					
Hotele (55.1)	33,2	34,8	34,3	4,82%	-1,44%
Pozostałe obiekty noclegowe turystyki i inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania (55.2)	15,3	14,9	14,6	-2,61%	-2,01%
Restauracje (55.3)	38,5	42,2	45,4	9,61%	7,58%
Bary (55.4)	8,6	7,5	6,9	-12,79%	-8,00%
Działalność stołówek i catering (55.5)	9,5	9,1	11,2	-4,21%	23,08%
Przedsiębiorstwa małe, sekcja H **	111,2	110,9	116,4	-0,27%	4,96%
Łącznie cała sekcja H ***	216,3	219,4	228,7	1,43%	4,24%
Działalność agencji turystycznych - Sekcja I, grupa 63.3	6,4	6,5	6,6	1,56%	1,54%

Źródło: GUS; dane z 2006 roku – za „Pracujący w gospodarce narodowej w 2006 roku”, GUS, 2007.

W 2001 r. nastąpiła zmiana EKD na PKD, w związku z tym uległa zmianie klasyfikacja podmiotów

*) Sprawozdania Z-06 (przedsiębiorstwa duże i średnie – zatrudniające więcej niż 9 osób.

**) W przypadku badania małych firm nie dokonuje się rozbicia na podgrupy jak w przypadku badań dużych firm. Uwaga: dane za 2004 rok po korekcie.

***) Razem, bez „działalności organizacji członkowskich gdzie indziej nie sklasyfikowanych” (91.0)

¹⁹ Hotele i restauracje, biura podróży.

²⁰ Do działalności związanych pośrednio z turystyką można zaliczyć między innymi: sprzedaż paliwa dla podróżnych, sprzedaż artykułów spożywczych, wyrób pamiątek, transport podróżnych, usługi rekreacyjne i kulturowe.

Najwięcej osób w sekcji H – Hotele i Restauracje w 2005 r. pracowało w województwie mazowieckim (35,8 tys. osób, czyli 16% ogółu zatrudnionych w sekcji H), śląskim (28,3 tys. osób) oraz małopolskim (24,4 tys. osób). Najmniej osób w sekcji H pracowało w województwach: podlaskim i świętokrzyskim (po 4,5 tys. osób) oraz opolskim (4,7 tys. osób).

Tab. 13. Pracujący w sekcji H według województw w latach 2004-2005 (w tys.)

Województwa	2004	2005	zmiana 2005/2004
Polska ogółem	217,7	221,0	1,5%
Dolnośląskie	18,3	18,6	1,6%
Kujawsko-pomorskie	8,3	8,4	1,2%
Lubelskie	7,1	7,1	0,0%
Lubuskie	5,8	5,8	0,0%
Łódzkie	11,6	12,0	3,4%
Małopolskie	23,3	24,4	4,7%
Mazowieckie	36,2	35,8	-1,1%
Opolskie	4,7	4,7	0,0%
Podkarpackie	6,9	7,1	2,9%
Podlaskie	4,4	4,5	2,3%
Pomorskie	17,2	17,5	1,7%
Śląskie	28,3	28,3	0,0%
Świętokrzyskie	4,5	4,5	0,0%
Warmińsko-mazurskie	6,7	7,1	6,0%
Wielkopolskie	18,2	18,6	2,2%
Zachodniopomorskie	16,3	16,6	1,8%

Źródło: GUS, Bank Danych Regionalnych. Kategoria: RYNEK PRACY; Grupa: PRACUJĄCY W GOSPODARCE NARODOWEJ; Podgrupa: Pracujący (faktyczne miejsce pracy), sektor usługowy; Sekcje wg PKD: Sekcja H (hotele i restauracje).

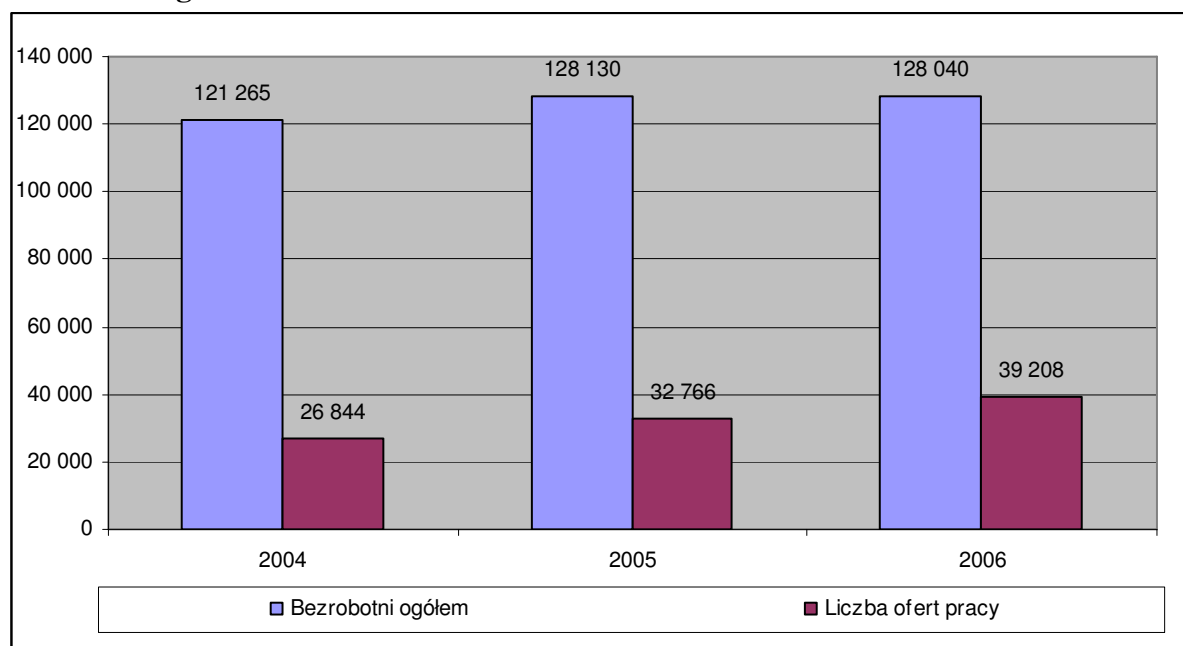
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Polsce w 2004 r. wyniosło 2 368,52 zł, natomiast w sekcji H - Hotele i Restauracje wyniosło 71% średniego wynagrodzenia, czyli **1 681,19 zł**.

3.5 Rejestrowane bezrobocie w turystyce i gastronomii

W latach 2004-2006 liczba zarejestrowanych bezrobotnych systematycznie malała. Na koniec 2004 r. liczba zarejestrowanych bezrobotnych wyniosła 2,9 mln, w 2005 r. zmniejszyła się do 2,7 mln, a w 2006 r. osiągnęła poziom 2,3 mln. Udział bezrobotnych w zawodach gastronomiczno-hotelarskich do wielkości bezrobocia ogółem w analizowanym okresie uległ zwiększeniu z 4% w 2004 r. do 5,5% w 2006 r.

W zawodach gastronomiczno-hotelarskich wielkość bezrobocia ulegała wahaniom w latach 2004-2006. Na początku analizowanego okresu wyniosło ono 121 265, w 2005 r. uległo zwiększeniu o 5,7% do poziomu 128 130, a w 2006 r. uległo zmniejszeniu o 0,1% do poziomu 128 040. Liczba ofert pracy w zawodach gastronomiczno-hotelarskich w latach 2004-2006 uległa zwiększeniu. Na początku analizowanego okresu liczba ofert pracy w zawodach gastronomiczno-hotelarskich wyniosła 26 844, w 2005 r. wzrosła o 22,1% do poziomu 32 766, a w 2006 r. wzrosła o kolejne 19,7% do poziomu 39 208.

Ryc. 9. Bezrobocie rejestrowane oraz liczba ofert pracy zgłoszona w urzędach pracy w zawodach gastronomiczno-hotelarskich w latach 2004-2006

Źródło: opracowano w Departamencie Turystyki na podstawie danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej

Do najbardziej poszukiwanych przez pracodawców zawodów wśród zawodów gastronomiczno-hotelarskich²¹ w urzędach pracy, tj. zawodów dla których liczba ofert pracy przekroczyła liczbę zarejestrowanych bezrobotnych we wszystkich analizowanych latach, zaliczyć można: szefa kuchni (kuchmistrza) (w tabeli poz. nr 22) oraz pozostałych kelnerów i pokrewnych (poz. 26). Natomiast zawody dla których liczba ofert pracy przekroczyła liczbę zarejestrowanych bezrobotnych w przynajmniej dwóch latach można zaliczyć: przewodnika turystycznego miejskiego (poz. 15), pozostałych kucharzy (poz. 23), pokojową (w hotelu) (poz. 27) oraz boya hotelowego (poz. 29).

Do najmniej poszukiwanych zawodów wśród zawodów gastronomiczno-hotelarskich za pośrednictwem urzędów pracy (tj. zawodów dla których liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne przekraczała ponad dziesięciokrotnie liczbę ofert pracy zgłoszonych w urzędach) można zaliczyć: specjalistę do spraw organizacji usług gastronomicznych, hotelarskich i turystycznych; technika żywienia i gospodarstwa domowego; organizatora obsługi turystycznej (zawód szkolny: technik obsługi turystycznej) oraz organizatora usług hotelarskich (zawód szkolny: technik hotelarstwa).

²¹ Wg klasyfikacji zawartej w Rozporządzeniu Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8 grudnia 2004 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania .

Tab. 14. Bezrobotni ogółem oraz liczba ofert pracy w poszczególnych zawodach gastronomiczno-hotelarskich w latach 2004-2006

Lp.	Kod zawodu	Nazwa zawodu		Bezrobotni ogółem	Liczba ofert pracy
1	"122501"	Kierownik wewnętrznej jednostki działalności podstawowej w gastronomii	2004	96	36
			2005	105	49
			2006	148	56
2	"131501"	Kierownik małego przedsiębiorstwa w gastronomii	2004	252	122
			2005	284	85
			2006	291	97
3	"241915"	Specjalista do spraw organizacji usług gastronomicznych, hotelarskich i turystycznych	2004	4 954	241
			2005	6 050	189
			2006	6 629	254
4	"321402"	Technik żywienia i gospodarstwa domowego	2004	19 978	166
			2005	23 497	298
			2006	22 974	279
5	"341401"	Organizator obsługi turystycznej [zawód szkolny: Technik obsługi turystycznej]	2004	3 068	73
			2005	3 635	147
			2006	3 865	276
6	"341402"	Organizator usług cateringowych	2004	4	0
			2005	3	0
			2006	5	6
7	"341403"	Organizator usług gastronomicznych [zawód szkolny: Technik organizacji usług gastronomicznych]	2004	193	6
			2005	657	13
			2006	1 763	69
8	"341404"	Organizator usług hotelarskich [zawód szkolny: Technik hotelarstwa]	2004	3 193	54
			2005	4 235	45
			2006	5 154	74
9	"341490"	Pozostali organizatorzy turystyki i pokrewni	2004	444	36
			2005	418	52
			2006	411	46
10	"422103"	Pracownik biura podróży	2004	1830	298
			2005	1360	524
			2006	1037	495
11	"422104"	Pracownik informacji turystycznej	2004	786	313
			2005	711	266
			2006	554	305
12	"422190"	Pozostali informatorzy, pracownicy biur podróży i pokrewni	2004	83	8
			2005	115	16
			2006	125	9
13	"511301"	Pilot wycieczek	2004	239	22
			2005	204	60
			2006	141	17
14	"511302"	Przewodnik turystyczny górski	2004	14	2
			2005	10	0
			2006	5	0
15	"511303"	Przewodnik turystyczny miejski	2004	36	35
			2005	35	40
			2006	25	61
16	"511304"	Przewodnik turystyczny terenowy	2004	87	34
			2005	67	27
			2006	63	49
17	"511390"	Pozostali przewodnicy turystyczni i piloci wycieczek	2004	58	11
			2005	51	27
			2006	55	27
18	"512102"	Inspektor piętra hotelowego	2004	28	0
			2005	18	1
			2006	22	6
19	"512104"	Prowadzący zakład hotelarski/gastronomiczny	2004	48	2
			2005	28	19
			2006	27	11
20	"512201"	Kucharz	2004	49 770	9 118
			2005	46 944	10 628
			2006	43 887	12 177
21	"512202"	Kucharz małej gastronomii	2004	2 661	670
			2005	6 108	732
			2006	9 394	856

Lp.	Kod zawodu	Nazwa zawodu	Rok	Bezrobotni ogółem	Liczba ofert pracy
			2004	2005	2006
22	"512203"	Szef kuchni [kuchmistrz]	152	248	212
23	"512290"	Pozostali kucharze	163	226	200
			243	200	249
			254	701	249
24	"512301"	Bufetowy [barman]	5 887	2 454	2 847
			5 836	2 847	3 204
			5 362	3 204	17 285
25	"512302"	Kelner	17 145	7 022	8 299
			15 562	8 299	110
			110	201	110
26	"512390"	Pozostali kelnerzy i pokrewni	134	427	204
			1 659	1 378	1 695
			1 695	1 888	1 741
27	"913203"	Pokojowa [w hotelu]	1 741	2 341	8 098
			8 098	5 401	8 394
			8 394	6 824	8 238
28	"913204"	Pomoc kuchenna	9	24	9
			13	27	13
			11	6	11
29	"915102"	Boy hotelowy	121 265	26 844	128 130
			128 130	32 766	128 040
			128 040	39 208	
Razem zawody gastronomiczno-hotelarskie					

Źródło: opracowano w Departamencie Turystyki na podstawie danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

3.6 Rachunek satelitarny turystyki dla Polski

Rachunek satelitarny turystyki dla Polski za lata 2003-2004 został opracowany przez zespół Instytutu Turystyki. Kierownikiem naukowym projektu była Pani prof. dr hab. Ewa Dziedzic. W skład zespołu weszli: dr Magdalena Kachniewska, dr Krzysztof Łopaciński, dr Teresa Skalska. Praca była wykonana na zlecenie Departamentu Turystyki. W załączniku 1 opisano metodologię przyjętą w polskim RST.

Charakterystyka spożycia turystycznego

W 2004 r. **spożycie turystyczne** rezydentów i nierezydentów na terytorium ekonomicznym Polski wyniosło **33,5 mld zł**, z czego 16,7 mld zł, tj. 49,8%, przypadło na wydatki rezydentów (gospodarstw domowych i w ramach podróży służbowych).

Podobnie jak w poprzednim okresie, w spożyciu turystycznym mieszkańców Polski w 2004 r. decydujące znaczenie miały wydatki turystyczne gospodarstw domowych – 49,7%. W ujęciu rodzajowym dominowały wydatki na charakterystyczne produkty turystyczne (58,8%); produkty związane z turystyką miały większy udział w spożyciu niż rok wcześniej: 41,2%. W grupie charakterystycznych produktów turystycznych nabywanych przez odwiedzających dominowały wydatki na usługi transportowe ogółem (35,8%), noclegowe (zarówno hoteli, jak i pozostałych obiektów zakwaterowania – 26,9%) oraz gastronomiczne (21,4%). Na usługi biur podróży netto przeznaczono 5,5% wydatków na produkty charakterystyczne. Wśród wydatków na produkty związane z turystyką szczególnie dużą pozycję od lat stanowią wydatki na paliwo, na które w 2004 r. przeznaczono 4 838 906 tys. PLN (14,5% ogółu spożycia turystycznego).

Jeśli chodzi o **nierezydentów**, ich łączne wydatki poniesione na rzecz polskich podmiotów gospodarczych oszacowano na poziomie **16, 8 mld zł**. Zakup *charakterystycznych*

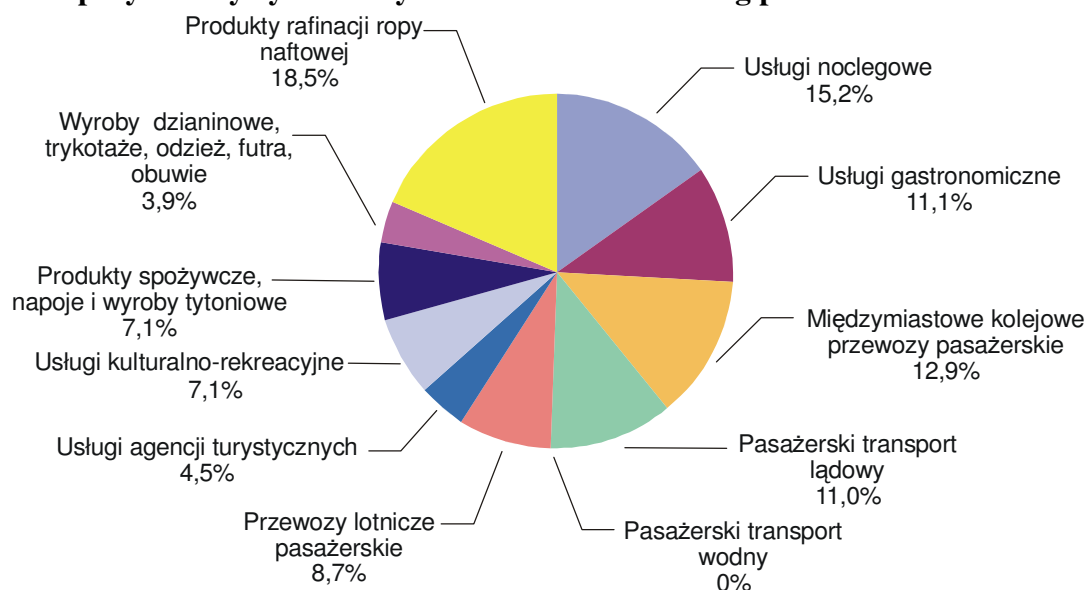
produktów turystycznych oszacowano na łączną sumę 7,9 mld zł (tj. 47,2%), a związanych z turystyką i pozostałych produktów i usług – na 8,9 mld zł (52,8%).

Najważniejszą pozycję spożycia turystycznego nierezydentów stanowiły w 2004 r. usługi noclegowe (łącznie 16,5%) i gastronomiczne (14%). Od lat obserwuje się stosunkowo niewielki udział wydatków na usługi transportu pasażerskiego świadczone przez polskich przewoźników (wszystkie rodzaje transportu łącznie 9,7%), co wiąże się z częstym korzystaniem z własnych samochodów osobowych: wydatki na zakup paliw stanowiły 10,4% łącznego spożycia nierezydentów odwiedzających Polskę. Podobnie jak w poprzednich latach, w usługach transportowych największy był udział pasażerskiego transportu lotniczego (67,6%), a następnie usług pasażerskiego transportu lądowego (20,6%).

Wydatki nierezydentów na usługi rekreacyjne, rozrywkowe, związane ze sportem oraz usługi muzeów od lat pozostają na niskim poziomie (łącznie około 6,8%). Z kolei usługi agencji turystycznych, rozumiane jako marża biur podróży organizujących turystykę przyjazdową do Polski, miały jeszcze mniejszy udział w wydatkach niż w 2003 r. (zaledwie 2% ogółu wydatków).

Analiza spożycia turystycznego rezydentów wskazuje na podstawowe znaczenie wydatków gospodarstw domowych: przypadało na nie 68,2% spożycia turystycznego mieszkańców Polski. Pozostałe 31,8% związane było z podróżami służbowymi.

Ryc. 10. Spożycie turystyczne rezydentów w 2004 r. według produktów

Zmiany wielkości spożycia turystycznego w 2004 r. są korzystne. Zaobserwowano wzrost ogólnego poziomu spożycia o 13,5% (z 29,5 mld do 33,5 mld PLN). Zmiany te wynikają przede wszystkim z istotnego wzrostu spożycia nierezydentów (o 26%) oraz krajowego spożycia rezydentów (o 4%). Spożycie turystyczne w ramach krajowych podróży służbowych w zasadzie nie uległo zmianom. Analizując oszacowania za 2004 r. warto również zwrócić uwagę na pewne zmiany strukturalne. Na wzrost spożycia turystycznego w stosunku do roku poprzedniego największy wpływ miało zwiększenie wydatków na zakupy produktów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych oraz paliw. Jeśli chodzi o udział poszczególnych grup produktów w spożyciu turystycznym, należy zauważyć, że w 2004 r. zmalała przewaga wydatków na zakup produktów i usług charakterystycznych dla turystyki (62,6% w 2003 i 58,8% w 2004 r.). Najistotniejszą dla gospodarki turystycznej zmianą jest

jednak wzrost wydatków na usługi noclegowe, gastronomiczne i transportowe (z wyjątkiem transportu kolejowego) oraz niewielki wzrost spożycia usług biur podróży.

Współczynniki specjalizacji produkcji i spożycia turystycznego służą do określenia bezpośredniego wkładu turystyki w gospodarkę narodową. W latach 2000-2002 współczynniki ulegały dużym wahaniom od 0,75 do 0,82 dla sekcji H, 0,18 do 0,16 dla sekcji I, od 0,18 do 0,26 dla sekcji O.

Tab. 15. Współczynniki specjalizacji produkcji i spożycia turystycznego dla poszczególnych sekcji

Sekcja	Współczynnik specjalizacji produkcji			Współczynnik spożycia turystycznego		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
G*	.	0,2994	0,2733	0,0280	0,0409	0,0286
H	0,7590	0,7787	0,8223	0,5486	0,6801	0,4952
I	0,1834	0,2186	0,1672	0,1745	0,3878	0,3492
O	0,1834	0,2384	0,2639	0,0342	0,1330	0,0942

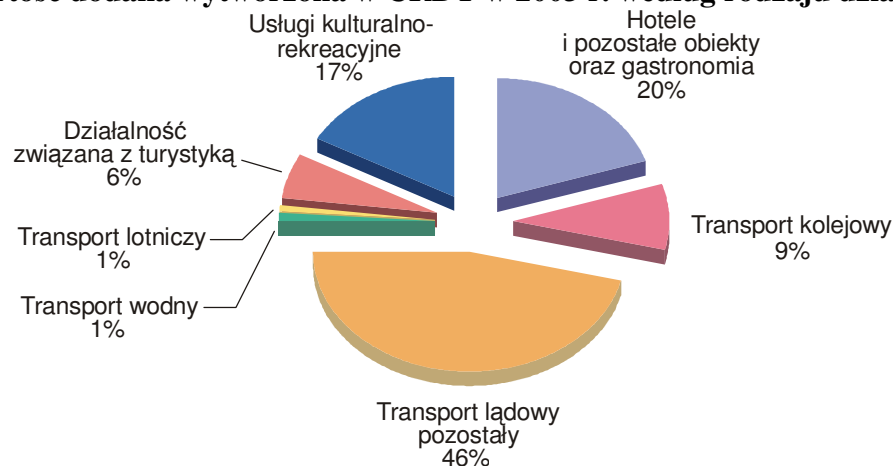
* Tylko handel produktami uwzględnionymi w RST.

Udział turystyki w PKB

W 2004 r. wartość **pierwszorzędnej produkcji globalnej w turystycznych rodzajach działalności** wyniosła **131 mld zł**, co stanowiło **7,1% produkcji globalnej** wytworzonej w całej gospodarce narodowej. Udział poszczególnych sekcji w produkcji globalnej produktów turystycznych kształtował się podobnie jak w 2003 r. Wystąpiły tylko niewielkie przesunięcia: udział sekcji G spadł o 1 p.p., a sekcji O wzrósł o 1 p.p. Udziały dwóch pozostałych sekcji pozostały na niezmiennym poziomie. Ogółem produkcja globalna charakterystycznych produktów turystycznych wyniosła **53,6 mld zł**, co stanowiło **2,9%** produkcji globalnej w całej gospodarce.

Wartość dodana wytworzona w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej została oszacowana dla 2004 r. na poziomie 48,5 mld zł. Oznacza to udział w wartości dodanej wytworzonej w całej gospodarce na poziomie 5,9%. Porównanie wskaźników z udziałami w produkcji globalnej wskazuje, że charakterystyczne rodzaje działalności turystycznej odznaczają się zdecydowanie większą niż przeciętna dla gospodarki zdolnością tworzenia wartości dodanej.

Ryc. 11. Wartość dodana wytworzona w CRDT w 2003 r. według rodzaju działalności

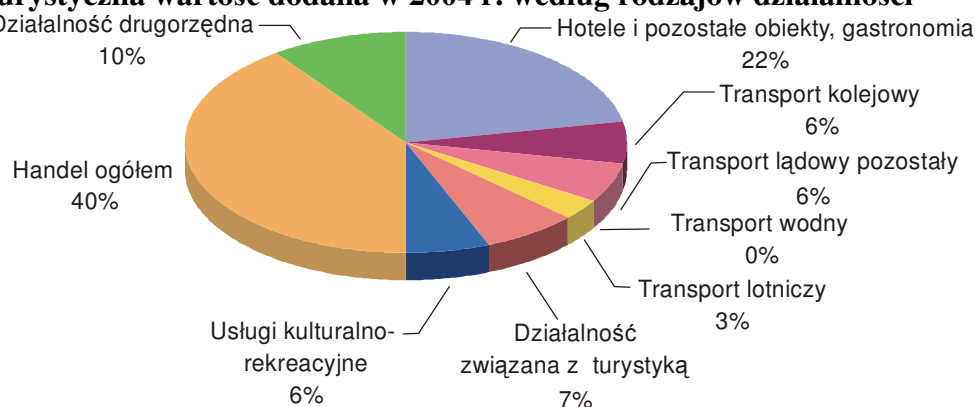

Największy udział w tworzeniu wartości dodanej w CRDT miał transport lądowy pozostały (46%), znaczący był też udział obiektów noclegowych i gastronomii (20%) oraz działalności kulturalno-rekreacyjnej (17%). Na pozostałe rodzaje działalności przypadało łącznie tylko 17%. W 2004 r. w strukturze tej nie wystąpiły żadne istotne zmiany.

Ze względu na problemy z wyodrębnieniem wartości dodanej wytworzonej w handlu produktami uwzględnionymi w spożyciu turystycznym analizowanie wartości dodanej we wszystkich turystycznych rodzajach działalności, tj. charakterystycznych i związanych z turystyką, jest nieuzasadnione.

Analizując dane dotyczące wartości dodanej wytworzonej w CRDT należy pamiętać, że nie można jej utożsamiać z wartością dodaną wytworzoną bezpośrednio w związku z produkcją na rzecz spożycia turystycznego. Oszacowanie jej wielkości wymaga skorygowania przedstawionych wielkości o wskaźnik spożycia turystycznego²². Obliczona w ten sposób **turystyczna wartość dodana** wyniosła w 2004 r. **14,3 mld zł**, co stanowiło 1,74% wartości dodanej wytworzonej w całej gospodarce.

Ryc. 12. Turystyczna wartość dodana w 2004 r. według rodzajów działalności

W porównaniu z 2003 rokiem w strukturze turystycznej wartości dodanej zaszły dość istotne zmiany: wzrósł udział handlu (40%) i działalności drugorzędnej (10%), zmalał zaś – CRDT (50%). Wśród tych ostatnich nie zaobserwowano istotnych zmian strukturalnych,

²² W tabelicy III stanowi on składową współczynnik TWD, będącego iloczynem współczynnika specjalizacji produkcji i spożycia turystycznego.

nadal zdecydowanie największy udział w wytwarzaniu turystycznej wartości dodanej miały obiekty noclegowe i gastronomiczne.

Chociaż wartość dodana ma podstawowe znaczenie jako składnik PKB, to określenie jego wielkości wymaga uwzględnienia także podatków pośrednich netto (podatków nakładanych na produkty pomniejszonych o dotacje do produktów). Podobna operacja jest konieczna również w odniesieniu do turystycznej wartości dodanej, jeśli chcemy oszacować wkład turystyki w tworzenie PKB. Nawet przy sporządzaniu pełnej wersji RST określenie kwoty podatków pośrednich netto zapłaconych w związku ze spożyciem turystycznym jest wyjątkowo skomplikowane. W uproszczonej wersji RST postanowiono dokonać oszacowania tej kwoty na podstawie przeciętnej kwoty obciążeń produktów turystycznych nabytych przez odwiedzających w 2002 r. Oszacowania te są obciążone wyjątkowo dużym marginesem niepewności ze względu na częste zmiany przepisów podatkowych w Polsce, a co za tym idzie, obciążeń podatkowych. Oszacowany w ten sposób **PKB wypracowany dzięki turystyce wyniósł 17,7 mld zł**, czyli 1,91% PKB.

Zgodnie z założeniami uproszczonej metodologii RST, przeprowadzono ponadto szacunek wkładu turystyki w PKB na podstawie spożycia końcowego, pośredniego i wymiany z sektorem „zagranica”. Obliczony tą metodą turystyczny PKB składa się z turystycznego spożycia końcowego sektora gospodarstw domowych, rządowego i samorządowego (obejmuje wydatki na podróże krajowe pomniejszone o wydatki na zakwaterowanie i transport w ramach krajowych podróży służbowych) oraz salda wymiany turystycznej z sektorem „zagranica” (wydatki nierezydentów w Polsce pomniejszone o wydatki Polaków za granicą).

Przy szacowaniu wykorzystano częściowo dane, z których nie korzystano w przedstawionych wcześniej obliczeniach. Dotyczy to danych na temat spożycia turystycznego w związku z podróżami krajowymi i spożycia mieszkańców Polski w związku z turystyką wyjazdową, zebrane w trakcie badań Instytutu Turystyki wymienionych we wstępie. Odpowiednie dane dostępne były tylko dla 2004 r., tak więc obliczenia przeprowadzono jedynie dla tego roku. Wydatki te określono na poziomie 18 300 mld zł dla podróży krajowych i 12 558 mln PLN dla podróży wyjazdowych²³. Jeśli chodzi o wydatki na podróże krajowe, to oszacowane w tym badaniu wydatki Polaków (łącznie podróże prywatne i służbowe, bez podróży jednodniowych) były wyższe o ok. 1,7 mld PLN niż przedstawione w tabelicy I (2004). W zakresie wydatków cudzoziemców na rzecz polskich podmiotów wykorzystano wydatki oszacowane dla potrzeb uproszczonej wersji RST.

Oszacowany tą metodą turystyczny PKB w 2004 wyniósł 17 757 mln PLN, co dało udział w PKB kraju na poziomie 1,92%. Są to więc wyniki praktycznie identyczne z uzyskanymi za pomocą metodologii uproszczonego RST.

Ze względu na przyjętą metodę szacowania produkcji globalnej, wartości dodanej i PKB na podstawie struktury gospodarki turystycznej zaobserwowanej w 2002 r., zmiany tych wielkości związane były przede wszystkim ze zmianami w wielkości i strukturze spożycia turystycznego w latach 2003 i 2004. Na tej podstawie można stwierdzić, że rok 2003 był kolejnym rokiem, w którym udział turystyki w tworzeniu PKB wyraźnie spadał: z 2,02% w 2002 r. r. do 1,88%. W 2004 r. nastąpiło przełamanie tej tendencji i wskaźnik ten nieznacznie wzrósł do 1,91%. Bez większych zmian kształtowała się struktura tworzenia turystycznej wartości dodanej: we wszystkich badanych okresach udział CRDT był stosunkowo niewielki: nieznacznie tylko przekraczał 50%. Oznacza to, że spożycie

²³ Według informacji J. Łaciaka z IT.

turystyczne w Polsce w dalszym ciągu w relatywnie niewielkim stopniu stymuluje rozwój produkcji charakterystycznych produktów turystycznych.

Pracujący w turystyce

W 2004 r. łączna liczba pracujących w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej utrzymała się na niezmiennym poziomie w stosunku do 2003 r. - ponad 608 tys. osób. Nastąpiło jednak przesunięcie liczby pracujących w kierunku pracy najemnej. Liczba zatrudnionych wyniosła bowiem 525 tys. zatrudnionych, czyli wzrosła o ponad 107 tys., gdy porównywalny spadek odnotowano w grupie właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin, którzy stanowili w 2004 r. 14% ogółu pracujących w turystyce (spadek o 17 pkt proc). Zmiana ta nie znajduje jednak potwierdzenia w zakresie liczby mikroprzedsiębiorstw, które stanowią rynkowe „źródło” samodzielnie tworzonych miejsc pracy. Ich liczba wzrosła o prawie 5 tys. jednostek, ale suma tworzonych przez nie miejsc pracy spadła o prawie 200. Liczba przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 osób w 2004 r. wyniosła prawie 10,5 tys. (przyrost o ponad 300 jednostek w stosunku do 2003 r.). Dały one zatrudnienie 456 tys. osób (75% wszystkich pracujących w CRDT).

Pracujący w CRDT stanowili w 2004 r. (podobnie jak rok wcześniej) ok. 5% siły roboczej w całej gospodarce. Rzeczywista wielkość zatrudnienia związanego z obsługą ruchu turystycznego (po uwzględnieniu współczynnika TWD) wynosi nieco ponad 118 tys. osób (por. tab. V). Prawie 81% tej liczby to zatrudnieni, a 29% stanowią właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin. Zarazem 64% pracujących przypada na jednostki zatrudniające powyżej 9 osób.

Na poziomie grup (przy uwzględnieniu wskaźnika TWD) największymi pracodawcami wśród CRDT w 2004 r. były restauracje (ponad 25 tys. osób, czyli 21% wszystkich pracujących w CRDT) i transport kolejowy (20%, ponad 23 tys. pracujących). Nieco dalej mieszczą się bary (15%, prawie 18 tys. pracujących), hotele (11%, prawie 13 tys.), pozostałe obiekty noclegowe (8%, niespełna 9 tys.) oraz stołówki i catering (7%, prawie 8 tys. pracujących). Znacznie mniejszy był udział działalności pośredniczej i organizatorskiej (4 tys. osób, co stanowi zaledwie 3% pracujących w CRDT). Udziały poszczególnych rodzajów działalności w liczbie tworzonych miejsc pracy pozostały prawie niezmiennione w stosunku do 2003 r.

Ryc. 13. Pracujący w turystyce w 2004 r. (wszystkie jednostki)

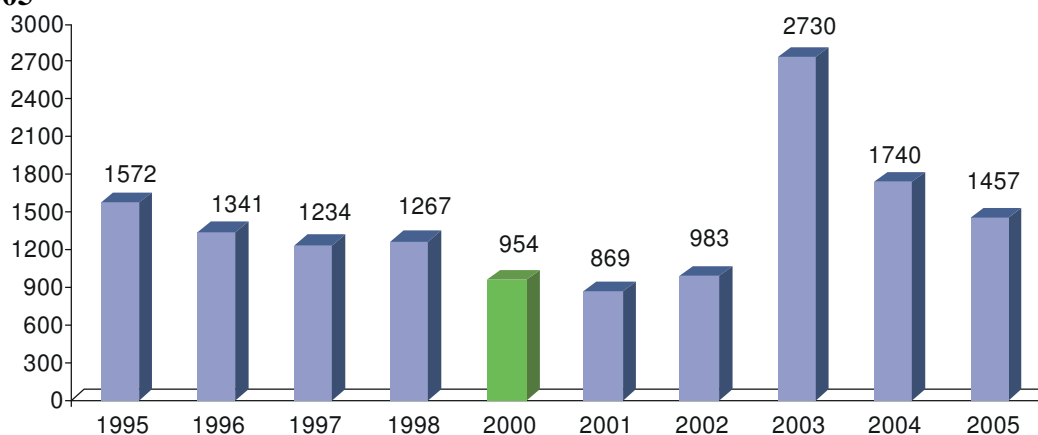

Jeśli chodzi o samozatrudnienie w turystyce w 2004 r. to na tę kategorię przypadało 19% pracujących. W grupie samozatrudnionych mężczyźni reprezentowani są najliczniej (podobnie jak rok wcześniej) w gastronomii (zwłaszcza w barach i restauracjach). Znacznie dalej plasują się hotele i inne obiekty noclegowe oraz biura podróży. Liczby te świadczą, że zarówno kobiety jak i mężczyźni podejmujący samodzielną działalność gospodarczą w turystyce najliczniej reprezentowani są w gastronomii i usługach noclegowych, choć przewagę liczebną w tych rodzajach działalności (w zakresie samozatrudnionych) zyskują kobiety.

Nakłady inwestycyjne

Zgodnie z metodologią sporządzania RST przyjmuje się, że działalność turystyczna występuje jako działalność podstawowa w czterech sekcjach: G, H, I i O²⁴, a informacje na temat nakładów inwestycyjnych w tych sekcjach zawiera tablica V. Przedstawione informacje dotyczyły bazy zakwaterowania zbiorowego. Jeśli chodzi o bazę zakwaterowania indywidualnego, w zakres RST wchodzi tylko tzw. drugie domy. Ta grupa obiektów od 2001 roku obejmuje kategorię *Domy letnie i domki wypoczynkowe oraz rezydencje wiejskie* na terenach wiejskich. W 2004 r. oddano do użytku 1 740 obiektów o kubaturze 527,3 tys. m³ i wartości 147,2 mln PLN.

Ryc. 14. Domy letniskowe i domki wakacyjne oraz rezydencje wiejskie w latach 1995-2005*

* Nie przeznaczone do stałego zamieszkania na obszarach wiejskich.

Dane za lata 1995-1999 dotyczą tzw. domków kempingowych, za lata 2001-2005 – domów letniskowych i domków wakacyjnych oraz rezydencji wiejskich. Za rok 2000 oszacowanie Instytutu Turystyki.

Źródło: *Budownictwo, wyniki działalności*. Warszawa GUS. 1995-2003.

W 2004 r. firmy zajmujące się rozkładowym transportem lotniczym w Polsce dysponowały 54 samolotami komunikacyjnymi. W 2004 r. porty lotnicze odnotowały 93,9 tys. startów i lądowań samolotów pasażerskich, które przewiozły 4 044,5 mln pasażerów.

Wartość netto środków trwałych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2004 r.

Wartość netto środków trwałych, obejmująca produkowane aktywa niefinansowe (budynki i budowle, środki transportu i pozostałe produkowane aktywa niefinansowe) w CRDT (bez wartości gruntów i drugich domów) w 2004 r. wyniosła 36,5 mld PLN, co stanowiło 2,1% wartości netto środków trwałych w gospodarce narodowej.

²⁴ Polska klasyfikacja działalności. GUS, Warszawa 2001.

3.7 Istnienie „szarej strefy” w turystyce

Na zlecenie Departamentu Turystyki, Ministerstwa Gospodarki Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego pod kierownictwem dr Tadeusza Smugi wykonał pracę badawczą pt. *„Badanie strat budżetu państwa wynikających z istnienia szarej strefy w turystyce”*. Dzięki pracy udało się wstępnie oszacować wielkość „szarej strefy” w sektorze turystycznym oraz określić wielkość wpływów jakie co roku traci budżet państwa.

3.7.1 Zjawisko „szarej strefy” i metodologia badania

Wielkość „szarej strefy” w krajach wysoko rozwiniętych jest mniejsza niż w grupie państw dokonujących transformacji systemu gospodarczego. Różnice wielkości szarej strefy są znaczne – od 12 do 48% w krajach WNP, **9-22% w Polsce**, Czechach i na Węgrzech, 8-14% w państwach bałkańskich i tylko 1,2-5% w byłej UE-15. Wyniki badań, a także analizy różnych ośrodków potwierdzają, że pomimo występowania znacznych różnic w szacunkach, skala tego zjawiska w polskiej gospodarce jest stosunkowo wysoka. Badania „szarej strefy” są bardzo trudne, gdyż dotyczą działalności ukrywanej. W badaniach na ogół brakuje systematyczności i w dużej części mają doraźny (akcyjny) charakter. Definicja szarej strefy obejmuje działania gospodarcze niezgodne z obowiązującymi regułami prawa

Do przejawów szarej strefy zaliczono działania polegające na wykazywaniu w ewidencji **zaniżonych przychodów** (brak faktur za świadczone usługi) oraz polegające **na zmniejszeniu kosztów ich uzyskania** (np. w efekcie nieewidencjonowanego zatrudnienia, unikania płacenia podatku VAT przy zakupie surowców i materiałów), których celem było minimalizowanie obciążeń podatkowych – między innymi przez ukrywanie dochodów przed opodatkowaniem. Podstawowe przejawy nieuczciwej konkurencji ujawniały się w **obszarze zatrudnienia**, a w tym: zatrudniania pracowników bez umowy o pracę, zaniżania wynagrodzeń pracowniczych oraz zatrudniania pracowników bez wymaganych kwalifikacji.

Metodologia badania

Szacowanie szarej strefy odbywało się na podstawie badania aktywności ekonomicznej ludności. Mimo trudności w prawidłowym oszacowaniu wielkości szarej strefy gospodarki wydaje się, że statystyka polska osiągnęła poziom umożliwiający w miarę dokładną ocenę jej rozmiarów. Szczegółowe badanie szarej strefy dotyczyło pracy nierejestrowanej, z uwzględnieniem działów gospodarki, w tym działu określonego na potrzeby tego badania jako usługi turystyczne i gastronomia. Do cech rynku pracy w wielu państwach – także w Polsce – należy zaliczyć pracę nierejestrowaną, określaną także jako pracę w „szarej strefie” lub „szarej gospodarce”. Zjawisko to nie jest łatwe do rozpoznania i zbadania, zwłaszcza do dokładnego pomiaru, a dokonywane szacunki wiążą się z marginesem błędów, co jednak nie wyklucza możliwości podejmowania takich analiz.

Cytowane poniżej szacunkowe dane o pracy w szarej strefie usług turystycznych i gastronomii są uogólnionymi wynikami badania modułowego „Praca nierejestrowana”, zrealizowanego w IV kwartale 2004 r. przez Główny Urząd Statystyczny łącznie z reprezentacyjnym Badaniem Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL). Badaniem objęto połowę próby mieszkań wylosowanych do BAEL, a zrealizowane zostało w 18,9 tys. gospodarstw domowych, w których przeprowadzono wywiady z 47,2 tys. osób w wieku 15 lat i więcej. Przedmiotem badania modułowego były z jednej strony opinie na temat podejmowania pracy nierejestrowanej, a z drugiej – konfrontacja z rzeczywistością rozumianą jako wykonywanie pracy nierejestrowanej bezpośrednio przez respondentów czy też nielegalne zatrudnianie pracowników przez respondentów.

Głównym celem badania modułowego było uzyskanie opinii o zjawisku pracy nierejestrowanej, częstotliwości i rodzaju wykonywanych prac, społeczno-demograficznej charakterystyce zbiorowości osób wykonujących pracę nierejestrowaną oraz gospodarstw domowych korzystających z usług tych osób, a także – jako uzupełnienie badanej problematyki – dochodów uzyskiwanych z pracy nierejestrowanej.

Praca w szarej strefie rozumiana jest jako praca nierejestrowana czyli praca najemna, wykonywana bez nawiązania stosunku pracy, czyli bez umowy o pracę albo umowy-zlecenia, umowy o dzieło lub jakiegokolwiek innej pisemnej umowy pomiędzy pracodawcą i pracownikiem bez względu na sektor własności (również u osób fizycznych i w indywidualnych gospodarstwach rolnych); praca nie może być również wykonywana na podstawie powołania, mianowania lub wyboru; z tytułu wykonywania pracy nierejestrowanej pracownik nie uzyskuje ubezpieczenia społecznego, a więc uprawnień do korzystania ze świadczeń społecznych; okres wykonywania tej pracy nie jest także zaliczany jako składkowy z punktu widzenia ZUS, a pracodawca nie odprowadza na konto ZUS i Funduszu Pracy odpowiednich kwot z tytułu wypłacanego wynagrodzenia; od dochodów z pracy nierejestrowanej nie są płacone podatki osobiste.

W ramach wywiadu nie pytano osób pracujących w szarej strefie o wysokość ogólnych miesięcznych dochodów z tego tytułu. Pytania dotyczyły dochodów uzyskiwanych przez respondentów z pracy nierejestrowanej oraz udziału tych dochodów w ogólnych dochodach netto. Uwzględniono przy tym dochody uzyskiwane z pracy w szarej strefie wykonywanej jako praca główna, jak też z pracy w szarej strefie jako zajęcia dodatkowego.

Większość (74%) osób wykonujących pracę nierejestrowaną udzieliła informacji o uzyskiwanych dochodach miesięcznych z ostatnio wykonywanej pracy, zaś 26% ankietowanych osób nie udzieliła odpowiedzi. Brak jest informacji o dochodach uzyskiwanych z pracy w szarej strefie dla co czwartej osoby. Można jednak ocenić, iż osoby pracujące w szarej strefie w większości nie obawiały się ujawnić tych informacji, zdając sobie doskonale sprawę z anonimowości i celów badania ankietowego. Należy jednak mieć na uwadze fakt, iż są to dochody deklarowane, a więc tylko od rzetelności i podejścia osób badanych do zagadnienia zależy, czy udzielając informacji o dochodach podają dane zgodne ze stanem rzeczywistym. Ponadto, znana jest skłonność osób badanych do podawania w informacji o dochodach zaniżonych wartości.

Dane uzupełniające wyniki badań nad pracą nierejestrowaną ogółem przeprowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny w latach 1998 i 2004 stanowią informacje o przeciętnym zatrudnieniu w małych i średnich przedsiębiorstwach (MSP) ogółem i w sekcji H Hotele i restauracje.

Według szacunków GUS, przeciętna liczba pracujących w MSP w szarej strefie ogółem w 2003 r. wyniosła około 432 tys. osób, które stanowiły 7,8% ogółu osób zatrudnionych w MSP. W sekcji H w MSP w szarej strefie pracowało 7 tys. osób. Udział zatrudnionych w szarej strefie w zatrudnieniu ogółem w MSP w sekcji H wyniósł 4,3%. W latach 1999-2003 nastąpił wzrost liczby osób wykonujących pracę nierejestrowaną w MSP z 368 tys. do 432 tys. osób, w tym – w sekcji H Hotele i restauracje z 6 tys. do 7 tys. osób (tab. 24).

Tab. 16. Przejawy nieuczciwej konkurencji w sektorze turystycznym wg rodzajów działalności w 2006 r. (w %)

Wyszczególnienie	Ogółem	Hotele	Biura podróży	Restauracje
Zatrudnianie pracowników bez umowy o pracę	60	79	38	67
Zaniżanie wynagrodzeń pracowniczych	48	38	54	58
Zatrudnianie pracowników bez wymaganych kwalifikacji	45	29	54	58
Nie ewidencjonowanie całości obrotów	43	58	17	67
Oferowanie usług po cenach dumpingowych	32	38	38	8
„Ukrywanie” części działalności	30	29	29	33
Prowadzenie działalności bez zarejestrowania	30	17	46	25

Zródło: Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, *Badanie strat budżetu państwa wynikających z istnienia szarej strefy w turystyce*, Warszawa 2006, s. 26.

3.7.2 Problem zjawiska „szarej strefy” w działalności turystycznej w Polsce

Jednym z najczęściej wymienianych przez badanych przedsiębiorców i przedstawicieli instytucji ich otoczenia przykładów nieformalnej gospodarki była konkurencja ze strony podmiotów nie wchodzących w skład sektora turystyki (np. fundacji, parafii kościelnych, klubów sportowych i placówek oświatowych), oferujących swe usługi po znacznie niższych cenach niż profesjonalne biura podróży. Za konieczne uznano w tej sytuacji nowelizację ustawy *o usługach turystycznych* i dokładne sprecyzowanie zasad obowiązujących w tej dziedzinie działalności gospodarczej oraz kryteriów (wymogów), jakim podlegać powinni wszyscy organizatorzy imprez turystycznych. Przejawy szarej strefy wyodrębnione na podstawie badań empirycznych w znacznym stopniu pokrywają się z ocenami tego zjawiska sformułowanymi przez GUS. W badaniach GUS do podstawowych jej przejawów zaliczono:

- a) zaniżanie danych o uzyskiwanych dochodach przez zarejestrowane podmioty gospodarcze,
- b) nie rejestrowaną działalność gospodarczą, prowadzoną na własny rachunek
- c) napiwki w hotelach i restauracjach.

Występowanie szarej strefy w sektorze turystyki potwierdzają zarówno przeprowadzone na zlecenie Departamentu Turystyki Ministerstwa Gospodarki badania empiryczne, jak i szacunki innych instytucji zajmujących się tą problematyką. W ocenie większości przedsiębiorców (ponad połowa) wielkość szarej strefy w sektorze turystycznym kształtuje się w granicach **11-30%**, w tym w opinii prawie 1/3 wynosi ona od **21 do 30%**. Na uwagę zasługuje fakt, że na znacznie większy zakres tej gospodarki wskazywały podmioty działające nielegalnie. Podobnie rozmiary „szarej strefy” oceniano w instytucjach otoczenia firm sektora turystyki. Przeważały opinie, że w okresie ostatnich 5. lat jej wielkość nie uległa zmianie.

W sekcji *H - Hotele i restauracje* udział „szarej strefy” w tworzeniu wartości dodanej wykazuje **lekką tendencję wzrostową i zbliża się do 1/3**. Jest to jeden z najwyższych udziałów spośród wszystkich sekcji. W badaniach GUS ocenia się, że udział szarej strefy w polskiej gospodarce w latach 2001-2004 uległ znacznemu ograniczeniu. Około 2/3 tej strefy przypada na jednostki zarejestrowane. Największy udział w tworzeniu PKB ma szara strefa w sekcji *Handel i naprawy*. Duży jej udział dotyczy także sekcji *Budownictwo* oraz *Obsługa*

nieruchomości i firm. Udział sekcji *Hotele i restauracje* jest raczej mały ze względu na jej niewielki udział w tworzeniu PKB. GUS ocenia, że w ramach szarej **strefy większy jest udział zanizania dochodów niż dochodów nierejestrowanych.** Znaczny jest także udział napiwków. Można zaobserwować lekką tendencje wzrostową wszystkich tych składników. Istotną przyczynę istnienia szarej strefy stanowi **nadmierny fiskalizm państwa – zbyt wysokie podatki.** Rozwój szarej strefy wyjaśniano wzrostem kosztów legalnej działalności turystycznej i brakiem ulg podatkowych. Zwiększeniu jej udziału w działalności przedsiębiorstw turystycznych sprzyja także przekonanie wielu przedsiębiorców, iż takie zachowania są bezkarne. Towarzyszy temu brak wystarczającego nadzoru i kontroli ze strony powołanych do tego instytucji, przy ogólnym wzroście liczebności podmiotów sektora. Do przyczyn szarej strefy zaliczyć należy przede wszystkim **skomplikowany system podatków i wysokie stawki podatkowe (w tym wysokie koszty pracy) oraz niski poziom „moralności podatkowej”**, wynikający m.in. z doświadczeń historycznych. Istotne na tym obszarze są także postawy społeczne, których wyrazem jest **kryzys zaufania do instytucji państwowych** oraz **niski poziom świadomości ekonomicznej** przeciętnego obywatela. Wiąże się z tym mała sprawność aparatu państwowego i niedostateczna jakość usług publicznych. Zróżnicowanie przyczyn szarej strefy powinno znaleźć odzwierciedlenie w wielotorowych działaniach mających na celu jej istotne ograniczenie. Obniżeniu obciążeń podatkowych towarzyszyć powinny zarówno działania edukacyjne, jak i nakierowane na poprawę funkcjonowania instytucji publicznych oraz na kształtowanie wartości i postaw etycznych społeczeństwa. **Niektórzy przedsiębiorcy nie zdają sobie sprawy, że prowadzona przez nich działalność nie jest legalna.** Wynika to z poziomu edukacji, niedostatecznej znajomości obowiązujących regulacji prawnych oraz zbyt małej wiedzy na temat wymogów i norm stawianych firmom świadczącym usługi turystyczne. W odniesieniu do mikro i małych przedsiębiorstw, a takie dominują w działalności turystycznej, przyczyną nieprzestrzegania przepisów, w tym podatkowych, jest również nieumiejętność wypełniania odpowiednich dokumentów sprawozdawczych. Poziom konkurencji na rynku jest oceniany jako wysoki niezależnie od lokalizacji (województw) i rodzaju prowadzonej działalności. Można sformułować przypuszczenie, iż broniąc swojej pozycji rynkowej przedsiębiorstwa przenosiły się do szarej strefy.

Przepisy prawa w ocenie 2/3 badanych przedsiębiorców nie stanowiły bariery utrudniającej ich działalność. Istotne różnice na tym polu wystąpiły pomiędzy podmiotami działającymi legalnie i nielegalnie. Częściej postrzegano je w podmiotach działających legalnie, a więc przestrzegających tych reguł. Podkreślano ponadto, że podmioty świadczące usługi turystyczne mają różne warunki działalności na rynku, znacznie lepsze te, które działają w „szarej strefie” lub organizują imprezy turystyczne na podstawie innych uregulowań prawnych.

W badaniach zaobserwowano znaczne przyzwolenie przedsiębiorców świadczących usługi **turystyczne na omijanie przepisów prawa. 1/3 badanych była przekonana, że przepisy są zbyt restrykcyjne** i w związku z tym większość firm zmuszona jest do ich obchodzenia. Pełne ich przestrzeganie sprawiałoby, że przedsiębiorstwa nie utrzymałyby się na rynku. Towarzyszyła temu opinia, że konkurencja na rynku jest zbyt duża, a przedsiębiorcy stosujący się do tych reguł stoją z góry na „straconej pozycji”. Pogląd, że przedsiębiorcy działają zgodnie z przepisami prawa, pomimo że ograniczają one ich działalność podzielało 40% badanych. Okazuje się, więc że blisko 2/3 przedsiębiorców uważało, że odniesienie sukcesu w działalności gospodarczej musi wiązać się z omijaniem przepisów prawnych.

Wyniki badań potwierdzają, że przedsiębiorcy sektora turystyki, pomimo krytycznych opinii wyrażanych na temat „szarej strefy”, jednocześnie byli wyrozumiali,

tolerancyjni w stosunku do zachowań tych właścicieli firm, którzy zdecydowali się na funkcjonowanie w niej. Zgodnie z interpretacją ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (Dz. U. z 1997 r. Nr 133, poz.884, z późniejszymi zmianami) **istota szarej strefy na rynku usług turystycznych polega na prowadzeniu nieewidencjonowanych usług, np. w zakresie organizowania imprez turystycznych oraz na pośredniczeniu w zawieraniu umów o świadczeniu tych usług bez odpowiedniego zezwolenia.** Zakres tej definicji jest więc stosunkowo wąski i nie obejmuje wielu innych istotnych aspektów gospodarki nieformalnej, zwłaszcza związanych z nie regulowaniem zobowiązań podatkowych oraz dotyczących sfery zatrudnienia. Ogranicza to ponadto obszar (zakres tematyczny) kontroli, realizowanych przede wszystkim przez nadzorujące tą działalność urzędy marszałkowskie. Konieczna jest więc nowelizacja ustawy *o usługach turystycznych* i rozszerzenie tej definicji.

W ocenie respondentów bezpośrednio najważniejsze skutki istnienia szarej strefy to: duża liczba konkurentów na rynku, lepsza sytuacja finansowa firm działających w „szarej strefie”, zmniejszenie dochodów budżetowych oraz pogorszenie jakości usług. Dodatkowymi – **oprócz uszczuplenia podatku dochodowego od osób fizycznych – stratami makroekonomicznymi o charakterze społecznym wynikającymi z wykonywania pracy nierejestrowanej były niezapłacone składki na ubezpieczenie społeczne, obciążające dochód oraz składki na ubezpieczenia zdrowotne, obciążające obliczony podatek.** Do negatywnych skutków szarej strefy dla przedsiębiorców zaliczono zwiększenie konkurencji na rynku oraz spadek dochodów przedsiębiorców działających legalnie, prowadzących do upadku małych przedsiębiorstw. W ocenie badanych zbyt mała skuteczność działań kontrolnych sprawia, że legalnie działający przedsiębiorcy, aby sprostać konkurencji podejmują działalność w szarej strefie. Negatywnie oceniano także konsekwencje szarej strefy dla postaw etycznych społeczeństwa. Niewystarczająca jest liczba kontroli o charakterze kompleksowym, tematycznych, w których realizację zaangażowani byłiby jednocześnie przedstawiciele wielu instytucji kontrolnych, zwłaszcza tych, które w zakresie swoich kompetencji mają badanie kwestii, w przypadku których najczęściej ma miejsce obchodzenie reguł prawa. W konsekwencji kontrole ograniczają się na ogół do sprawdzania czy badana firma wypełniła ściśle określone wymogi prawne (formalne), np. czy przeprowadza różnego typu, okresowe przeglądy i posiada niezbędną ich dokumentację. Brak jest natomiast kontroli identyfikujących najczęściej występujące w szarej strefie zachowania. Przeprowadzane kontrole powinny mieć z jednej strony szerszy zakres i jednocześnie być bardziej ukierunkowane. Należy rozważyć, czy np. wzorem rozwiązań niemieckich, nie należałoby opracować normatywów dochodów, jakie powinna przynosić określona działalność gospodarcza na danym terenie. Jednostki, które deklarują wyraźnie niższe dochody, a więc i niższe podatki niż normatywne, powinny podlegać szczególnie wnikliwej kontroli. Ocena strat budżetu państwa z powodu istnienia szarej strefy w gospodarce w opracowaniu przeprowadzono na podstawie danych o dochodach i liczbie osób wykonujących pracę nierejestrowaną. Uszczuplenie dochodów budżetu państwa oszacowane na podstawie danych o rzeczywistych dochodach budżetu państwa z podatków dochodowych od osób fizycznych z I przedziału dochodów jest nieco wyższe od kwot oszacowanych z wykorzystaniem danych o dochodach z pracy w szarej strefie, deklarowanych przez osoby wykonujące pracę nierejestrowaną.

Łącznie kwoty niezapłaconych składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne w latach 2002-2004 przeciętnie sięgają 100 mln zł, a każde z tych pozapłaconych obciążeń wynagrodzeń znacznie przekraczało kwotę niezapłaconych podatków dochodowych od osób fizycznych (przeciętnie 28,4 mln zł). Spostrzeżenie to stanowi zarazem wskazanie jednej z przyczyn nie tylko występowania, ale także utrzymywania się i tendencji do wzrostu

skali pracy nierejestrowanej w Polsce, w tym – w sektorze turystyki. W dochodach podatkowych pochodzących z działalności turystycznej dominuje podatek VAT, znaczącą rolę odgrywają także podatki CIT i PIT. Fakt, że stosunkowo niewielki jest udział w dochodach podatkowych osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (opodatkowanych w formie PIT, PIT-L i ryczału) oznacza, że ich udział w stratach budżetu państwa jest także mały. Mimo wysokiego udziału szarej strefy w działalności turystycznej, ze względu jej małą rolę w polskiej gospodarce i niski udział tej działalności w dochodach podatkowych ogółem, straty z tytułu szarej strefy w tej działalności w stosunku do ogólnych wpływów budżetowych są niewielkie.

Udział szarej strefy, dominującej w działalności turystycznej sekcji *Hotele i restauracje* w tworzeniu wartości dodanej w całej gospodarce jest niewielki, wynosi zaledwie **0,3%** i wykazuje lekką tendencję spadkową. Wartość strat budżetu państwa z tytułu szarej strefy w działalności turystycznej rośnie szybko, ale ich relacja w stosunku do ogólnych wpływów budżetowych wykazuje mniej zdecydowaną tendencję wzrostową. Można oczekiwać, że wraz ze wzrostem roli tego sektora w polskiej gospodarce, będą rosły również straty budżetu państwa z tytułu występowania w nim szarej strefy. Straty budżetu państwa z tytułu występowania szarej strefy w działalności turystycznej stanowią ponad **1/3 faktycznych wpływów podatkowych** z tej działalności.

Tab. 17. Straty budżetu państwa z tytułu występowania szarej strefy w działalności turystycznej według rodzajów podatków w latach 2004-2005

Wyszczególnienie	Wartość strat budżetu państwa w tys.		Struktura strat budżetu państwa - udziały w %	
	2004	2005	2004	2005
Podatek od towarów i usług (VAT)	542 233	597 659	91,9	96,8
Podatek dochodowy od osób prawnych (CIT)	25 583	14 397	4,3	2,3
Podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT)	16 167	-	2,7	-
Podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT-L)	1 479	-	0,3	-
Ryczałt	4 993	5 752	0,8	0,9
Razem	590 455	617 808	100	100

Źródło: Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, *Badanie strat budżetu państwa wynikających z istnienia szarej strefy w turystyce*, Warszawa 2006.

Natomiast skorygowane straty budżetu, czyli pomniejszone o te, których nie udałoby się objąć opodatkowaniem nawet przy uszczelnieniu systemu poboru podatków wynoszą mniej niż 1/3 faktycznych wpływów, a udział ten wykazuje tendencję rosnącą. Radykalne ograniczenie rozmiarów szarej strefy wymaga wielu kompleksowych, spójnych działań, podejmowanych równocześnie na wielu obszarach. Ich efekty nie będą jednak natychmiastowe, będą wymagały czasu. Konieczne jest budowanie stabilnego prawa i przejrzystych procedur. Pożądane również jest zwiększenie częstotliwości kontroli w obiektach prowadzących działalność bez zarejestrowania. Niezbędne jest stworzenie dogodnych warunków dla firm rozwijających się i podjęcie działań mających na celu uszczelnienie systemu podatkowego. Służyłaby temu, pomimo oporu przedsiębiorców, np. likwidacja możliwości rozliczania podatku w formie ryczału lub karty podatkowej i upowszechnienie kas fiskalnych. Widocznemu ograniczeniu gospodarki nieformalnej

sprzyjałoby zastosowanie takich instrumentów, jak: obniżenie i zrównanie podatku VAT na usługi turystyczne oraz obniżenie kosztów pracy. Warte rozważenia jest także wprowadzenie rozwiązań zwalniających sezonowych przedsiębiorców z części obciążeń finansowych.

Badani przedsiębiorcy i przedstawiciele instytucji ich otoczenia sygnalizowali także potrzebę wprowadzenia wielu zmian, których celem jest ograniczenie skali szarej strefy w podmiotach świadczących usługi turystyczne. Wiele z nich warte jest głębszego zastanowienia (rozważenia). Wśród niezbędnych według nich działań, które należałoby podjąć wymieniano wprowadzenie ulg podatkowych (w tym inwestycyjnych) dla firm zarejestrowanych. Dostrzegano potrzebę zaostrzenia przepisów, zwłaszcza dotyczących legalności zatrudnienia, wprowadzenia kar za świadczenie usług po cenach dumpingowych oraz skuteczne egzekwowanie obowiązujących regulacji w zakresie kategoryzacji obiektów turystycznych. Za pożądane uznano utworzenie instytucji świadczącej usługi doradztwa dla podmiotów turystycznych. Wskazywano także na konieczność nowelizacji prawa turystycznego, podjęcia działań prowadzących do obniżenia kosztów działalności w sektorze, w szczególności małych i średnich firm.

Postulowano również rozszerzenie uprawnień kontrolnych, w tym prawne upoważnienie straży granicznej do kontroli legalności organizatorów turystyki zagranicznej (w tym autokarowej), upoważnienie straży miejskiej do kontroli usługodawców, np. świadczących usługi pilota wycieczek lub przewodnika turystycznego. Za istotne uznano zwiększenie liczby oraz skuteczności kontroli prowadzonych w jednostkach działających w gospodarce nieformalnej. Za niezbędne uznano również szerszą kampanię w mediach, mającą na celu edukację klientów i nagłaśniającą konieczność sprawdzania przez nich legalności działania organizatorów imprez turystycznych. Konieczne jest również prowadzenie dalszych prac badawczych i analitycznych, pozwalających na uszczegółowienie tego problemu.

Szacuje się, iż w **2004 r. liczba osób wykonujących pracę nierejestrowaną w usługach turystycznych i gastronomii wyniosła 39 tys. osób.**

Podsumowanie

Turystyka w polskiej gospodarce jest znaczącym i dynamicznie rozwijającym się sektorem. Udział gospodarki turystycznej w PKB w 2006 r. uległ zwiększeniu osiągnął poziom 6,1%. W latach 2004-2006 wzrosły również także wydatki cudzoziemców w Polsce, które w 2006 r. osiągnęły poziom 22,4 mld zł. Turystyka jest sektorem gospodarki, który charakteryzuje się dużą pracochłonnością. Poza bezpośrednim wpływem na gospodarkę, ważne są efekty pośrednie wynikające z aktywizowania gałęzi nie związanych bezpośrednio z turystyką i tej części udziału w PKB oraz zatrudnieniu, która nie istniałaby gdyby nie związek tych gałęzi z turystyką. Każde miejsce pracy w turystyce tworzy od 3 do 4 miejsc pracy w infrastrukturze towarzyszącej. Jednakże niepokojącym faktem jest istnienie zjawiska „szarej strefy” Według szacunków liczba osób zatrudnionych w turystyce „na czarno” wyniosła 39 tys. osób, a z tytułu pracy nierejestrowanej w latach 2002-2004 budżet państwa stracił według jednego z szacunków od 28,1 do 29,1 mln zł. Natomiast straty do budżetu państwa z tytułu niezapłaconych podatków w 2004 r. wyniosły 590 mln zł, a w 2005 r. 617 mln zł.

ROZDZIAŁ 4. PODSTAWOWE DANE CHARAKTERYZUJĄCE RUCH TURYSTYCZNY W POLSCE W LATACH 2004-2006

Według UNWTO w 2006 r. zanotowano nieco wolniejszy, niż w ciągu dwóch poprzednich lat, rozwój międzynarodowego ruchu turystycznego. Eksperci szacują, że w 2006 r. wzrost liczby podróży na świecie wyniósł 4,5%, a w Europie – 3,9%. Najbardziej wzrosła liczba przyjazdów do państw Europy Północnej (o 6,6%) i basenu Morza Śródziemnego (4,2%). W krajach Europy Środkowej i Wschodniej (jako całość) wzrost był minimalny (1%). Najlepsze wyniki (wzrost o ponad 10%) odnotowały: Łotwa, Finlandia, Włochy i Irlandia. Spadła liczba wizyt na Węgrzech, w Turcji, Rumunii, Izraelu (UNWTO zalicza Izrael do regionu Southern/Mediter Europe) i na Malcie.

Największy wzrost (o ponad 10%) wpływów z turystyki przyjazdowej sygnalizują następujące kraje: Łotwa, Rosja, Słowacja, Belgia, Szwecja, Rumunia, Polska, Niemcy, Irlandia, Ukraina i Holandia.

W polskiej turystyce oznaki kryzysu zaczęły się nasilać w 1998 r. Zahamowany został wzrost liczby przyjazdów turystów zagranicznych i wpływów dewizowych. Chociaż coraz więcej zagranicznych biur turystycznych w swojej ofercie zamieszczało wyjazdy do Polski, liczba cudzoziemców obsługiwanych przez polskie biura podróży nie wzrastała. Dane liczbowe dotyczące 2003 r. wskazują na zahamowanie wielu niekorzystnych tendencji oraz na możliwość zdecydowanej poprawy na rynku turystyki przyjazdowej w następnych latach.

W latach 2004-2006 następował powolny wzrost liczby przyjazdów cudzoziemców do Polski. Największy wzrost w stosunku do roku poprzedniego odnotowano w 2004 r. (18,8%). Spowodowany był on m.in. wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej. W kolejnych dwóch latach zmniejszyło się tempo wzrostu. Łącznie w okresie trzech analizowanych lat wzrost przyjazdów wyniósł 3,2 mln, tj. o 5,2%.

Od 1999 r. następował sukcesywny spadek aktywności turystycznej mieszkańców Polski. Z jednej strony zwiększył się nieco odsetek osób nie wyjeżdżających, a z drugiej - zdecydowanie spadła liczba wyjazdów w ciągu roku. W 2006 r. do osiągnięcia planowanego wskaźnika aktywności turystycznej zabrakło aż 15 punktów procentowych (47% zamiast prognozowanych 62%). Trzeba przy tym zaznaczyć, że w latach 2005 i 2006 nastąpiło zahamowanie niekorzystnej tendencji.

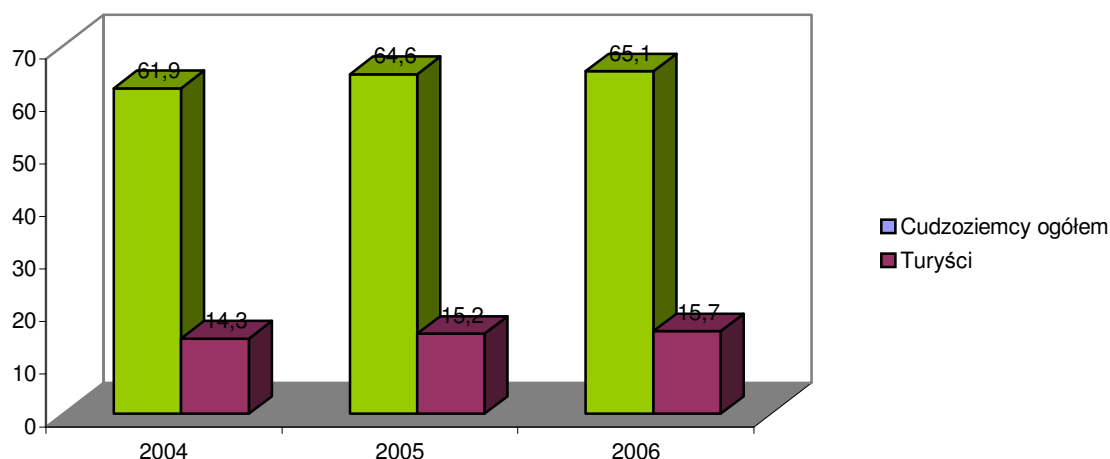
4.1 Turystyka przyjazdowa do Polski

Po okresie szybkiego wzrostu liczby przyjazdów cudzoziemców do Polski w latach 1990-1996 i stagnacji liczby odwiedzin w okresie 1997-99, w latach 2000-2003 nastąpił spadek liczby przyjazdów. Od 2003 r. tendencja uległa odwróceniu. W latach 2004-2006 nastąpił wzrost przyjazdów cudzoziemców do Polski, który wyniósł 5,2%.

W analizowanym okresie następował także powolny wzrost liczby turystów zagranicznych odwiedzających Polskę. W ciągu trzech lat ich liczba zwiększyła się o prawie 10%.

Podstawowych przyczyn wzrostu liczby przyjazdów turystów zagranicznych należy upatrywać w fakcie wejścia Polski do Unii Europejskiej i wzroście zainteresowania mieszkańców Europy Polską, jako nowym państwem członkowskim.

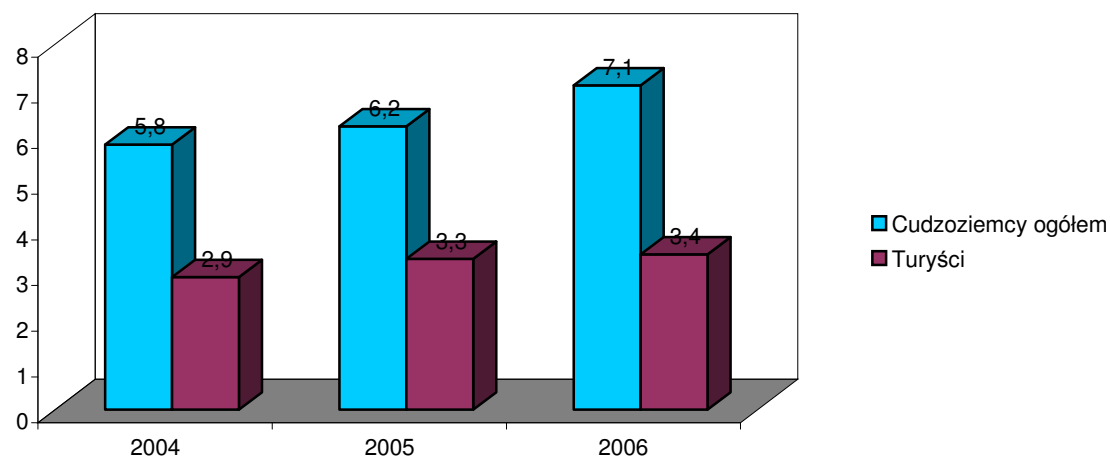
Ryc. 15. Przyjazdy cudzoziemców i turystów zagranicznych do Polski w latach 2004-2006 (w mln)

Źródło: Instytut Turystyki, GUS.

Jednym z najważniejszych skutków wzrostu liczby przyjazdów cudzoziemców do Polski był wzrost wpływów z turystyki przyjazdowej. W 2006 r., w stosunku do roku 2004, łączne wydatki cudzoziemców wzrosły o 22,4%, a turystów zagranicznych - o 17,2%.

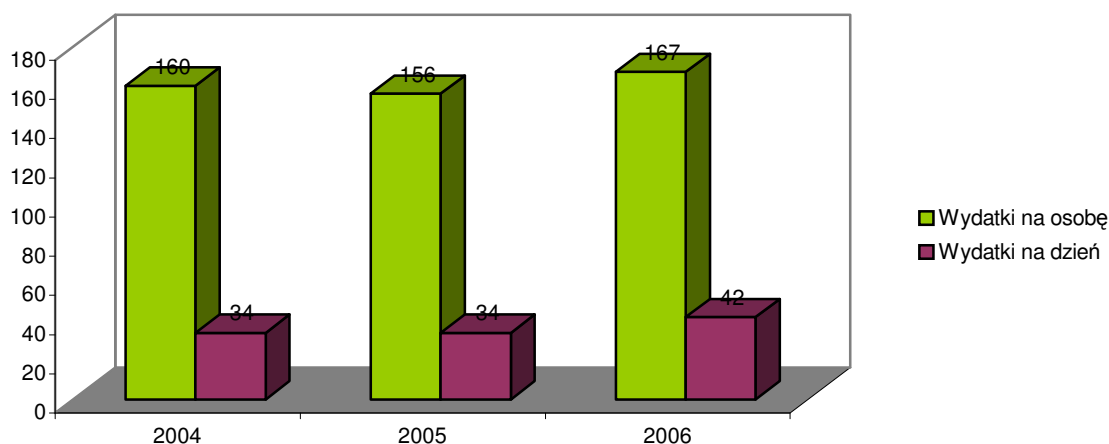
Ryc. 16. Wydatki cudzoziemców i turystów zagranicznych w Polsce w latach 2004-2006 (w mld USD)

Źródło: oszacowania Instytutu Turystyki.

W latach 2004-2006 zwiększeniu uległy wydatki turystów zagranicznych w Polsce liczone na osobę oraz na dzień pobytu (odpowiednio o 4,4% i 23,5%). Wzrost wpływów z tytułu przyjazdów turystów zagranicznych dotyczył większości krajów, niezależnie od kontynentu i waluty. Z kolei o wzroście wpływów z tytułu przyjazdów odwiedzających jednodniowych (w 2006 r. o 26,7% w stosunku do poziomu z roku 2004), zdecydował ogólny wzrost liczby przyjazdów cudzoziemców do Polski.

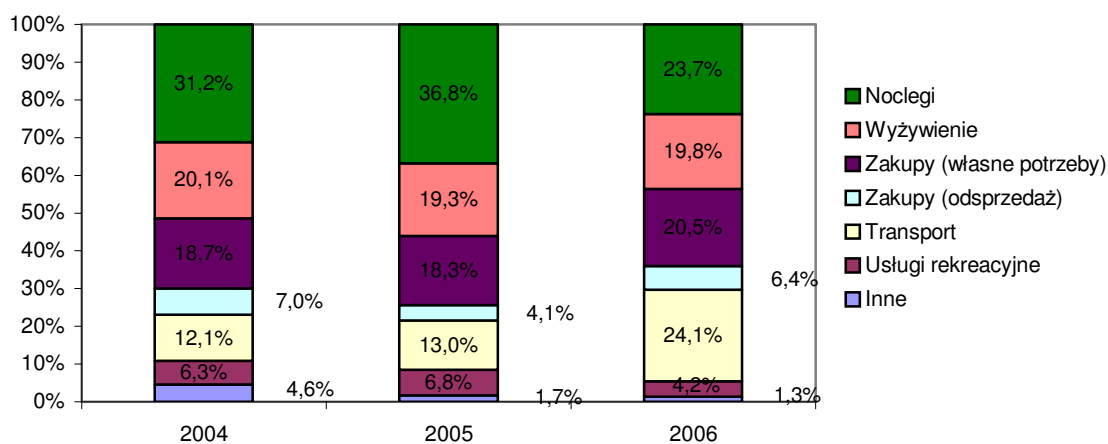
Ryc. 17. Wydatki turystów zagranicznych w Polsce na osobę i na dzień w latach 2004-2006 (w USD)

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

W 2006 r. w stosunku do 2004 r. w strukturze wydatków turystów zagranicznych w Polsce zwiększył się udział wydatków na zakupy na własne potrzeby oraz na transport. Zmniejszyły się natomiast wydatki na zakwaterowanie i usługi rekreacyjne.

Ryc. 18. Struktura wydatków turystów zagranicznych w Polsce w latach 2004-2006 (w %)

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

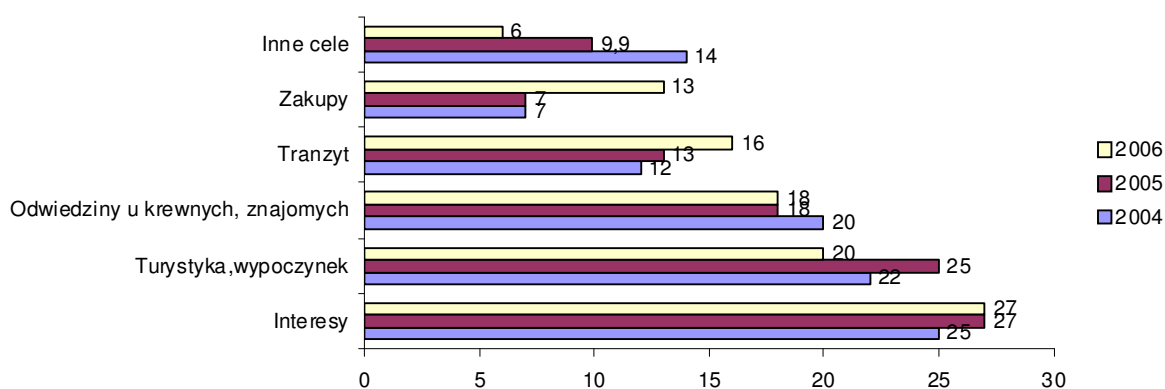
Wzrost liczby turystów zagranicznych przyjeżdżających do Polski dotyczył przyjazdów z większości istotnych, z punktu widzenia turystyki przyjazdowej, krajów. Należy jednak podkreślić, że po niewielkim wzroście w 2005 r. odnotowano spadek liczby przyjazdów turystów z Niemiec.

Tab. 18. Przyjazdy turystów zagranicznych według krajów w latach 2004-2006 (w tys.)

Państwo	2004	2005	2006
Niemcy	5 230	5 570	5 440
Rosja	700	735	710
Białoruś	1 460	1 440	1 490
Ukraina	2 340	2 535	2 500
Litwa	815	830	895
Łotwa	305	270	315
Estonia	130	120	145
Czechy	210	185	165
Słowacja	85	70	70
Unia Europejska (bez Niemiec)	1 790	2 015	2 365
Ważne kraje zamorskie	400	505	550
inne d. ZSRR (WNP)	90	90	90
Pozostałe kraje	735	835	935

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

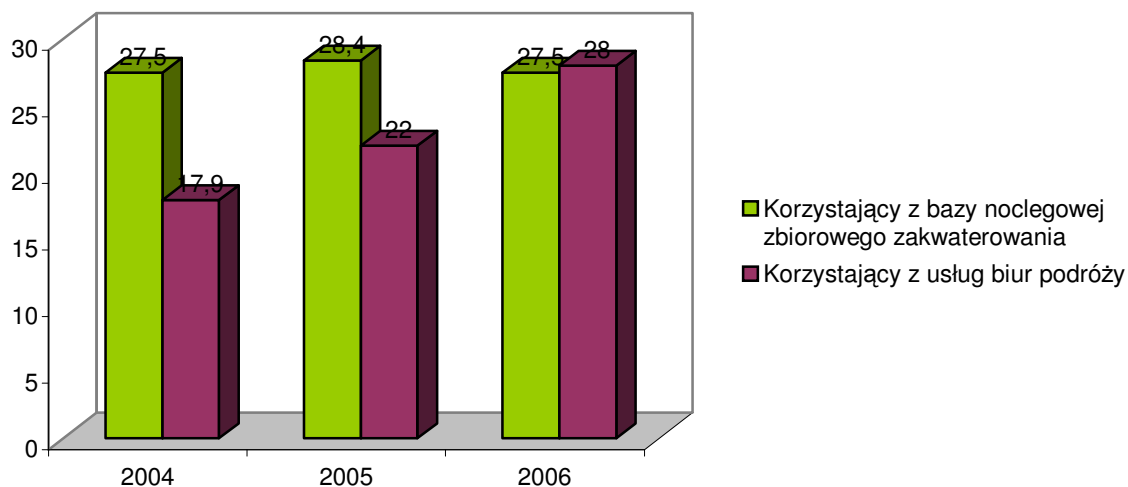
Analiza celów przyjazdów do Polski pozwala stwierdzić, że w latach 2004-2006 utrzymał się, na poziomie lat poprzednich, znaczący udział podróży służbowych i odwiedzin u krewnych i znajomych. Duży wzrost odnotowano w przypadku udziału przyjazdów na zakupy i tranzyt. Z kolei znaczny spadek, zarówno udziału, jak również w liczbach bezwzględnych, odnotowano w segmencie dotyczącym przyjazdów turystyczno-wypoczynkowych i w innych, nie wyróżnionych w badaniach celach (cele zdrowotne, religijne itd.).

Ryc. 19 . Podstawowe segmenty w turystyce przyjazdowej w latach 2004-2006 (w %)

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Korzystnym zjawiskiem w turystyce przyjazdowej do Polski był kilkuprocentowy wzrost liczby cudzoziemców korzystających z usług biur podróży.

Ryc. 20. Udział sektora usług turystycznych w obsłudze zagranicznej turystyki przyjazdowej w latach 2004-2006 (w %)

Źródło: Instytut Turystyki.

W latach 2004-2006 liczba przyjazdów turystów zagranicznych do poszczególnych województw kształtowała się na różnym poziomie. Województwem dominującym pod względem recepcji ruchu turystycznego było województwo mazowieckie. Następne w kolejności były województwa: wielkopolskie, lubelskie i dolnośląskie. Znaczny wzrost liczby przyjazdów w ostatnim roku objętym analizą, odnotowano w województwie podkarpackim (o 71,8%).

Tab. 19. Przyjazdy turystów zagranicznych do poszczególnych województw według grup krajów* w latach 2004-2006 (w tys.)

Województwo		Ogółem	Niemcy	Sąsiedzi ze wsch.	Sąsiedzi z pld.	Reszta Europy	Spoza Europy*
Dolnośląskie	2004	950	590	180	20	140	20
	2005	1 000	630	200	30	140	–
	2006	1 620	1 110	150	30	280	50
Kujawsko-pomorskie	2004	600	310	130	–	160	–
	2005	640	340	210	–	90	–
	2006	490	170	180	–	130	10
Lubelskie	2004	1 180	110	950	–	80	40
	2005	1 250	120	1 030	–	60	40
	2006	1 660	120	1 370	–	100	70
Lubuskie	2004	410	270	100	–	40	–
	2005	490	230	200	–	60	–
	2006	900	640	160	–	80	20
Łódzkie	2004	1 240	470	430	50	270	20
	2005	1 170	390	480	30	240	30
	2006	910	250	400	20	210	30
Małopolskie	2004	1 300	230	360	70	510	130
	2005	1 460	320	310	60	490	280
	2006	1 560	310	290	40	710	210
Mazowieckie	2004	3 230	780	1 020	30	1 080	320
	2005	3 370	750	1 120	30	950	520
	2006	3 900	760	1 030	30	1 440	640
Opolskie	2004	270	170	30	10	60	–
	2005	280	170	40	20	50	–
	2006	370	210	80	20	50	10
Podkarpackie	2004	210	20	170	–	20	–
	2005	390	20	300	–	60	10
	2006	670	10	630	10	10	10
Podlaskie	2004	1 000	80	770	–	120	30
	2005	1 220	90	960	–	130	40
	2006	1 280	100	790	–	340	50
Pomorskie	2004	740	370	150	–	210	10
	2005	910	450	190	–	250	20
	2006	1 040	460	270	10	260	40
Śląskie	2004	630	250	130	30	190	30
	2005	800	330	110	50	270	40
	2006	930	210	110	60	480	70
Świętokrzyskie	2004	270	60	90	20	90	10
	2005	360	70	170	20	60	40
	2006	460	40	220	20	150	30
Warmińsko-mazurskie	2004	670	220	350	–	90	10
	2005	840	250	420	–	160	10
	2006	800	290	350	–	120	40
Wielkopolskie	2004	1 750	1 040	300	20	380	10
	2005	1 640	860	450	20	290	20
	2006	1 760	1 030	350	10	340	30
Zachodniopomorskie	2004	930	370	200	–	360	–
	2005	960	440	280	–	240	–
	2006	1 090	680	180	10	200	20
Polska	2004	14 290	5 230	5 310	300	2 840	610
	2005	15 200	5 570	5 540	250	3 100	740
	2006	15 670	5 440	5 595	235	3 480	920

* Podział na Europę i resztę świata przyjęto zgodnie z podziałem WTO na regiony świata.

** Znak „-” oznacza znikomy udział danej kategorii w ruchu przyjazdowym do województwa.

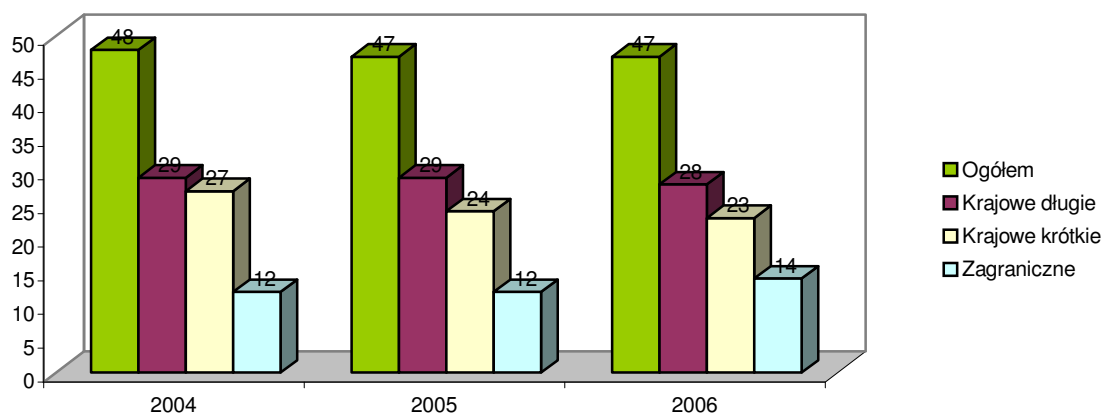
Uwaga: oszacowane liczby przyjazdów należy traktować jako przybliżone. Niektórzy turyści odwiedzali więcej niż jedno województwo, dlatego suma przyjazdów do poszczególnych województw jest większa niż liczba przyjazdów do Polski.

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

4.2 Turystyka krajowa mieszkańców Polski

Uczestnictwo mieszkańców Polski w wyjazdach turystycznych w poprzednich dziesięciu latach kształtowało się na poziomie 53-63%, w latach 2001-2003 spadło do poziomu 54-57%. W latach 2004-2006 nastąpił dalszy spadek uczestnictwa mieszkańców Polski do poziomu 47-48%. Podkreślić należy, iż jest to znacznie niższy poziom niż zakładano w prognozach na lata 2001-2006.

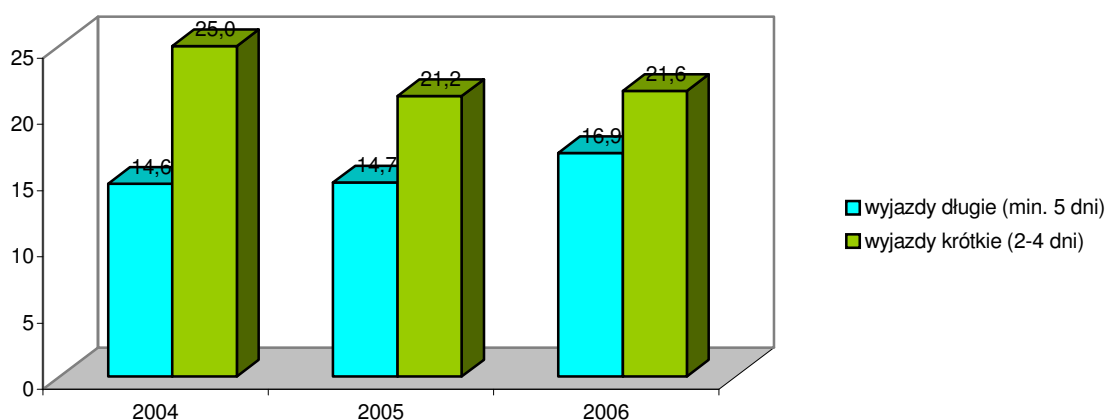
Ryc. 21. Uczestnictwo mieszkańców Polski w wyjazdach turystycznych w latach 2004-2006 (w %)

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

W latach 2004-2006 część grup społecznych, które charakteryzują się najwyższymi wskaźnikami uczestnictwa w turystyce, ograniczyła swoją aktywność turystyczną. Spadek uczestnictwa obserwować można było wśród osób w wieku 30-39 lat, pracowników administracyjno-biurowych, prywatnych przedsiębiorców, osób z wykształceniem wyższym, wyższych urzędników i przedstawicieli wolnych zawodów. Niepokojące jest, iż w ciągu ostatnich lat obserwujemy spadek uczestnictwa dzieci w wieku do 14 lat w krajowych wyjazdach turystycznych.

Ryc. 22. Podróże krajowe mieszkańców Polski w latach 2004-2006 (w mln)

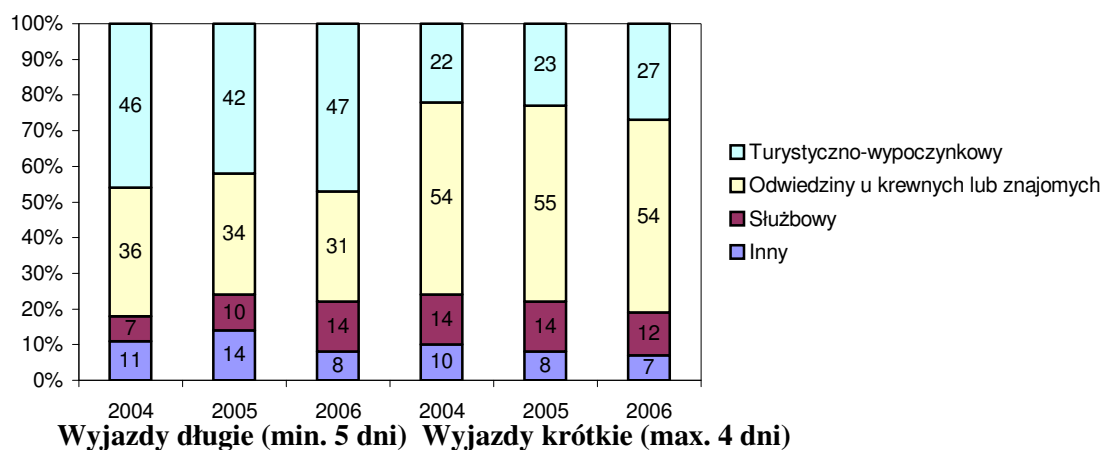
Źródło: badania Instytutu Turystyki.

W ostatnich latach, przy niewielkim wzroście liczby wyjazdów urlopowo-wakacyjnych, w 2005 r. spadła liczba wyjazdów krótkich (weekendowych) – o 3,8 pkt proc. Zjawisko to jest obserwowane już od 2000 r. kiedy to spadek wyniósł prawie 22%. W 2006 r. tendencja uległa zahamowaniu (niewielki wzrost o 0,4 pkt proc.).

Wzrost liczby podróży w 2006 r. był wynikiem zwiększonej aktywności turystycznej z jednej strony grup społecznych charakteryzujących się niskim poziomem uczestnictwa w turystyce (osoby ze średnim lub podstawowym wykształceniem, rolnicy, pracownicy sektora usług oraz robotnicy, mieszkańcy małych miast), a z drugiej - grup o stosunkowo najwyższych wskaźnikach uczestnictwa (osoby dobrze sytuowane, mieszkańcy dużych aglomeracji, uczniowie i studenci, prywatni przedsiębiorcy).

W latach 2004-2006 nie zanotowano istotnych zmian struktury wyjazdów krajowych. W grupie wyjazdów krótkich dominowały wyjazdy w celu odwiedzin krewnych i znajomych, a najczęściej deklarowanym celem wyjazdów długich był wypoczynek i turystyka.

Ryc. 23 . Podstawowe cele wyjazdów krajowych w latach 2004-2006 (w %)

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Biorąc pod uwagę liczbę przyjazdów turystów krajowych ogółem według województw stwierdza się, że w ciągu trzech lat najwięcej mieszkańców Polski przyjechało do województw mazowieckiego, małopolskiego i śląskiego. Należy jednakże zwrócić uwagę na różnice między kierunkami wyjazdów długookresowych a krótkookresowych. W przypadku tych ostatnich kierunki wyjazdów były podobne do obserwowanych w przypadku wyjazdów ogółem. Inne były natomiast kierunki wyjazdów urlopowo-wakacyjnych, w których dominującą pozycję zajmowały takie województwa, jak: pomorskie i zachodniopomorskie.

Tab. 20. Przyjazdy turystów krajowych do miejscowości położonych na terenie województw w latach 2004-2006* (w mln)

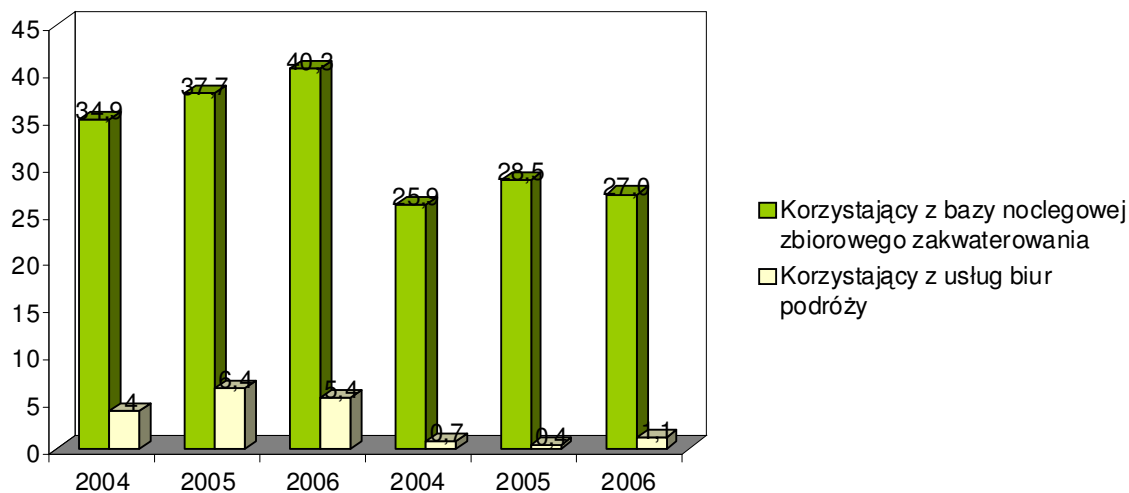
Województwo		Przyjazdy ogółem		Przyjazdy długookresowe		Przyjazdy krótkookresowe	
		liczba	miejsce	liczba	miejsce	liczba	miejsce
Dolnośląskie	2004	3,1	VI	1,1	VII	2,0	V
	2005	2,9	V	1,2	V	1,7	V
	2006	3,0	VI	1,2	V	1,8	V
Kujawsko-pomorskie	2004	2,7	VIII	1,0	VIII	1,7	VI
	2005	2,7	VII	1,1	VII	1,6	VI
	2006	2,7	VIII	1,2	V	1,5	VI
Lubelskie	2004	2,0	X	0,6	XI	1,4	IX
	2005	1,6	X	0,8	IX	0,8	X
	2006	2,1	IX	0,6	XII	1,5	VI
Lubuskie	2004	1,9	XI	0,5	XII	1,4	IX
	2005	0,9	XV	0,4	XIII	0,5	XV
	2006	1,1	XIV	0,3	XIV	0,8	XIV
Łódzkie	2004	1,4	XIII	0,4	XIII	1,0	XII
	2005	1,3	XII	0,5	XII	0,8	X
	2006	1,6	XII	0,7	XI	0,9	XII
Małopolskie	2004	3,8	II	1,7	II	2,1	III
	2005	3,8	II	1,6	III	2,2	II
	2006	3,8	II	1,7	III	2,1	II
Mazowieckie	2004	5,1	I	1,6	III	3,5	I
	2005	5,8	I	1,9	I	3,9	I
	2006	5,5	I	2,5	I	3,0	I
Opolskie	2004	0,8	XVI	0,2	XVI	0,6	XV
	2005	0,4	XVI	0,1	XVI	0,3	XVI
	2006	0,7	XVI	0,3	XIV	0,4	XVI
Podkarpackie	2004	3,0	VII	1,3	V	1,7	VI
	2005	2,5	VIII	1,2	V	1,3	VII
	2006	2,1	IX	1,1	IX	1,0	IX
Podlaskie	2004	1,0	XV	0,4	XIII	0,6	XV
	2005	1,0	XIII	0,3	XV	0,7	XIII
	2006	1,4	XIII	0,4	XIII	1,0	IX
Pomorskie	2004	3,5	IV	1,8	I	1,7	VI
	2005	3,2	III	1,9	I	1,3	VII
	2006	3,2	III	2,2	II	1,0	IX
Śląskie	2004	3,6	III	1,5	IV	2,1	III
	2005	2,8	VI	1,0	VIII	1,8	IV
	2006	3,1	V	1,2	V	1,9	IV
Świętokrzyskie	2004	1,3	XIV	0,4	XIII	0,9	XIII
	2005	1,0	XIII	0,4	XIII	0,6	XIV
	2006	0,9	XV	0,3	XIV	0,6	XV
Warmińsko-mazurskie	2004	1,9	XI	1,0	VIII	0,9	XIII
	2005	1,6	X	0,8	IX	0,8	X
	2006	2,1	IX	1,2	V	0,9	XII
Wielkopolskie	2004	3,4	V	0,8	X	2,6	II
	2005	3,0	IV	0,8	IX	2,2	II
	2006	3,2	III	1,1	IX	2,1	II
Zachodniopomorskie	2004	2,6	IX	1,3	V	1,3	XI
	2005	2,4	IX	1,4	IV	1,0	IX
	2006	3,0	VI	1,7	III	1,3	VIII
Polska	2004	39,6		14,6		25,0	
	2005	35,9		14,7		21,2	
	2006	38,5		16,9		21,6	

* niektórzy turyści odwiedzali więcej niż jedno województwo podczas podróży długookresowych, dlatego suma przyjazdów do poszczególnych województw jest większa niż liczba podróży po Polsce.

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Polacy nadal w czasie ponad połowy wyjazdów urlopowo-wakacyjnych nie korzystali z bazy noclegowej zbiorowego zakwaterowania. Warto podkreślić, że liczba korzystających z bazy noclegowej zbiorowego zakwaterowania w Polsce jest znacznie niższa niż w innych krajach europejskich.

Ryc. 24. Udział sektora usług turystycznych w obsłudze turystyki krajowej w latach 2004-2006 (w %)

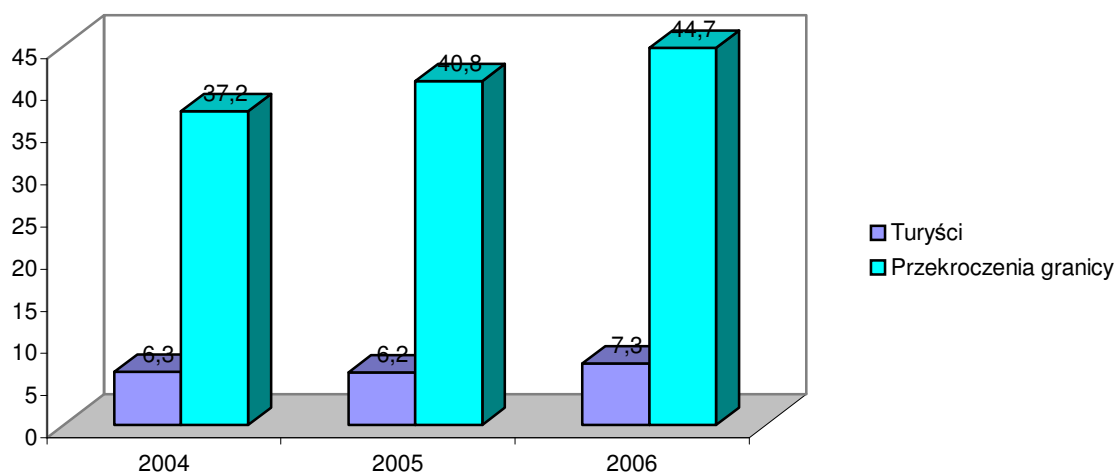
Wyjazdy długie (min. 5 dni) Wyjazdy krótkie (max. 4 dni)

Źródło: Instytut Turystyki.

4.3 Turystyka zagraniczna mieszkańców Polski

Od kilku lat rośnie liczba mieszkańców Polski przekraczających granicę. W latach 2004-2006 wzrost ten wyniósł 20,2%. Liczba turystycznych wyjazdów mieszkańców Polski wahała się w ostatnich latach; w 2006 r. wyniosła 7,3 mln wyjazdów.

Ryc. 25. Liczba turystycznych wyjazdów zagranicznych i przekroczeń granicy mieszkańców Polski w latach 2004-2006 (w mln)

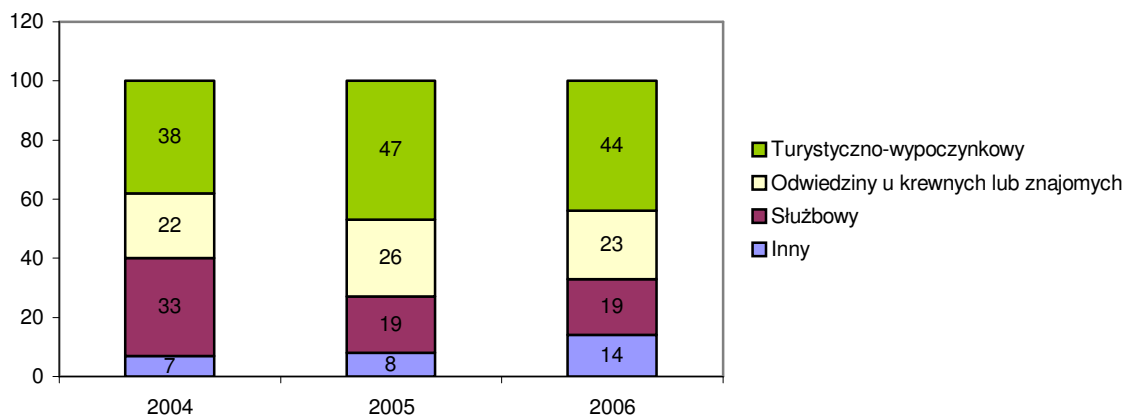

Źródło: GUS i szacunki Instytutu Turystyki.

Powolny wzrost liczby wyjazdów zagranicznych w 2006 r. nie pozwolił jednak na osiągnięcie prognozowanej wcześniej liczby 9,7 mln wyjazdów zagranicznych. W latach

2004-2006, w grupie wyjazdów zagranicznych trwających minimum jedną dobę zmniejszyła się liczba odwiedzin krewnych lub znajomych i w celach turystyczno-wypoczynkowych, a zdecydowanie wzrosła liczba podróży w innych celach (np. religijnych, zdrowotnych itp.).

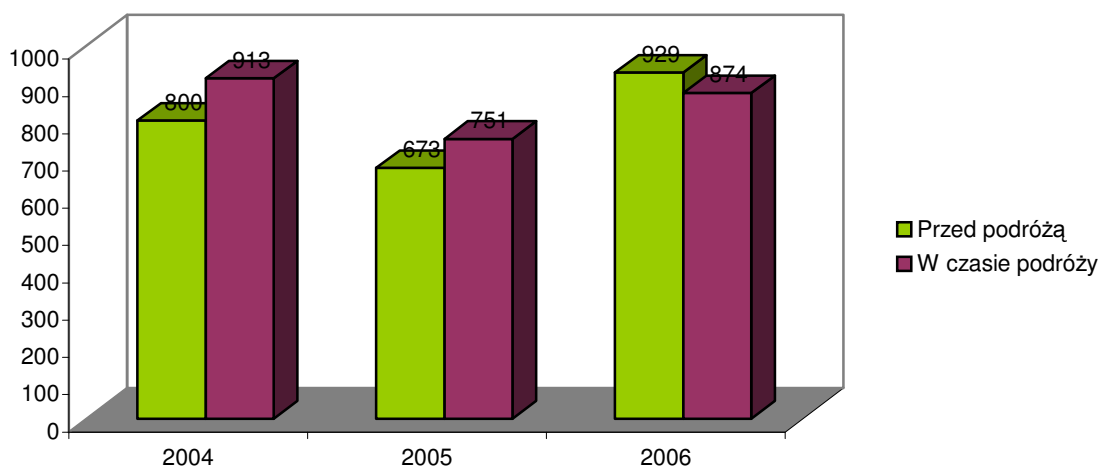
Ryc. 26. Cele zagranicznych wyjazdów mieszkańców Polski w latach 2004-2006 (w %)

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

W ostatnich trzech latach nastąpił znaczny wzrost wydatków dokonywanych przez mieszkańców Polski przed rozpoczęciem podróży zagranicznej. Wahania wielkości wydatków ponoszonych w czasie podróży związane są głównie z wahaniami kursu złotówki wobec euro i dolara.

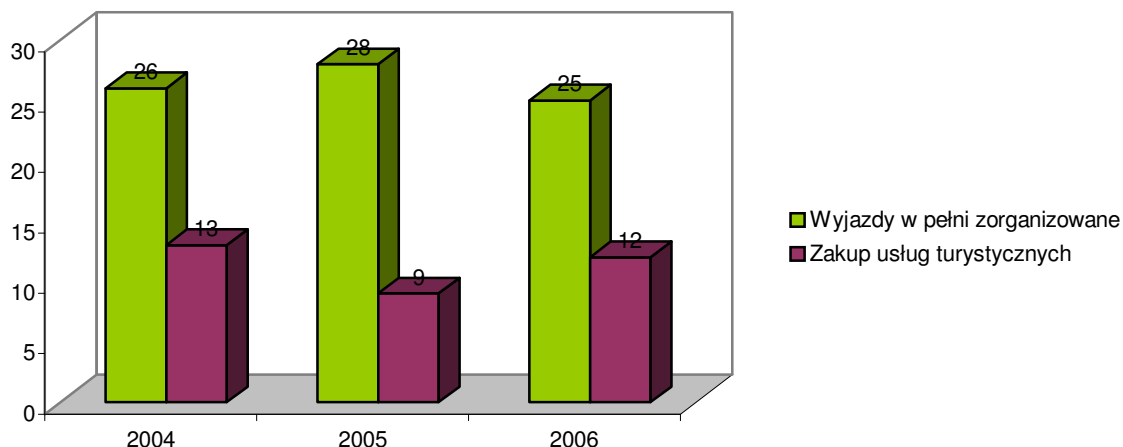
Ryc. 27. Wydatki mieszkańców Polski na podróż zagraniczną w latach 2004-2006 (w zł)

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Podobnie, jak w innych krajach europejskich, również w Polsce obserwuje się zjawisko wzrostu rezerwacji i zakupów pojedynczych usług turystycznych kosztem zmniejszenia liczby zakupów wyjazdów w pełni zorganizowanych.

Ryc. 28. Udział sektora biur podróży w obsłudze turystyki wyjazdowej (w %)

Źródło: badania Instytutu Turystyki

Podsumowanie

W latach 2004-2006 zaobserwowano wyraźny trend wzrostowy w przyjazdach turystów zagranicznych do Polski, który pojawił się w II połowie 2004 r. Wprawdzie dynamika tego wzrostu była nieco mniejsza niż prognozowano, ale odnotowane zmiany można przyjąć za znaczące i silnie oddziaływujące na ogólne zwiększenie się aktywności turystycznej w Polsce.

Po kilkuletnim okresie znacznego spadku ruchu turystycznego, lata 2004-2006 charakteryzują się zahamowaniem trendu spadkowego. Do 47% obniżył się wskaźnik uczestnictwa Polaków w krajowych wyjazdach turystycznych, przy czym spadek dotyczył głównie wyjazdów krótkookresowych. Liczba krajowych podróży Polaków ogółem zmniejszyła się w 2006 r. do 38,5 mln, ale pomimo tego i była o 7,2% wyższa niż rok wcześniej. Spadek podróży krótkich w latach 2004-2006 o 14,8%, w porównaniu do spadku podróży długookresowych w analogicznym okresie o 3,5% świadczy o znacznie większej wrażliwości popytu w segmencie podróży krótkich w warunkach dekonjunktury i pogarszania się nastrojów konsumenckich. Skłania to do wniosku, że w przypadku pogarszającej się sytuacji finansowej konsumenci znacznie łatwiej podejmują decyzję o rezygnacji z wyjazdów krótkich niż z wyjazdów dłuższych.

Dane liczbowe dotyczące 2006 r. wskazują na zahamowanie wielu niekorzystnych tendencji i wskazują na możliwość zdecydowanej poprawy na rynku turystyki przyjazdowej w następnych latach. Znaczący wzrost PKB Polski w 2006 r. może istotnie wpłynąć na aktywność turystyczną Polaków.

ROZDZIAŁ 5. PODMIOTY GOSPODARCZE NA RYNKU USŁUG TURYSTYCZNYCH W POLSCE W LATACH 2004-2006

Strona podaźowa rynku usług turystycznych obejmuje głównie usługi związane z zakwaterowaniem i wyżywieniem oraz usługi biur podróży. Współczesna baza noclegowa oferuje turystyce szeroki asortyment usług, począwszy od luksusowych hoteli, moteli, pensjonatów, poprzez domy wycieczkowe, schroniska, aż po campingi i pola biwakowe. Ofertę uzupełniają kwatery agroturystyczne i pokoje gościnne oraz domki letniskowe. Jednak, jak w każdym państwie, podstawowe znaczenie ma rejestrowana baza hotelowa. Z kolei usługi gastronomiczne oferowane są przez: restauracje, bary, stołówki i firmy cateringowe.

W latach 2004-2006 liczba obiektów noclegowych oraz biur podróży uległa zmniejszeniu. Związane to było z tym, iż na rynku mogły utrzymać się tylko podmioty rentowne. Wiele z podmiotów nie sprostało konkurencji, nie utrzymało się na rynku i uległo likwidacji.

5.1 Ogólna charakterystyka podmiotów gospodarczych

Podmioty prowadzące działalność w zakresie organizacji imprez turystycznych oraz pośredniczenia na rzecz klientów w zawieraniu umów o świadczenie usług turystycznych zgodnie z ustawą o usługach turystycznych miały obowiązek posiadania wpisu do Ewidencji Organizatora Turystyki i Pośrednika Turystycznego.

5.2 Biura podróży

W Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych²⁵ zarejestrowanych jest obecnie (stan z sierpnia 2006 r.) **2677** podmiotów. Znaczny spadek liczby zarejestrowanych podmiotów w latach 2004-2006 wynikał ze wzrostu kosztów opłat ubezpieczeniowych. Unikając tych kosztów część podmiotów decyduje się na status agentów, którzy nie muszą zawierać takich umów i których nie uwzględnia się w Centralnej Ewidencji. Obserwuje się duże zróżnicowanie w rozmieszczeniu terytorialnym jednostek.

Tab. 21. Biura podróży posiadające aktualny wpis do Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych

Rok	2004	2005	2006
Liczba jednostek	2 839	2 627	2 677

Zródło: dane Departamentu Turystyki MG.

Największa koncentracja podmiotów turystycznych występuje na terenie województw o największym potencjale wyjazdowym mieszkańców i dużych walorach turystycznych. Najwięcej biur podróży funkcjonuje na terenie województwa mazowieckiego (509 podmiotów, co stanowi 19% wszystkich podmiotów turystycznych, które posiadają zezwolenie na prowadzenie działalności). Dominująca pozycja tego województwa wynika z tego, że wiele biur podróży otwiera swoje przedstawicielstwa w Warszawie, nawet wtedy gdy prowadzą działalność w innym mieście. Drugim województwem pod względem liczby podmiotów turystycznych jest województwo śląskie (363 podmiotów, czyli 13,5% ogółu), kolejne miejsca zajmują województwa małopolskie, dolnośląskie i wielkopolskie. W pięciu czołowych województwach działa 60% wszystkich biur podróży. Najmniej podmiotów turystycznych funkcjonuje w województwach: opolskim, świętokrzyskim i lubuskim.

²⁵ dawniej: Centralny Rejestr Zezwoleń.

Na rynku usług turystycznych działała również trudna do oszacowania liczba agend organizacji społecznych, instytucji kościelnych i innych, których działalność nie podlega ustawie o usługach turystycznych. Większość podmiotów (70,8%) deklarowała prowadzenie zarówno działalności organizatora turystyki, jak i pośrednika turystycznego. Wyłącznie działalność organizatora prowadziło 26% ogółu podmiotów, a pośrednika zaledwie 48 podmioty, co stanowiło niecałe 2% ogółu.

Tab. 22. Podmioty turystyczne, które posiadały w 2006 r. wpis do ewidencji

Wyszczególnienie	Liczba podmiotów turystycznych	Udział (w %)
Dolnośląskie	233	8.70
Kujawsko-Pomorskie	91	3.40
Lubelskie	68	2.54
Lubuskie	43	1.61
Łódzkie	147	5.49
Małopolskie	315	11.77
Mazowieckie	509	19.01
Opolskie	59	2.20
Podkarpackie	97	3.62
Podlaskie	87	3.25
Pomorskie	176	6.57
Śląskie	363	13.56
Świętokrzyskie	48	1.79
Warmińsko-Mazurskie	102	3.81
Wielkopolskie	212	7.92
Zachodniopomorskie	127	4.74
Polska ogółem	2677	100.00

Źródło: dane Departamentu Turystyki Ministerstwa Gospodarki (stan na dzień 08.08.2006).

W strukturze własności biur podróży zdecydowanie dominują osoby fizyczne, stanowiące 71% wszystkich podmiotów, zarejestrowanych w Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych. W drugiej kolejności znajdują się spółki z ograniczoną odpowiedzialnością – 18,6%, a następnie stowarzyszenia – 3% oraz spółki jawne - 3%.

5.3 Baza noclegowa

Główny Urząd Statystyczny wyróżnia dwie grupy obiektów noclegowych: obiekty zakwaterowania zbiorowego i turystyczne obiekty indywidualnego zakwaterowania. Do szesnastu rodzajów obiektów zakwaterowania zbiorowego zalicza się: hotele, motele, pensjonaty, domy wycieczkowe, schroniska, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, kolonijne, szkoleniowo-wypoczynkowe, domy pracy twórczej, zespoły ogólnodostępnych domków turystycznych, campingi, pola biwakowe, ośrodki wypoczynku sobotnio-niedzielnego i świątecznego, zakłady uzdrowiskowe, pozostałe niesklasyfikowane. Do turystycznych obiektów indywidualnego zakwaterowania zalicza się z kolei kwatery prywatne (tzw. pokoje gościnne), w tym kwatery agroturystyczne.

W latach 2004-2006 nastąpił spadek liczby obiektów zbiorowego zakwaterowania. W 2004 r. było 6 942 obiektów, w 2005 r. nastąpił spadek o 3,6% do poziomu 6 723, a w 2006 r. spadek o 0,4% do poziomu 6 694.

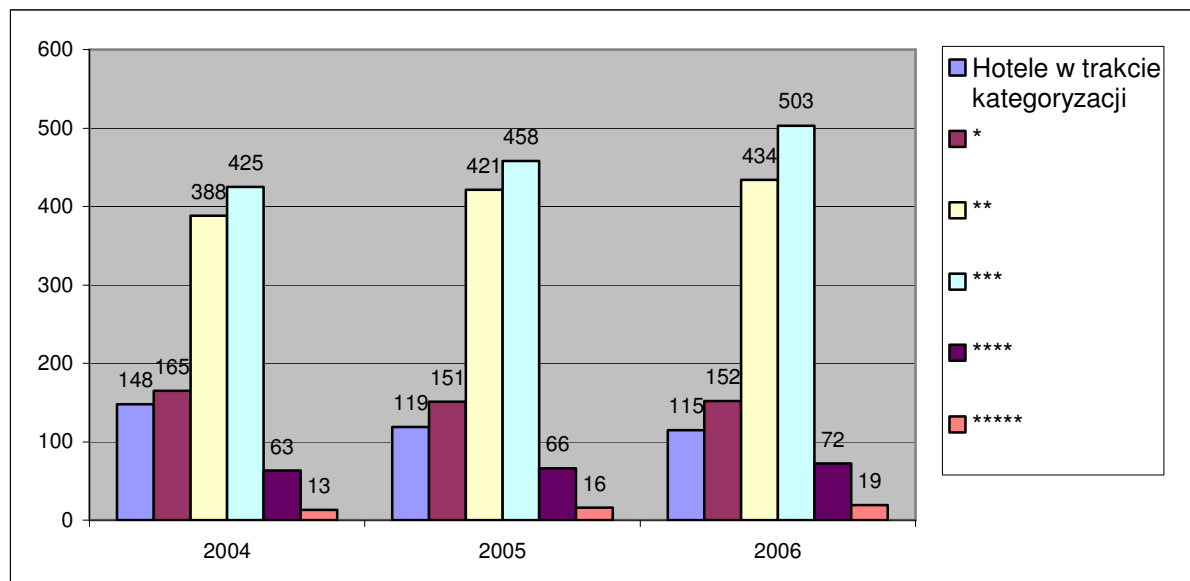
Tab. 23. Liczba obiektów noclegowych zakwaterowania zbiorowego w latach 2004-2006

	2004	2005	2006
OGÓŁEM	6 972	6 723	6 694
Obiekty zakwaterowania zbiorowego ogółem	6 972	6 723	6 694
Hotele i obiekty typu hotelowego	2 139	2 200	2 301
Hotele	1 202	1 231	1 295
*****	13	16	19
****	63	66	72
***	425	458	503
**	388	421	434
*	165	151	152
Hotele w trakcie kategoryzacji	148	119	115
Motele	116	116	109
Pensjonaty	241	238	242
Inne hotelowe	580	615	655
Obiekty wyspecjalizowane	693	678	680
Zakłady uzdrowiskowe	132	137	145
Schroniska	59	49	56
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	502	492	479
Pozostałe obiekty zakwaterowania zbiorowego	4 140	3 845	3 713
Zesp. ogólnodostępnych domków turystycznych	349	315	309
Campingi	138	136	128
Pola biwakowe	259	247	247
Schroniska młodzieżowe	75	74	66
Szkolne schroniska młodzieżowe	331	329	329
Domy wycieczkowe	84	78	70
Domy pracy twórczej	48	47	45
Ośrodki wczasowe	1 510	1 391	1 347
Ośrodki kolonijne	179	143	139
Obiekty wypoczynku sob.-niedz.	57	47	41
Inne niesklasyfikowane	1 110	1 038	992

Źródło: GUS *Turystyka w 2006 r.* (i poprzednie edycje), stan w dniu 31 VII danego roku.

Według danych GUS w 2006 r. w Polsce było 1 298 hoteli (w tym 19 pięciogwiazdkowych, 72 czterogwiazdkowe, 503 trzygwiazdkowe, 434 dwugwiazdkowe, 152 jednogwiazdkowych, natomiast w trakcie kategoryzacji było 115 obiektów). Ponadto w 2006 r. w Polsce były zarejestrowanych 109 moteli, 242 pensjonaty, 655 innych obiektów hotelowych, 145 zakładów uzdrowiskowych, 56 schronisk, 479 ośrodków szkoleniowo-wypoczynkowych, 309 zespołów ogólnodostępnych domków turystycznych, 128 campingów, 128 pól biwakowych, 247, schronisk młodzieżowych, 66 szkolnych schronisk młodzieżowych, 329 domów wycieczkowych, 45 domów pracy twórczej, 1 347 ośrodków wczasowych, 139 ośrodków kolonijnych oraz 41 obiektów wypoczynku sobotnio-niedzielnego.

Ryc. 29. Baza hotelowa w Polsce w latach 2004-2006

Źródło: Turystyka w 2004, 2005, 2006 r., GUS.

Wykorzystanie miejsc noclegowych w hotelach w Polsce jest na niskim poziomie. W latach 2004-2006 stopień wykorzystania pokoi nieznacznie się poprawił z 33,8% w 2004 r. do 37,4% w 2006 r. Deklarowany przez hotelarzy niski stopień wykorzystania pokoi może wynikać z zaniżania wskaźnika podczas wypełniania ankiet co może być następstwem dużego udziału „szarej strefy” w turystyce.

Tab. 24. Wykorzystanie miejsc noclegowych w hotelach w latach 2004-2006 (w %)

Kategoria hotelu	2004	2005	2006
Ogółem	33,8	36,5	37,4
*****	43,3	53,1	53,0
****	38,1	41,7	42,5
***	34,7	36,9	37,1
**	31,2	33,4	34,2
*	35,9	36,9	39,5
w trakcie kategoryzacji	25,1	27,7	30,6

Źródło: Turystyka w 2004, 2005, 2006 r., GUS.

Ponadto istnieje również baza noclegowa indywidualnego zakwaterowania obejmującą pokoje gościnne i kwatery agroturystyczne. Dane o obiektach noclegowych indywidualnego zakwaterowania są uzyskiwane w wyniku badania ankietowego wszystkich gmin w Polsce (2 478 jednostek). Źródło danych stanowiły głównie karty z ewidencji innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie, prowadzonej przez gminy, a także inne materiały i informacje będące w posiadaniu urzędów miast i gmin.

Tab. 25. Liczba obiektów noclegowych w bazie noclegowej indywidualnego zakwaterowania w latach 2004-2006

	2004	2005	2006
Baza noclegowa indywidualnego zakwaterowania	11 702	18 753	21 003
Kwatery prywatne	7 650	12 103	13 789
Kwatery agroturystyczne	4 052	6 650	7 214

Źródło: Instytut Turystyki.

W sumie liczba obiektów noclegowych (zarówno obiektów zakwaterowania zbiorowego jak i indywidualnego zakwaterowania) wyniosła **18 674** w 2004 r., **25 476** w 2005 r. i **27 697** w 2006 r.

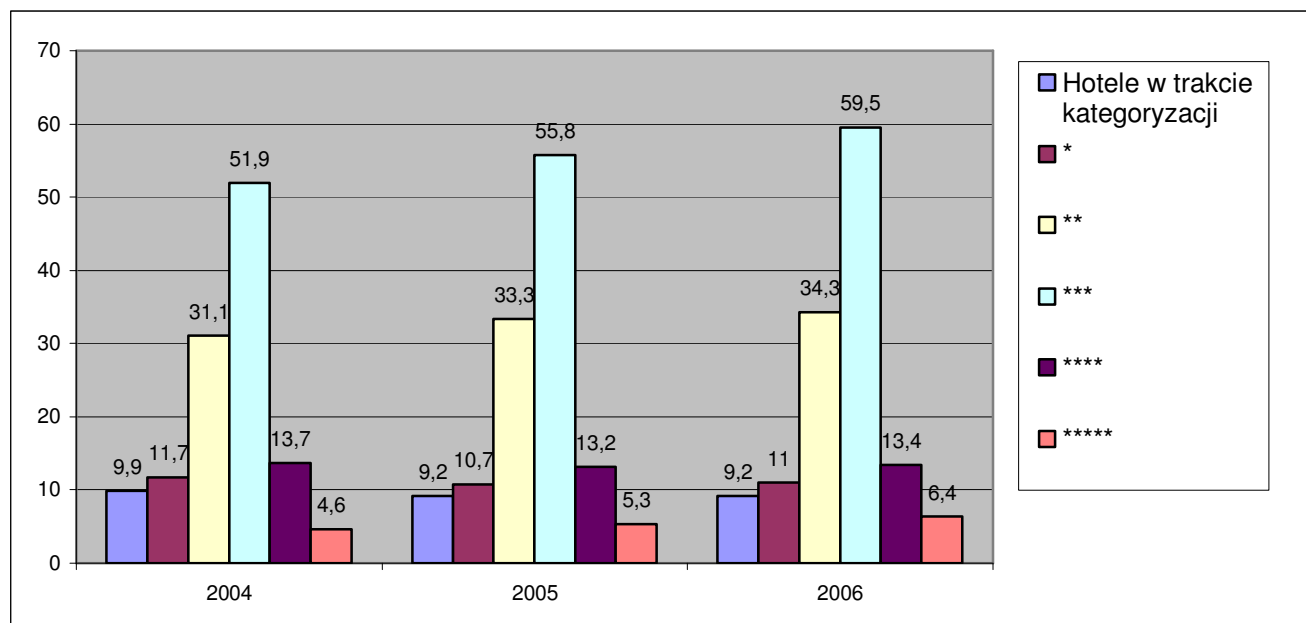
Liczba hoteli w Polsce w latach 2004-2006 systematycznie wzrastała. Zawdzięczamy to dużym inwestycjom w hotelarstwie, o czym dobitnie świadczą liczby dotyczące hoteli pięciogwiazdkowych. Według danych Departamentu Turystyki w 2006 r. liczba hoteli skategoryzowanych wyniosła 1 411, co oznacza wzrost w stosunku do liczby hoteli w 2005 r. o 14,6%. W 2006 r. wzrosła liczebność prawie we wszystkich grupach hoteli. Istotne jest, iż bardzo dynamicznie wzrastała liczba hoteli najwyższych kategorii - wzrosła liczba hoteli 5* (o 50%), 4* (o 15%). Największą liczbą miejsc noclegowych dysponują obiekty trzygwiazdkowe i dwugwiazdkowe.

Tab. 26. Liczba miejsc noclegowych w obiektach zakwaterowania zbiorowego według rodzaju obiektów w latach 2004-2006 (w tys.)

	2004	2005	2006
OGÓŁEM	584,7	569,9	574,6
Obiekty zakwaterowania zbiorowego	584,7	569,9	574,6
Hotele i obiekty typu hotelowego	165,4	169,6	178,1
Hotele	123	127,5	133,8
*****	4,6	5,3	6,4
****	13,7	13,2	13,4
***	51,9	55,8	59,5
**	31,1	33,3	34,3
*	11,7	10,7	11
Hotele w trakcie kategoryzacji	9,9	9,2	9,2
Motele	4,4	4,3	4,1
Pensjonaty	11,2	11	11,1
Inne hotelowe	26,8	26,7	29,1
Obiekty wyspecjalizowane	76,7	76,5	78,3
Zakłady uzdrowiskowe	22,7	24,3	26,5
Schroniska	2,9	2,5	2,8
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	51,1	49,7	49
Pozostałe obiekty zakwaterowania zbiorowego	342,6	323,7	318,3
Zesp. ogólnodostępnych domków turystycznych	22,9	21,6	22,1
Campingi	24,1	24,9	24,9
Pola biwakowe	30,8	31,3	29,6
Schroniska młodzieżowe	4,3	4,3	3,8
Szkolne schroniska młodzieżowe	17,1	18	17,6
Domy wycieczkowe	5,8	5,7	5
Domy pracy twórczej	2,6	2,2	2,1
Ośrodki wczasowe	143,5	136	136,2
Ośrodki kolonijne	25,7	19,8	19,4
Obiekty rekreacji sob.-niedz.	2,7	2,1	1,7
Inne niesklasyfikowane	63,2	57,7	55,9

Zródło: GUS *Turystyka w 2006 r.* (i poprzednie edycje); stan w dniu 31 VII danego roku.

Ryc. 30. Liczba miejsc noclegowych w hotelach według kategorii w latach 2004-2006 (w tys.)

Źródło: Turystyka w 2004, 2005, 2006 r., GUS.

Liczba miejsc noclegowych w hotelach w latach 2004 – 2006 także systematycznie wzrasta. W 2004 r. wyniosła 245,9 tys. w 2005 r. nastąpił wzrost o 3,7% do poziomu 255 tys., a w 2006 r. wzrost o kolejne 4,9% do poziomu 267,6 tys.

Tab. 27. Liczba miejsc noclegowych w bazie noclegowej indywidualnego zakwaterowania w latach 2004-2006 (w tys.)

	2004	2005	2006
Baza noclegowa indywidualnego zakwaterowania	186 733	*322 397	309 157
Kwatery prywatne	146 098	258 322	238 857
Kwatery agroturystyczne	40 635	64 075	70 300

* wysoki wzrost liczby miejsc noclegowych w bazie noclegowej indywidualnego zakwaterowania w 2005 r. wynika z poprawy sprawozdawczości gmin.

Źródło: GUS *Turystyka w 2004, 2005, 2006 r.* (i poprzednie edycje); stan w dniu 31 VII danego roku oraz Turystyczna Baza danych GMINA 2004, 2005 i 2006.

Wzrost liczby miejsc noclegowych w bazie noclegowej indywidualnego zakwaterowania wynika w dużej mierze z **poprawy sprawozdawczości statystycznej gmin**. W 2006 r. liczba miejsc noclegowych w bazie noclegowej indywidualnego wyniosła 309,1 tys. z czego 70,3 tys. miejsc noclegowych znajdowało się w kwaterach agroturystycznych, a 238,8 tys. w pokojach gościnnych.

W sumie liczba miejsc noclegowych zarówno w obiektach zbiorowego zakwaterowania jak i turystycznych obiektów indywidualnego zakwaterowania wyniosła **771,4 tys.** w 2004 r., **892,2 tys.** w 2005 r. i **883,7 tys.** w 2006 r.

W analizowanym okresie zanotowano nieznaczne wahania w liczbie podmiotów działających w sekcji H – Hotele i Restauracje. W 2004 r. zarejestrowano ponad 113 tys. takich przedsiębiorstw, w 2005 r. nastąpił wzrost o 3,2% do poziomu 114,8 tys., natomiast w 2006 r. spadek o 1,6% do poziomu 112,7 tys. Zatrudnienie także w analizowanym okresie w tej sekcji uległo wahaniom. W 2004 r. wyniosło ono ponad 220,6 tys. osób, w 2005 r. spadło

o 0,4% do 219,7 tys. osób, natomiast w 2006 r. nastąpił wzrost p 1,6% do poziomu 223,3 tys. osób.

Tab. 28 . Liczba pracujących oraz liczba przedsiębiorstw w sekcji H – Hotele i Restauracje w latach 2004-2006

Wyszczególnienie	2004		2005		2006		zmiana 05/04	zmiana 06/05
	liczba	udział	liczba	udział	liczba	udział		
Liczba pracujących (w tys.)	220,6	1,7%	219,7	1,7%	223,3	1,5%	-0,4%	1,6%
Liczba przedsiębiorstw	113 085	3,2%	114 842	3,2%	112 736	3,1%	1,6%	-1,8%

Źródło: „Rynek wewnętrzny w 2006 r.” oraz w 2005 r., 2004 r. - Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2007.

5.4 Baza gastronomiczna

Usługi gastronomiczne są bardzo dobrze rozwijającą się dziedziną usług. Według danych szacunkowych na koniec 2006 r. działało w kraju **92,4 tys.** placówek gastronomicznych (stałych i sezonowych). W 2006 r. nastąpił wzrost liczby placówek gastronomicznych w stosunku do roku poprzedniego o 1,4% (w 2005 r. było 91,1 tys. placówek gastronomicznych). Taki sam wzrost zanotowano w 2005 r. w stosunku do 2004 r., kiedy liczba placówek gastronomicznych wyniosła 89,8 tys.

W 2006 r. najliczniejszą grupą były bary – 41,1 tys., które stanowiły 44,4% wszystkich placówek w skali całej Polski. Punktów gastronomicznych działało 34,7 tys. (tj. 37,6%), restauracji – 9,8 tys. (tj. 10,7%) oraz stołówek – 6,8 tys. (tj. 7,3%).

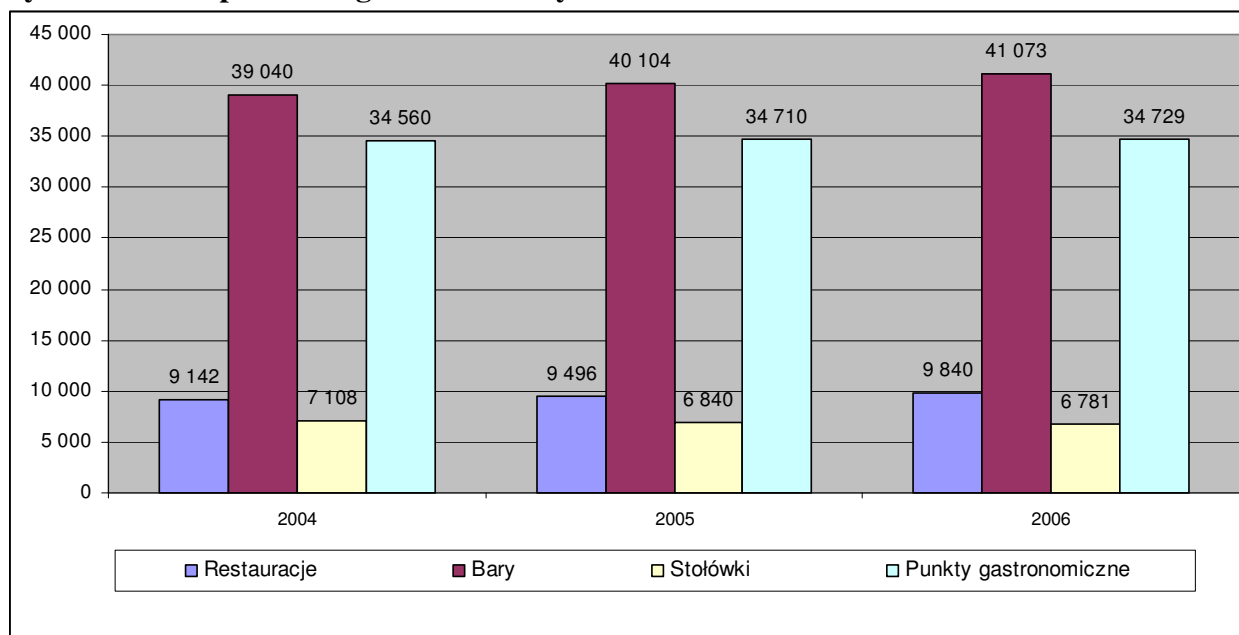
Analizując zróżnicowanie przyrostu liczby placówek gastronomicznych w 2006 r., według ich poszczególnych rodzajów, obserwuje się największy (choć nie tak duży jak w 2005 r.) przyrost liczby restauracji (ich liczba zwiększyła się o 344 jednostki, tj. o 3,9%). Wolniejszy był przyrost liczby barów (ich liczba zwiększyła się o 969 jednostek, tj. 2,7%). Natomiast spadek odnotowano w obrębie liczby stołówek – o 3,8%.

Tab. 29. Liczba placówek gastronomicznych w latach 2004-2006

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	zmiana 05/04	zmiana 06/05
Liczba placówek gastronomicznych	89 850	91 150	92 423	1,4%	1,4%
Restauracje	9 142	9 496	9 840	3,9%	3,6%
Bary	39 040	40 104	41 073	2,7%	2,4%
Stołówki	7 108	6 840	6 781	-3,8%	-0,9%
Punkty gastronomiczne	34 560	34 710	34 729	0,4%	0,1%

Źródło: „Rynek wewnętrzny w 2006 r.” oraz w 2005 r., 2004 r. - Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2007.

Ryc. 31. Liczba placówek gastronomicznych w latach 2004-2006

Źródło: opracowano w Departamencie Turystyki na podstawie „Rynek wewnętrzny w 2006 r.” - Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2007 oraz poprzednie edycje.

Sektor prywatny w gastronomii w 2006 r. objął 90,1 tys. placówek gastronomicznych, czyli 97,5% wszystkich placówek, w tym: 98,4% restauracji, 99,0% barów, 80,8% stołówek i 98,7% punktów gastronomicznych.

Rok 2006 jest kolejnym rokiem, w którym następuje dalsze ograniczenie skali przyrostu ogólnej liczby placówek gastronomicznych, natomiast zmienia się wewnętrzna struktura jednostek świadczących usługi gastronomiczne. Wzrosła liczba restauracji, co pozytywnie oddziałuje na ogólny poziom sieci gastronomicznej, natomiast zmniejszeniu uległa liczba stołówek. Wzrost poziomu życia społeczeństwa oraz m.in. zmiany związane z czasem pracy powinny wpływać na dalsze przekształcenia w strukturze sieci gastronomicznej i standardu obsługi konsumentów.

Przychody ogółem z działalności gastronomicznej wyrażone w cenach bieżących wyniosły w 2006 r., według dokonanego szacunku, ok. 18,2 mld zł (w cenach stałych odnotowano wzrost o ok. 1,2%). W wartości tej 54,8% pochodziło z produkcji gastronomicznej, 42,1% - z przychodów ze sprzedaży towarów handlowych, a 3,1% z pozostałej działalności. Przychody gastronomiczne ogółem, w porównaniu z rokiem ubiegłym, wzrosły o ok. 0,5 mld zł. W zakresie produkcji gastronomicznej wzrost przychodów wyniósł 3,2%, natomiast w zakresie sprzedaży towarów handlowych – 2,6%. Natomiast spadek o 3,4% wystąpił w zakresie pozostałej działalności.

W 2006 r. dynamika przychodów ogółem z działalności gastronomicznej, w porównaniu z rokiem ubiegłym, wzrosła o 2,6%. Zauważa się, że przyrost przychodów ogółem jest wyraźnie większy od przyrostu ogólnej liczby placówek gastronomicznych. Wyższa od przeciętnej była również dynamika przychodów z produkcji gastronomicznej oraz ze sprzedaży napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych. W 2005 r. wielkość przychodów ogółem przedsiębiorstw gastronomicznych wyniosła 17,7 mld zł, a dynamika wzrostu przychodów ogółem wyniosła 6,4%. Natomiast w 2004 r. przychody ogółem ukształtowały się na poziomie 16,6 mld zł.

Tab. 30. Przychody ogółem przedsiębiorstw gastronomicznych w latach 2004-2006 (w mln zł)

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	zmiana 05/04	zmiana 06/05
Przychody ogółem (w mln zł)	16637,0	17 706,0	18 162,0	6,4%	2,6%
ze sprzedaży towarów	6953,3	7480,0	7 646,2	7,6%	2,2%
w tym ze sprzedaży napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych	4549,9	4780,0	5 056,8	5,1%	5,8%
z produkcji gastronomicznej	9067,5	9562,0	9 951,1	5,5%	4,1%
z pozostałej działalności	616,2	664,0	564,7	7,8%	-15,0%

Źródło: Rynek wewnętrzny w 2006 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2007 oraz poprzednie edycje.

Podsumowanie

W latach 2004-2006 liczba obiektów noclegowych oraz biur podróży uległa zmniejszeniu. Związane to było z tym, iż na rynku mogły utrzymać się tylko podmioty rentowne. Wiele z podmiotów nie sprostało konkurencji, nie utrzymało się na rynku i uległo likwidacji. Natomiast liczba obiektów noclegowych o najwyższym standardzie czyli hoteli w analizowanym okresie systematycznie wzrastała. Wynika to z dużych inwestycji hotelarstwie, oraz urealnienia kategoryzacji. Liczba miejsc noclegowych w hotelach także systematycznie wzrasta. Ponadto w analizowanym okresie zanotowano nieznaczne wahania liczby podmiotów działających w sekcji H – Hotele i Restauracje oraz w zatrudnieniu w tej sekcji.

ROZDZIAŁ 6 - SYSTEM NADAWANIA UPRAWNIENÍ PILOTA WYCIECZEK I PRZEWODNIKA TURYSTYCZNEGO

6.1 Uprawnienia do wykonywania działalności pilota wycieczek i zawodu przewodnika turystycznego

W latach 1998-2005 uprawnienia pilota wycieczek i przewodnika turystycznego były nadawane przez wojewodów. Od 1 stycznia 2006 r. kompetencje w zakresie nadawania tych uprawnień przeszły do marszałków województw.

Zgodnie z danymi przekazanymi przez marszałków województw wg stanu na 31 grudnia 2006 r. uprawnienia pilota wycieczek posiada w Polsce 33 277 osób. Natomiast uprawnień przewodnika turystycznego zostało nadanych łącznie 16 119, w tym przewodnika terenowego – 6 975, przewodnika miejskiego – 4 404, a przewodnika górskiego – 4 740.

Najwięcej osób posiadających uprawnienia pilota wycieczek jest w województwach: mazowieckim, śląskim, małopolskim (w każdym z tych województw jest ich ponad cztery tysiące), natomiast najmniej ich jest w województwach: lubuskim, podlaskim i warmińsko-mazurskim (w każdym z tych województw jest ich mniej niż tysiąc). Najwięcej przewodników terenowych jest w województwach: małopolskim, śląskim, świętokrzyskim (w każdym z tych województw jest ich ponad 600) natomiast najmniej ich jest w województwach: opolskim, lubuskim, warmińsko-mazurskim (w każdym z tych województw jest ich mniej niż 200).

Zdecydowanie przewodzą w liczbie przewodników miejskich województwa: mazowieckie – 1 005 i małopolskie – 909, natomiast zdecydowanie najmniej jest przewodników miejskich w województwach lubuskim, podlaskim i opolskim (w każdym z tych województw jest ich mniej niż 10). Pod względem uprawnień przewodników górskich zdecydowanie przodują województwa: małopolskie – 1 687 nadanych uprawnień i śląskie – 1 385 nadanych uprawnień. Nieco mniej uprawnień przewodnik górskiego nadano w województwie dolnośląskim - 700 i podkarpackim – 445. Poza ww. województwami, na których terenie znajdują się pasma wysokich gór jeszcze tylko w województwie mazowieckim nadano znaczącą liczbę tych uprawnień – 190. Najmniej osób posiadających uprawnienia przewodnika górskiego jest w województwach: podlaskim, zachodniopomorskim oraz warmińsko-mazurskim (w każdym z tych województw jest ich mniej niż 10).

Tab. 31. Łączna liczba uprawnień pilota wycieczek i przewodnika turystycznego figurujących w ewidencji marszałków województw (stan na 31.12. 2006 r.)

	województwo	pilot wycieczek	przewodnik turystyczny		
			terenowy	miejski	górski
1	dolnośląskie	2 291	419	326	700
2	kujawsko-pomorskie	1 415	166	203	13
3	lubelskie	1 945	489	175	52
4	lubuskie	505	151	3	20
5	łódzkie	1 635	316	215	75
6	małopolskie	4 441	855	909	1 687
7	mazowieckie	5 470	580	1 005	190
8	opolskie	1 261	66	5	25
9	podkarpackie	2 510	394	15	445
10	podlaskie	767	410	3	5
11	pomorskie	1 523	349	591	79
12	śląskie	4 632	760	37	1 385
13	świętokrzyskie	1 053	662	81	20
14	warmińsko-mazurskie	881	494	218	9
15	wielkopolskie	1 713	420	304	28
16	zachodniopomorskie	1 235	444	314	7
Łącznie w Polsce		33 277	6 975	4 404	4 740
			49 396		

Źródło: opracowano w Departamencie Turystyki.

W 2006 r. marszałkowie województw nadali 1 891 uprawnień pilota wycieczek i 588 uprawnień przewodnika turystycznego, w tym: przewodnika terenowego – 206, przewodnika miejskiego – 272 a przewodnika górskiego - 110. Najwięcej uprawnień pilota wycieczek nadano w województwach mazowieckim (396) i małopolskim (275). Najwięcej uprawnień przewodnika terenowego nadano w województwie lubelskim (52) i świętokrzyskim (48). Najwięcej uprawnień przewodnika miejskiego nadano w województwie mazowieckim (109) i małopolskim (71). W pozostałych czternastu województwach łącznie zostały nadane tylko 92 uprawnienia przewodnika miejskiego. Aż 93 spośród wszystkich 110 uprawnień przewodnika górskiego zostało nadanych w województwach małopolskim (56) i śląskim (37). W 2006 r. w siedmiu województwach żadna osoba nie nabyła uprawnień przewodnika górskiego, a w czterech województwach uprawnienia takie nabyły tylko po jednej osobie.

Tab. 32. Liczba uprawnień pilota wycieczek i przewodnika turystycznego nadanych przez marszałków województw w 2006 r.

	województwo	pilot wycieczek	przewodnik turystyczny		
			terenowy	miejski	górski
1	dolnośląskie	121	0	21	1
2	kujawsko-pomorskie	67	2	10	1
3	lubelskie	177	52	1	0
4	lubuskie	19	13	0	0
5	łódzkie	94	2	22	0
6	małopolskie	275	12	71	56
7	mazowieckie	396	3	109	4
8	opolskie	62	0	1	0
9	podkarpackie	174	16	1	6
10	podlaskie	57	22	0	1
11	pomorskie	70	5	23	1
12	śląskie	174	0	4	37
13	świętokrzyskie	62	48	1	3
14	warmińsko-mazurskie	48	18	0	0
15	wielkopolskie	56	12	7	0
16	zachodniopomorskie	39	1	1	0
Łącznie w Polsce		1 891	206	272	110
			588		

Źródło: opracowano w Departamencie Turystyki.

6.2 Potwierdzanie znajomości języków obcych przez pilotów wycieczek i przewodników turystycznych

Spośród 33 277 pilotów wycieczek 7 581 posiada potwierdzoną znajomość języka obcego, co stanowi 22,8%. Spośród 16 119 przewodników turystycznych 2 117 posiada potwierdzoną znajomość języka obcego, co stanowi 13,1%. Odsetek ten jest najwyższy wśród przewodników miejskich – 31%, znacznie niższy wśród przewodników terenowych – 8,1% a najniższy wśród przewodników górskich – 3,9%.

Tab. 33. Liczba pilotów wycieczek i przewodników turystycznych posiadających potwierdzoną znajomość co najmniej jednego języka obcego (procent wszystkich, posiadających dane uprawnienie)

	województwo	pilot wycieczek		przewodnik turystyczny					
				terenowy		miejski		górski	
1	dolnośląskie	496	21,6%	44	10,5%	110	33,7%	57	8,1%
2	kujawsko-pomorskie	349	24,7%	29	17,5%	25	12,3%	0	0%
3	lubelskie	369	18,9%	13	2,7%	18	10,3%	0	0%
4	lubuskie	140	27,7%	22	14,6%	0	0%	2	10,0%
5	łódzkie	425	26,0%	39	12,3%	26	12,1%	1	1,3%
6	małopolskie	1 057	23,8%	23	2,7%	485	53,4%	81	4,8%
7	mazowieckie	1 625	19,3%	8	1,4%	337	33,5%	6	3,2%
8	opolskie	227	18,0%	3	4,5%	0	0%	0	0%
9	podkarpackie	250	9,96%	17	4,3%	1	6,7%	8	1,8%
10	podlaskie	117	15,2%	59	14,3%	0	0%	0	0%
11	pomorskie	450	29,5%	60	17,2%	230	38,9%	10	12,7%
12	śląskie	800	17,1%	10	1,3%	14	37,8%	17	1,2%
13	świętokrzyskie	203	19,3%	30	4,5%	8	9,9%	0	0%
14	warmińsko-mazurskie	281	31,9%	98	19,8%	56	25,7%	1	11,1%
15	wielkopolskie	473	27,6%	34	8,0%	38	12,5%	0	0%
16	zachodniopomorskie	319	25,8%	79	17,8%	18	5,7%	0	0%
Łącznie w Polsce		7 581	22,8%	568	8,1%	1 366	31,0%	183	3,9%
				2 117 (13,1%)					
				9 698 (19,6%)					

Zródło: opracowano w Departamencie Turystyki.

Podsumowanie

Wśród osób posiadających uprawnienia pilota wycieczek w Polsce jest ponad dwa razy tyle niż osób posiadających uprawnienia przewodnika turystycznego. W liczbie nadanych uprawnień pilota wycieczek i przewodnika turystycznego zdecydowanie przodują: województwo mazowieckie, małopolskie i śląskie.

Istotna jest stosunkowo niewielka liczba osób z uprawnieniami pilota wycieczek lub przewodnika turystycznego posiadających potwierdzoną znajomość co najmniej jednego języka obcego. Przepisy ustawy o usługach turystycznych nie nakładają obowiązku posiadania potwierdzonej znajomości języka obcego jako warunku uzyskania tych uprawnień. Osoby, które uzyskują te uprawnienia mogą uzyskać wpis do legitymacji o znajomości języka obcego, jeśli przedstawią odpowiedni certyfikat językowy lub zdadzą egzamin z języka przed komisją powołaną przez marszałka województwa.

Jedynie co piąta z osób zajmujących się przewodnictwem lub pilotażem może wylegitymować się certyfikatem potwierdzającym znajomość co najmniej jednego języka obcego. Jest to stosunkowo niski wskaźnik mając na uwadze fakt, iż duża część oferty ich usług jest skierowana do turystów zagranicznych (w przypadku przewodników turystycznych) lub wiąże się z kontaktami z zagranicznymi przedsiębiorcami i usługodawcami obsługującymi polskich turystów za granicą (w przypadku pilotów wycieczek). Znaczące są duże różnice pod względem procentu osób wykonujących zawód pilota wycieczek i przewodnika turystycznego posiadających potwierdzoną znajomość co najmniej jednego języka obcego w zależności zarówno od województwa jak i rodzaju uprawnień.

ROZDZIAŁ 7. TRANSPORT PASAŻERSKI W POLSCE W LATACH 2004-2006

Poza przedsiębiorstwami zaliczanymi do sektora turystycznego, podstawową rolę w obsłudze ruchu turystycznego odgrywa transport pasażerski. W niniejszym rozdziale omówiono transport lotniczy, kolejowy, morski, żeglugę przybrzeżną, transport śródlądowy oraz samochodowy.

7.1 Transport lotniczy

W rozwoju pasażerskiego ruchu lotniczego w Polsce utrzymuje się od początku XXI wieku stała tendencja wzrostowa, której dynamika w latach 2004-2006 nabrała szczególnego tempa.

Pomimo, iż zwiększone zainteresowaniem transportem lotniczym nie zaowocowało rozpoczęciem inwestycji w zakresie nowych portów lotniczych to należy odnotować, iż w badanym okresie nastąpił zasadniczy – dwukrotny wzrost liczby tras lotniczych z 69 tras w 2004 r. do 138 tras w 2006 r.

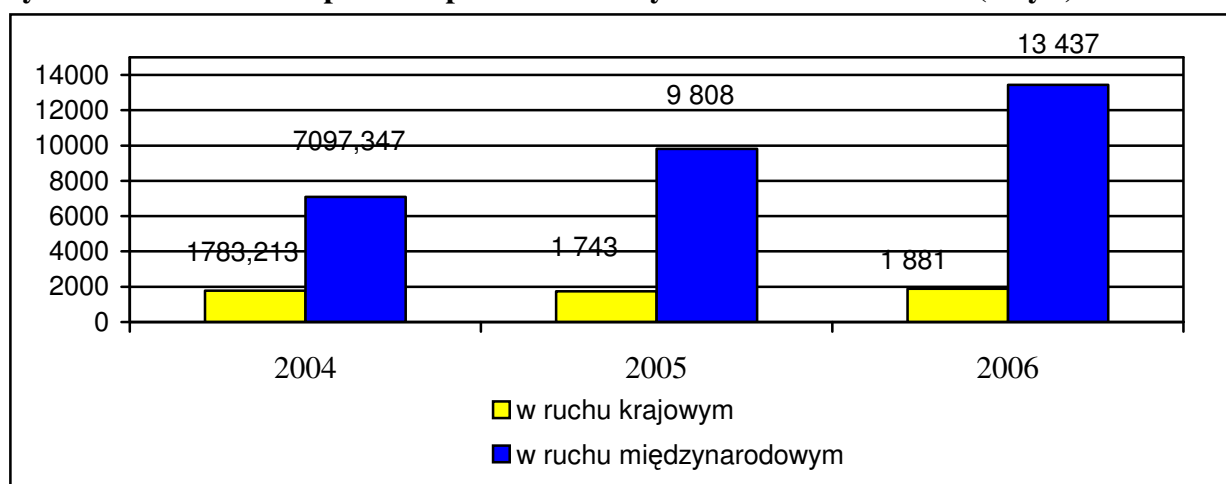
Dla oceny rozwoju pasażerskiego transportu lotniczego kluczowe znaczenie mają informacje o liczbie pasażerów przyjętych i odprawionych w polskich portach lotniczych. Podkreślić należy, że w latach 2004-2006 łączna ich liczba wzrosła o 47,4%, z czego w ruchu krajowym odnotowano 5,5% wzrostu, a w międzynarodowym 89,3%.

Tab. 34. Porty lotnicze oraz obsługa pasażerska

Województwo		Liczba portów lotniczych	Liczba pasażerów przybyłych i odprawionych w portach lotniczych	Pasażerowie przybyli i odprawieni z portów i do portów zagranicznych	Udział pasażerów przybyłych i odprawionych z portów i do portów zagranicznych
Dolnośląskie	2004	1	359 887	166 313	46,2
	2005	1	465 528	282 840	60,8
	2006	1	865 934	672 434	77,6
Kujawsko-pomorskie	2004	1	24 912	4 044	16,2
	2005	1	76 910	38 455	50,0
	2006	1	133 662	115 624	86,5
Lubelskie	2004	0	0	0	0
	2005	0	0	0	0
	2006	0	0	0	0
Lubuskie	2004	1	4 409	325	7,4
	2005	1	957	398	41,6
	2006	1	8 602	331	3,8
Łódzkie	2004	1	6 246	1 848	29,6
	2005	1	18 063	17 397	96,3
	2006	1	189 580	182 661	96,3
Małopolskie	2004	1	813 461	623 933	76,7
	2005	1	1 568 838	1 374 197	87,6
	2006	1	2 353 813	2 159 917	91,8
Mazowieckie	2004	1	6 085 111	5 199 625	85,4
	2005	1	7 071 881	6 217 228	87,9
	2006	1	8 031 729	7 114 389	88,6
Opolskie	2004	0	0	0	0
	2005	0	0	0	0
	2006	0	0	0	0
Podkarpackie	2004	1	72 598	4 656	6,4
	2005	1	93 968	23 728	25,3
	2006	1	208 102	123 377	59,3
Podlaskie	2004	0	0	0	0
	2005	0	0	0	0
	2006	0	0	0	0
Pomorskie	2004	1	464 656	271 738	58,5
	2005	1	667 893	473 367	70,9
	2006	1	1 249 753	1 016 516	81,3
Śląskie	2004	1	607 799	564 473	92,9
	2005	1	1 083 209	1 051 462	97,1
	2006	1	1 445 641	1 396 089	96,6
Świętokrzyskie	2004	0	0	0	0
	2005	0	0	0	0
	2006	0	0	0	0
Warmińsko-mazurskie	2004	1	456	299	65,6
	2005	1	332	4	1,2
	2006	0	0	0	0
Wielkopolskie	2004	1	345 689	249 909	72,3
	2005	1	398 093	307 393	77,2
	2006	1	651 827	564 957	86,7
Zachodniopomorskie	2004	1	95 336	10 184	10,7
	2005	1	68 399	21 687	31,7
	2006	1	180 182	91 087	50,5
Polska	2004	12	8 880 560	7 097 347	79,9
	2005	12	11 514 071	9 808 156	85,2
	2006	11	15 318 825	13 437 382	87,7

Źródło: Turystyka Polska w 2006 r. Układ Regionalny (dane GUS).

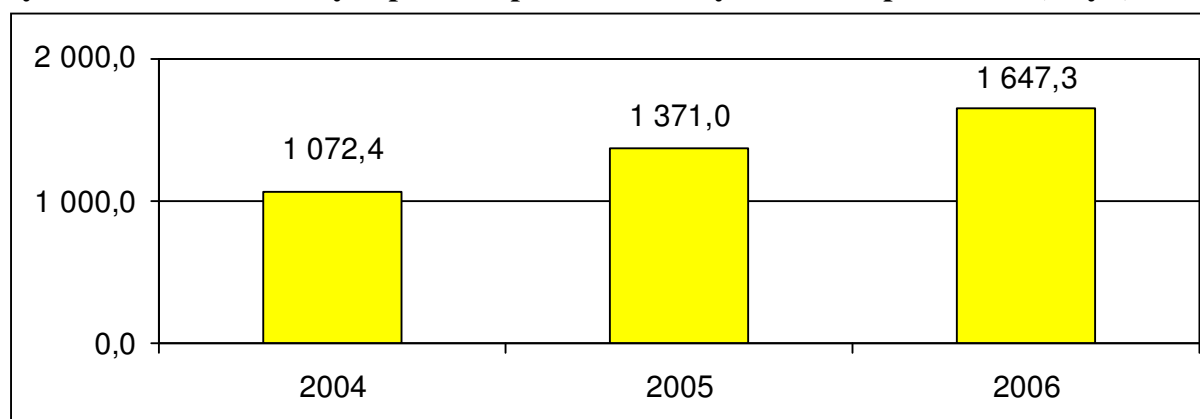
Rys. 32. Pasażerowie w polskich portach lotniczych w latach 2004-2006 (w tys.)

Źródło: Transport – wyniki działalności w 2005 i 2006 r., GUS.

Dla sektora biur podróży szczególne znaczenie mają informacje nt. przewozów pasażerskich międzynarodowymi lotami czarterowymi. W latach 2004-2006 liczba pasażerów tego typu lotów wzrosła o 24%. Głównymi portami docelowymi lotów czarterowych były tradycyjne kierunki wyjazdów urlopowo-wakacyjnych czyli Tunezja, Turcja i Grecja.

Rys. 33. Ruch czarterowy w polskich portach lotniczych – liczba pasażerów (w tys.)

Źródło: Raport Instytutu Turystyki – Rynek Lotniczy 2007.

7.2 Transport kolejowy

Rola przewozów kolejowych w transporcie pasażerskim powoli stabilizuje się. Pomimo dotychczasowej znaczącej konkurencji ze strony transportu samochodowego oraz transportu lotniczego w danym okresie udało się odnotować mniejszy spadek pasażerskiego transportu kolejowego, a w ujęciu ostatnich dwóch lat nawet niewielki wzrost. W latach 2004-2006 liczba pasażerów w komunikacji krajowej zmniejszyła się z 269,7 mln do 262,8 mln, tj. o 2,56%, a w komunikacji międzynarodowej wzrosła o 3,61%.

Zgodnie z planami restrukturyzacyjnymi Grupy PKP S.A. postępuje proces zmniejszania się długości torów kolejowych wraz z ich modernizacją. W latach 2004-2006 długość linii kolejowych zmniejszyła się z 19 906 do 19 763 kilometrów (wymiar normalnotorowy i szerokotorowy). Jednocześnie wzrosła długość eksploatowanych linii wąskotorowych w omawianym okresie w wyniku przywracania do ruchu nieczynnych

odcinków tych linii. Równolegle systematycznie zwiększyła się długość wąskotorowych linii kolejowych z 344 km w 2004 r. do 413 km w 2006 r.

7.3 Transport morski

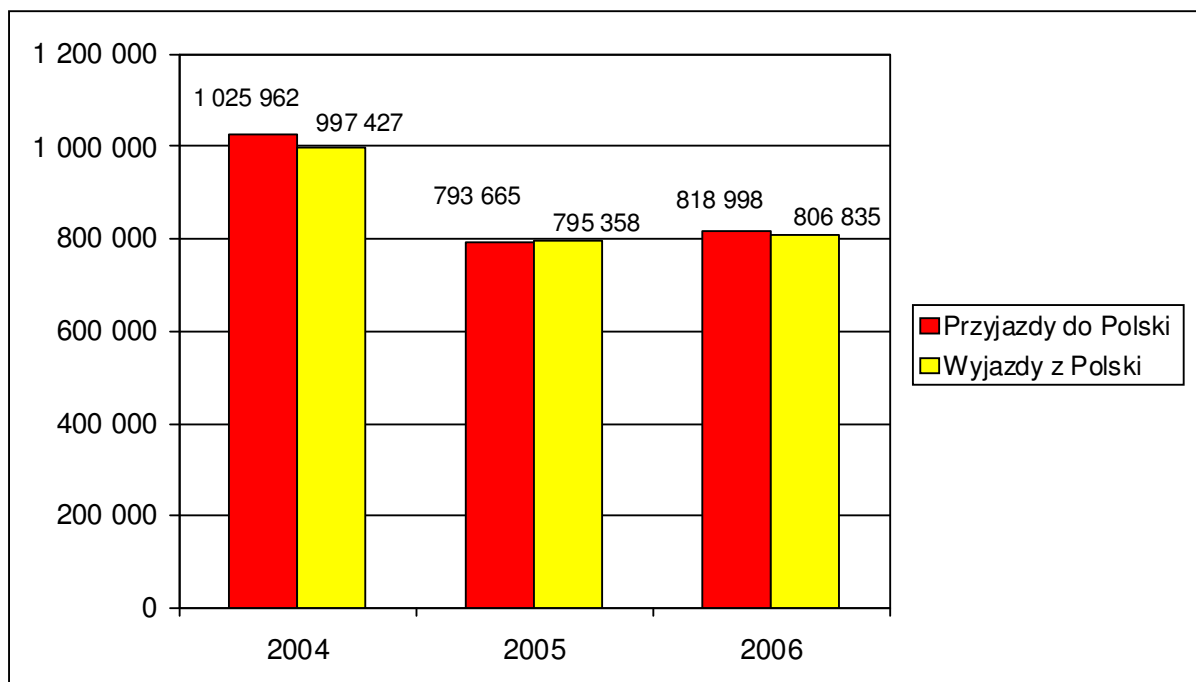
Ruch pasażerki w morskich portach handlowych i przystaniach promowych obejmuje przewozy promami i statkami handlowymi. Nie obejmuje natomiast ruchu pasażerów na statkach pasażerskich zawijających do polskich portów oraz przewozów pasażerów żegluga przybrzeżną.

W latach 2004-2006 ruch pasażerski w morskich portach i na przystaniach zmniejszył się o 19,6%, jednak w 2006 r. zahamowano trend spadkowy i w porównaniu z 2005 r. odnotowano wzrost liczby pasażerów. Spośród portów, które dynamicznie zwiększały ruch pasażerski należy wymienić: Gdynię, Kołobrzeg i Świnoujście. W strukturze przewozów dominuje żegluga promowa.

W analizowanym okresie liczba polskich promów zwiększyła się z 7 do 8, natomiast liczba polskich statków pasażerskich pod koniec 2006 r. pozostała na niezmiennym poziomie, w liczbie 2 jednostek.

Ruch pasażerski w polskich portach wyraźnie przeżywa ożywienie, o czym świadczy zwiększająca się liczba dużych statków pasażerskich (rejsy okrężne) zawijających do polskich portów, tj. Gdyni, Gdańska. W 2006 r. do portu w Gdyni statki wycieczkowe wraz z 94.135 pasażerami na pokładzie zawijały 89 razy. Do grona miast ubiegających się o odwiedziny statków wycieczkowych dołączyły także Szczecin i Świnoujście.

Ryc. 34. Ruch pasażerów w morskich portach handlowych i przystaniach promowych w latach 2004-2006

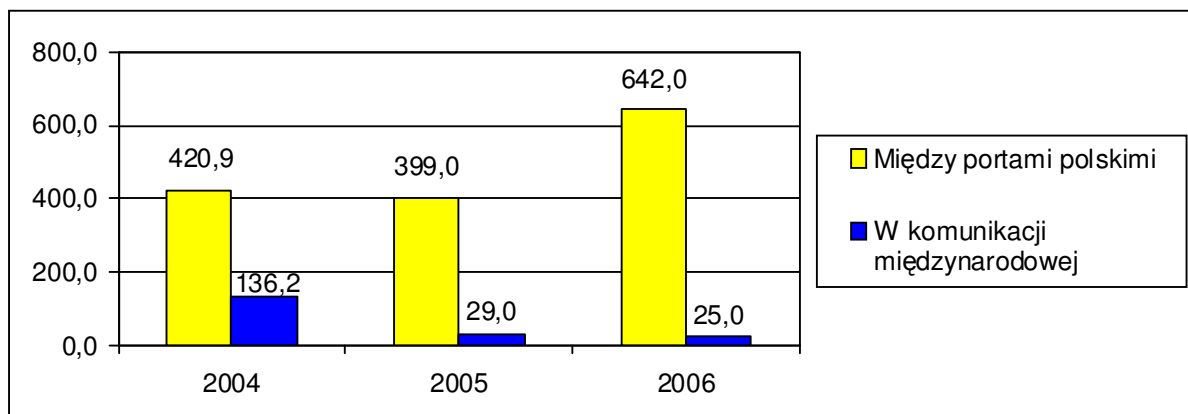

Źródło: GUS.

7.4 Żegluga przybrzeżna

Flota pasażerska żeglugi przybrzeżnej w 2006 r. liczyła 13 zarejestrowanych statków. Wszystkie jednostki zostały wyprodukowane przed co najmniej 15 laty. Oznacza to, że w latach 2004-2006 liczba statków zmniejszyła się drastycznie o 23 jednostki pływające (w tym wodoloty).

Rys. 35. Przewozy pasażerów żeglugą przybrzeżną w latach 2004-2006 (w tys.)

Źródło: GUS.

Powyższe dane nie obejmują przewozów pasażerskich kutrami rybackimi przystosowanymi do tego typu transportu oraz niewielkimi pojedynczymi jednostkami należącymi do osób organizujących transport przybrzeżny w pobliżu większych miast.

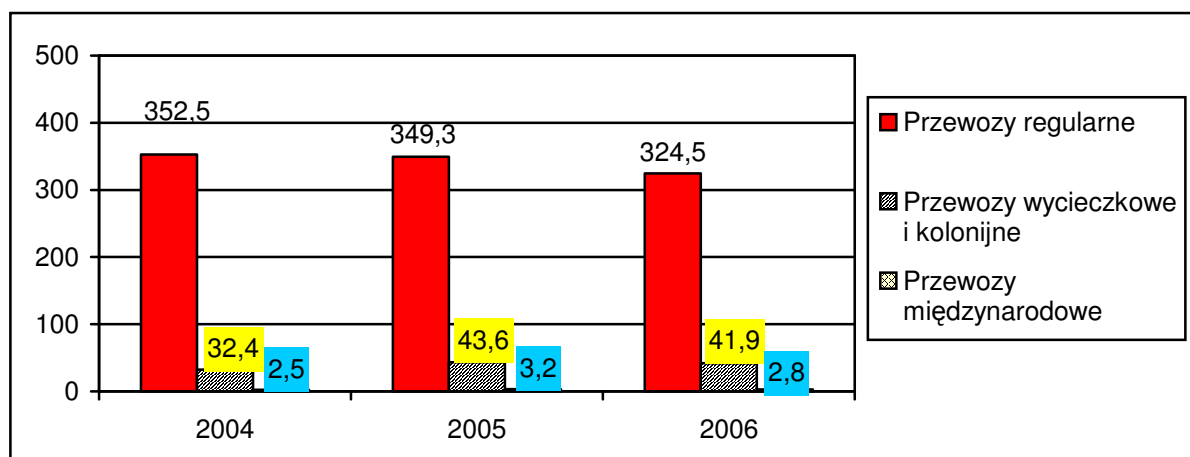
7.5 Transport śródlądowy

Polska dysponuje liczbą 3,6 tys. km śródlądowych dróg wodnych, z czego tylko 3,3 tys. km pod koniec badanego okresu przystosowanych było do jakiegokolwiek eksploatacji. Należy zauważyć, iż pomimo braku zasadniczych działań inwestycyjnych zwiększone zainteresowanie ze strony turystów powoduje niewielkie, ale skuteczne zwiększanie wykorzystywania dróg wodnych, zwłaszcza rzek i kanałów. W 2006 r. wykorzystywano już 88,1% (2,1 tys. km) dróg rzecznych, 98% (600 km) sztucznych dróg wodnych i 100% (260 km) jezior żeglownych. W 2006 r. po wodach śródlądowych pływało 105 statków pasażerskich, które dysponowały 9 528 miejscami. W latach 2004-2006 wybudowano i oddano do użytku 8 statków pasażerskich.

7.6 Transport samochodowy

W 2006 r. z transportu samochodowego zarobkowego (bez przewozów miejskich) skorzystało 751,5 mln pasażerów, w tym 2,8 mln w komunikacji międzynarodowej. Po wyłączeniu przewozów na podstawie biletów miesięcznych (360,7 mln pasażerów) i przewozów pracowniczych (69 mln pasażerów) otrzymujemy liczbę 324,5 tys. pasażerów przewiezionych liniami regularnymi i 41,9 mln przewozów wycieczkowych i kolonijnych.

Rys. 36. Przewozy pasażerów transportem samochodowym, bez przewozów na podstawie biletów miesięcznych i przewozów pracowniczych* (w mln)

* bez transportu miejskiego. Źródło: GUS.

W 2006 r. średnia długość przewozów w regularnej komunikacji krajowej na podstawie biletów jednorazowych wyniosła 50 km, co oznacza, że większość z nich miała charakter lokalny. Średnia długość przewozów międzynarodowych wyniosła 1 222 km i skróciła się. Były to więc w większości przewozy dalekie z przejazdem tranzytowym przez kraje sąsiedzkie.

7.7 Podsumowanie

W omawianym okresie odnotowano pozytywne, wzrostowe tendencje przede wszystkim w przypadku transportu lotniczego. Nastąpił wysoki wzrost przewozów pasażerskich w ruchu krajowym oraz wzrost liczby przewozów międzynarodowymi lotami czarterowymi.

Pozytywnym aspektem, ze względu na aspekt zrównoważonego rozwoju transportu, w tym dla potrzeb turystów, jest wyhamowanie trendu spadkowego przewozów pasażerskich koleją. Należy także zauważyć nie tylko zmiany ilościowe, ale i jakościowe połączeń międzyregionalnych oferowanych przez spółkę PKP Intercity S.A. Spółka stale odnawia tabor i oferuje wyższy standard podróży w klasie pociągów intercity i expres, a także w ramach Tanich Linii Kolejowych operujących na większości tras ww. rodzajów pociągów.

ROZDZIAŁ 8. WYBRANE ELEMENTY INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ I PARATURYSTYCZNEJ

8.1 Szlaki turystyczne

Rozwój szlaków turystycznych w Polsce należy do stałych trendów określających stan i dynamikę rozwoju zagospodarowania turystycznego w Polsce. Wiele projektów odchodzi od tylko oznakowania przebiegu szlaku, ale nadaje mu charakter tematyczny, włącza funkcje ekonomiczne z poziomu lokalnego w jego funkcjonowanie i stara się w sposób strategiczny zagospodarowywać teren w bliskości szlaku. Ponadto już istniejące lokalne szlaki są wykorzystywane jako element rozszerzenia proponowanej oferty.

Aktualnym problemem w zakresie tworzenia i utrzymywania szlaków turystycznych jest kwestia odpowiedzialności. Rzadko wyznaczeniu szlaku towarzyszy kontynuacja działań w zakresie monitorowania jego stanu oraz czystości i bezpieczeństwa na nim. Kwestia odpowiedzialności podmiotów – właścicieli terenów publicznych ogranicza się jedynie do wyrażenia zgody na utworzenie lub zlecenie utworzenia szlaku bez zachowania ciągłości konsekwencji w zakresie zapewniania jego funkcjonowania.

W latach 2004-2006 zwiększyła się długość szlaków pieszych i górskich z 33 256 km w 2004 r. do 34 351 km 2006 r. Rozwój szlaków w tym okresie realizowany był przez szereg organizacji pozarządowych tj. jednostki Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, Regionalne i Lokalne Organizacje Turystyczne i inne organizacje pozarządowe działające na rzecz rozwoju turystyki, którym finansowanie zapewniały m.in. jednostki samorządu terytorialnego, fundusze zewnętrzne w tym z Unii Europejskiej oraz administracja rządowa, w szczególności część 40. budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw turystyki.

W latach 2004-2006 Ministerstwo Gospodarki przeznaczyło na zadania związane z wytyczaniem i konserwacją szlaków 3,2 mln zł wykonując wyznaczanie, znakowanie i konserwację szlaków o długości 37 074 km.

Tab. 35. Długość szlaków turystycznych w latach 2004-2006

Województwo		Długość szlaków pieszych (w km)		Długość szlaków pieszych na 100 km ² powierzchni województwa
		ogółem	miejsce	
Dolnośląskie	2004	1 167,7	XIII	5,9
	2005	1 222,1	XIII	6,1
	2006	1 222,1	XII	6,1
Kujawsko-pomorskie	2004	2 974,8	V	16,5
	2005	2 985,8	V	16,6
	2006	3 017,8	V	16,8
Lubelskie	2004	3 015,8	III	12,0
	2005	3 087,8	III	12,3
	2006	3 179,2	II	12,7
Lubuskie	2004	1 920,1	IX	13,7
	2005	1 946,3	IX	13,9
	2006	1 945,3	IX	13,9
Łódzkie	2004	1 350,8	XI	7,4
	2005	1 367,5	XI	7,5
	2006	1 293,1	XI	7,1
Małopolskie	2004	1 329,2	XII	8,7
	2005	1 302,8	XII	8,6
	2006	1 144,7	XIII	7,5
Mazowieckie	2004	2 994,8	IV	8,4
	2005	3 036,1	IV	8,5
	2006	3 040,2	IV	8,5
Opolskie	2004	860,9	XV	9,2
	2005	862,7	XV	9,2
	2006	861,5	XV	9,2
Podkarpackie	2004	613,6	XVI	3,4
	2005	642,5	XVI	3,6
	2006	642,5	XVI	3,6
Podlaskie	2004	3 263,8	I	16,2
	2005	3 312,0	I	16,4
	2006	3 340,8	I	16,5
Pomorskie	2004	2 668,9	VII	14,6
	2005	2 761,0	VIII	15,1
	2006	2 794,0	VIII	15,3
Śląskie	2004	2 871,0	VI	23,3
	2005	2 925,7	VII	23,8
	2006	2 918,9	VII	23,7
Świętokrzyskie	2004	928,5	XIV	7,9
	2005	1 019,4	XIV	8,7
	2006	1 022,9	XIV	8,7
Warmińsko-mazurskie	2004	1 661,1	X	6,9
	2005	1 671,0	X	6,9
	2006	1 793,5	X	7,4
Wielkopolskie	2004	2 603,8	VIII	8,7
	2005	2 927,1	VI	9,8
	2006	2 991,4	VI	10,0
Zachodniopomorskie	2004	3 031,6	II	13,2
	2005	3 103,7	II	13,5
	2006	3 143,3	III	13,7
Polska	2004	33 256,4		10,6
	2005	34 173,5		10,9
	2006	34 351,2		11,0

Źródło: *Turystyka Polska w 2006 r. Układ Regionalny*.

8.2 Muzea i ich oddziały. Instytucje paramuzealne

Wydatki budżetowe na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego można podzielić na wydatki budżetu państwa oraz wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Udział wydatków na działalność muzeów w wydatkach budżetu państwa na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w analizowanym okresie zwiększył się o 1 pkt procentowy w stosunku do 2003 r. i wyniósł około 23% (tj. 253, 4 mln zł). Z kolei udział wydatków na działalność muzeów w wydatkach budżetów jednostek samorządu terytorialnego wyniósł około 13% (546,5 mln zł), co oznacza, że również wzrósł o 1 pkt procentowy w stosunku do 2003 r. (tj. o 12%). W Polsce istnieją także instytucje kultury, w tym również placówki muzealne prowadzone przez inne podmioty np. stowarzyszenia, fundacje, kościoły oraz osoby prywatne.

Od kilku lat obserwuje się tendencję rozwoju sieci muzeów w Polsce. W 2006 r. w porównaniu z 2005 r. przybyło 13 muzeów i oddziałów muzealnych. W stosunku do lat poprzednich zmniejszyła się jednak ich aktywność wystawiennicza. 703 muzea zaprezentowały 4 188 wystaw czasowych i objazdowych (w 2005 r. – 4 422 wystaw), w tym 231 wystaw zagranicznych. W 2006 r. muzea i wystawy muzealne zwiedziło 18 191 tys. osób (o 1,6% mniej niż w 2005 r.), w tym 6 058 tys. młodzieży szkolnej w zorganizowanych grupach (o 1,3% mniej w porównaniu z 2005 r.). Odsetek młodzieży szkolnej wśród zwiedzających wyniósł 33,3% i zwiększył się w porównaniu z rokiem poprzednim o 0,1 pkt procentowego. Największym powodzeniem wśród zwiedzających cieszą się muzea o profilu artystycznym (26,1% zwiedzających w 2006 r.) i historycznym (18,6%). Podobny był wybór nauczycieli realizujących zajęcia podczas lekcji muzealnych: najwięcej młodzieży szkolnej odwiedziło muzea artystyczne (19,5% w 2006 r.) oraz historyczne (18,4% w 2006 r.) i regionalne (18,1% w 2006 r.).

Tab. 36. Muzea – obiekty i odwiedzający w latach 2004-2006, stan w dniu 31 XII

Rok	Muzea	Muzealia (w tys.)	Wystawy czasowe				Zwiedzający w tys.	
			własne		obce		ogółem	w tym młodzież szkolna
			w kraju	za granicą	krajowe	z zagranicy		
2004	668	12 765	2 585	160	1 346	240	17 505	5 837
2005	690	12 974	2 787	134	1 364	271	18 488	6 136
2006	703	12 452	2 610	151	1347	231	18 191	6 058

Zródło: *Kultura w 2006 r.*, GUS, Warszawa 2007.

Struktura muzeów według rodzajów wskazuje, że najwięcej w analizowanym okresie było muzeów regionalnych i historycznych. Natomiast w układzie regionalnym największa liczba muzeów znajdowała się w województwach: małopolskim, mazowieckim i wielkopolskim.

Tab. 37 . Muzea według rodzajów w Polsce w latach 2004-2006 (stan w dniu 31 XII)

Rok	Ogółem	Arty- styczne	Arche- ologi- czne	Etno- grafi- czne	Histo- ryczne	Biogra- ficzne	Marty- rolo- giczne	Przy- rodni- cze	Tech- niki	Regio- nalne	Inne
2004	668	78	14	47	114	48	20	39	31	192	85
2005	690	80	14	49	117	50	20	39	32	201	88
2006	703	83	14	53	119	49	20	39	37	201	88

Zródło: *Kultura w 2006 r.*, GUS, 2007, Warszawa.

Tab. 38. Muzea według rodzajów i województw w 2006 r. (stan w dniu 31 XII)

Wyszczególnienie	Ogółem	Arty- styczne	Arche- ologi- czne	Etno- grafi- czne	Histo- ryczne	Biogra- ficzne	Marty- rolo- giczne	Przy- rodni- cze	Tech- niki	Regio- nalne	Inne
Dolnośląskie	45	7	1	1	7	1	1	5	2	11	9
Kujawsko-pomorskie	26	-	1	3	4	3	-	1	1	10	3
Lubelskie	39	5	-	1	4	7	4	1	-	13	4
Lubuskie	14	1	1	1	2	-	2	1	-	5	1
Łódzkie	40	5	1	2	7	1	1	1	2	15	6
Małopolskie	103	21	2	7	15	8	2	6	3	29	10
Mazowieckie	103	12	2	7	29	13	4	5	6	11	14
Opolskie	13	1	-	1	2	-	1	-	-	8	-
Podkarpackie	35	3	-	4	4	2	-	2	1	11	8
Podlaskie	29	4	1	4	6	1	-	2	-	7	4
Pomorskie	52	11	1	6	13	-	1	3	3	10	4
Śląskie	57	3	-	8	7	2	-	1	9	19	6
Świętokrzyskie	22	-	1	1	2	2	1	2	3	5	5
Warmińsko- mazurskie	23	1	-	4	2	5	-	1	-	8	2
Wielkopolskie	79	8	3	3	10	4	3	4	6	29	9
Zachodniopomorskie	23	1	-	-	5	-	-	4	1	10	3
Ogółem	703	83	14	53	119	49	20	39	37	201	88

Źródło: *Kultura w 2006 r.*, GUS, 2007, Warszawa.

Muzea prowadziły różną działalność oświatową, do której zaliczyć można organizację odczytów, seanse filmowe, koncerty i lekcje. Najwięcej uczestników miały lekcje muzealne – około 1,5 mln uczestników każdego roku.

Tab. 39 . Działalność oświatowa muzeów w Polsce w latach 2004-2006

Rok	Odczyty		Seanse filmowe		Koncerty		Lecje		
	zorganizowane przez muzea								
	odczyty	uczestnicy	seanse	widzowie	koncerty	słuchacze	tematy	zajęcia	uczestnicy
2004	6 798	320 667	16 566	545 092	3 043	704 130	6 871	63 220	1 572 270
2005	7 805	380 898	17 608	712 651	3 481	716 058	7 047	59 265	1 577 528
2006	7 004	400 595	17 568	693 451	3 690	660 753	6 702	60 758	1 511 552

Źródło: *Kultura w 2006 r.*, GUS, 2007, Warszawa.

Tab. 40. Zwiedzający muzea i wystawy muzealne w 2006 r. według rodzajów muzeów i województw

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	Artystyczne	Archeologiczne	Etnograficzne	Historyczne	Biograficzne	Martyrologiczne	Przyrodnicze	Techniki	Regionalne	Inne
POLSKA	18 191 269	4 753 594	694 190	1 175 130	3 380 706	934 377	1 560 670	763 058	668 955	1 891 510	2 369 079
Dolnośląskie	10 59 256	3 85 358	11 157	11 706	190 367	21 068	36 562	49 917	55 959	85 523	211 639
Kujawsko-pomorskie	6 74 766	-	245 674	16 804	149 922	11 536	-	4 000	48 456	151 839	46 535
Lubelskie	932 506	350 235	-	75 961	31 807	46 658	135 659	19 166	-	149 720	123 300
Lubuskie	161 646	22 452	2 244	33 269	22 106	-	13 500	2 260	-	28 297	37 518
Łódzkie	541 630	139 338	18 313	54 050	109 927	3 753	34 247	5 213	34 656	117 548	24 585
Małopolskie	5 481 479	1 655 172	80 079	108 687	560 678	450 733	993 066	150 534	108 638	343 136	1 030 756
Mazowieckie	2 872 054	597 331	50 391	62 441	1 338 271	184 429	117 757	111 423	168 844	88 203	152 964
Opolskie	183 418	16 900	-	50 384	32 014	-	15 680	-	-	68 440	-
Podkarpackie	755 858	385 177	-	102 633	35 098	11 610	-	30 355	21 308	92 305	77 372
Podlaskie	397 400	19 017	2 000	54 897	112 389	8 224	-	92 896	-	31 765	76 212
Pomorskie	1 901 959	828 247	64 791	236 222	355 677	-	98 158	25 743	24 645	98 579	169 897
Śląskie	843 117	165 117	12 000	151 831	59 880	3 766	-	4 500	158 934	227 680	59 409
Świętokrzyskie	462 883	-	53 043	83 412	7 211	40 049	2 516	102 068	20 308	43 379	110 897
Warmińsko-mazurskie	421 330	3 238	-	75 570	41 223	143 187	-	18 575	-	84 149	55 388
Wielkopolskie	1 163 058	180 516	154 498	57 263	221 764	9 364	113 525	80 428	27 207	162 264	156 229
Zachodniopomorskie	338 909	5 496	-	-	112 372	-	-	65 980	-	118 683	36 378

Źródło: *Kultura w 2006 r.*, GUS, 2007, Warszawa.

Instytucje paramuzealne

Atrakcję dla zwiedzających stanowią również instytucje paramuzealne, tj. placówki w swoim charakterze zbliżone do muzeów, takie jak: ogrody zoologiczne, akwaria, terraria (w których hodowane są niewielkie gady i płazy) oraz wiwaria (będące połączeniem akwariów z terrariami). Ponadto ogrody botaniczne, rezerwaty przyrody, udostępniane są zwiedzającym w sposób rejestrowany, na ogół prezentują również zestaw zbiorów lub opracowane wystawy tematyczne (w szczególności – grotty, jaskinie, akweny, parki, podziemne trasy turystyczne itp.), pomniki historii oraz inne jednostki obejmujące m.in. planetaria, miasteczka i centra nauki i techniki, a także nie będące muzeami ekspozycje stałe ukazujące osiągnięcia, odkrycia i ciekawostki z dziedziny historii, archeologii, kultury, przyrody, techniki itp. W 2006 r. zarejestrowano działalność 61 takich jednostek, w tym 14 prywatnych. Łącznie zgromadziły one 198 tys. eksponatów i okazów przyrody, a odwiedziło je 6 276 tys. osób (w roku poprzednim – 5 885 tys. osób), w tym 1 301 tys. młodzieży szkolnej zwiedzającej te instytucje zorganizowanych grupach (w 2005 r. – 1 338 tys. osób), co stanowiło 20,7% ogółu zwiedzających (22,7% w roku poprzednim).

W 2006 r. jednostki paramuzealne przygotowały 114 wystaw czasowych i 54 wystawy objazdowe. Największym zainteresowaniem zwiedzających 13 instytucje paramuzealne cieszyły się ogrody zoologiczne – 49,8% wszystkich odwiedzających te instytucje (prawie 4-krotnie większa liczba osób zwiedzających niż zwiedzający ogrody botaniczne). Placówki paramuzealne, podobnie jak muzea, prowadziły działalność oświatową. W 2006 r. zorganizowały 5,7 tys. odczytów i lekcji muzealnych, w których wzięło udział 175,9 tys. uczestników (w 2005 r. – 4,8 tys. spotkań, które cieszyły się zainteresowaniem 158,9 tys. osób), 110 koncertów, których wysłuchało 44,6 tys. słuchaczy (w 2005 r. – 100 koncertów i 40,2 tys. osób) i zaprezentowały 2,9 tys. seansów filmowych, które obejrzało łącznie 175 tys. widzów (w roku poprzednim odpowiednio: 2,2 tys. i 181,3 tys. osób). W ramach prowadzonej w 2006 r. działalności wydawniczej, instytucje paramuzealne opublikowały 124 tytuły w łącznym nakładzie 400 tys. egz., w tym 61 tytułów informatorów i folderów w nakładzie 300 tys. egzemplarzy.

Tab. 41 . Instytucje paramuzealne – liczba obiektów i zwiedzających (stan na 2006 rok)

	Instytucje paramuzealne	Zwiedzający
Ogrody zoologiczne	14	3 122 791
Ogrody botaniczne	13	800 904
Rezerwaty	4	927 202
Inne	30	1 425 311
OGÓŁEM	61	6 276 208

Źródło: GUS.

8.3 Parki narodowe i krajobrazowe

W latach 2004-2006 w Polsce funkcjonowały 23 parki narodowe, których obszar stanowił ok. 1% powierzchni kraju. Powierzchnia największego - Biebrzańskiego Parku Narodowego wynosiła 59,2 tys. ha, a najmniejszego - Ojcowskiego Parku Narodowego - 2,1 tys. ha. Do najliczniej odwiedzanych parków należały: Tatrzański Park Narodowy (ok. 2,5 mln osób rocznie), Woliński Park Narodowy (ok. 1,5 mln osób) i Karkonoski Park Narodowy (1,5 mln osób). Te trzy parki narodowe skupiały ponad 50% ruchu turystycznego w parkach. Muzea parków narodowych odwiedzało rocznie około 830 tys. osób. Ponadto w Polsce w trzyletnim analizowanym okresie istniało 120 parków krajobrazowych.

Tab. 42. Parki narodowe – powierzchnia i liczba odwiedzających (stan na 2006 rok)

Park	Województwo	Obszar (w ha)	Liczba turystów (w tys.)
Babiogórski	Małopolskie	3 390,5	81,0
Białowieski	Podlaskie	10 517,3	240,0
Biebrzański	Podlaskie	59 223,0	31,3
Bieszczadzki	Podkarpackie	29 201,0	273,0
„Bory Tucholskie”	Pomorskie	4613,0	60,0
Drawieński	Zachodniopomorskie, Lubuskie, Wielkopolskie	11 342,0	15,0
Gorczański	Małopolskie	7 030,8	50,0
Gór Stołowych	Dolnośląskie	6 339,7	302,0
Kampinoski	Mazowieckie	38 548,5	1 000,0
Karkonoski	Dolnośląskie	5 580,5	2 000,0
Magurski	Podkarpackie, Małopolskie	19 438,9	50,0
Narwiański	Podlaskie	7 350,0	5,0
Ojcowski	Małopolskie	2 145,6	400,0
Pieniński	Małopolskie	2 346,2	763,0
Poleski	Lubelskie	9 762,2	16,5
Roztoczański	Lubelskie	8 482,8	100,0
Słowiński	Pomorskie	21 572,9	365,0
Świętokrzyski	Świętokrzyskie	7 626,4	204,0
Tatrzański	Małopolskie	21 164,0	2 678,5
„Ujście Warty”	Lubuskie	8 037,6	18,0
Wielkopolski	Wielkopolskie	7 583,9	1 200,0
Wigierski	Podlaskie	14 999,5	120,0
Woliński	Zachodniopomorskie	10 937,4	1 500,0
Razem	Polska	317 233,7	11 472,3

Źródło: *Ochrona Środowiska w 2007 r.*, GUS, 2008, Warszawa.

Największą liczbę infrastruktury turystyczno-sportowej posiadają Tatrzański, Karkonoski i Wigierski Park Narodowy.

Tab. 43. Infrastruktura turystyczno-sportowa w parkach narodowych (stan na 2006 r.)

	schroniska	domy wczasowe	kempingi, biwaki	schrony przeciwdeszczowe	nartostrady w km	stadiony	kolejki linowe	wyciągi	trasy wycieczkowe
Babiogórski	1	-	1	-	6,0	-	-	-	-
Białowiecki	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Biebrzański	-	-	7	11	-	-	-	-	-
Bieszczadzki	4	2	3	9	-	-	-	1	-
„Bory Tucholskie”	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Drawieński	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Gorczański	-	-	2	-	1,2	-	-	-	-
Gór Stołowych	2	-	-	10	-	-	-	-	-
Kampinoski	-	-	-	53	-	-	-	-	-
Karkonoski	10	-	-	12	18,0	-	3	10	1
Magurski	-	-	-	7	-	-	-	-	-
Narwiański	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Ojcowski	-	1	3	1	-	-	-	-	-
Pieniński	-	-	-	3	-	-	-	-	-
Poleski	-	-	3	17	-	-	-	-	-
Roztoczański	-	-	-	5	-	1	-	-	-
Słowiński	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Świętokrzyski	2	-	-	9	-	-	-	-	-
Tatrzański	8	14	3	-	22	3	7	5	5
„Ujście Warty”	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wielkopolski	-	-	1	15	-	-	-	-	-
Wigierski	1	3	18	45	-	-	-	-	-
Woliński	-	-	-	13	-	-	-	-	-
OGÓŁEM	30	20	49	210	47,2	4	10	14	6

Źródło: *Ochrona Środowiska w 2007 r.*, GUS, 2008, Warszawa.

ROZDZIAŁ 9. BARIERY ROZWOJU TURYSTYKI W POLSCE W LATACH 2004-2006

Interdyscyplinarny charakter turystyki z jednej strony powoduje, że może ona być stymulatorem rozwoju wielu sektorów, a tym samym regionów. Z drugiej jednak strony sprawia, że rozwój turystyki jest uzależniony od rozwoju wielu innych dziedzin gospodarki. Powyższe znajduje swoje odzwierciedlenie przy identyfikacji barier rozwoju turystyki w Polsce. W niniejszym rozdziale wskazano zarówno bariery rozwoju ruchu turystycznego, jak i podaży turystycznej.

Wśród barier rozwoju turystyki w latach 2004-2006 wskazanych również przez przedsiębiorców turystycznych i organizacje pozarządowe wyodrębnić można bariery: ekonomiczne, prawne, infrastrukturalne, bariery dotyczące produktu turystycznego, marketingowe oraz społeczno-polityczne.

BARIERY EKONOMICZNE

Do grupy tej zaliczono:

1. sytuację gospodarczą Polski – wysokie bezrobocie i ograniczenie świadczeń socjalnych wpłynęły na relatywne obniżenie dochodów polskich rodzin, a tym samym na zmniejszenie skłonności Polaków do wydatkowania środków finansowych na turystykę;
2. niekorzystną sytuację w sektorze finansów publicznych, która prowadziła do przeznaczania zbyt małych (w stosunku do potrzeb) środków na infrastrukturę turystyczną oraz na promocję turystyczną Polski;
3. zbyt małe środki finansowe przeznaczane na promocję turystyczną Polski oraz na badania rynku turystycznego;
4. systematyczne zmniejszanie się środków finansowych dla społecznych podmiotów (organizacji pozarządowych) prowadzących działania na rzecz upowszechniania turystyki w Polsce wśród różnych grup (np. dzieci i młodzież, środowisko wiejskie);
5. brak instrumentów finansowych służących do rozwijania i poprawy stanu infrastruktury turystycznej (np. preferencyjnych kredytów, funduszy gwarancyjnych, funduszy poręczeniowo-kredytowych);
6. zbyt małe zachęty lub brak zachęt ze strony samorządów dla inwestorów rozwijających komercyjną infrastrukturę turystyczną.;
7. istnienie zjawiska „szarej strefy” w turystyce.

Kondycja gospodarki turystycznej jest bardzo silnie uzależniona od kondycji gospodarki narodowej. Ograniczenie wydatków sektora finansów publicznych przekłada się na niewystarczające wydatki budżetu państwa na rozwój turystyki, a tym samym na promocję turystyczną Polski.

BARIERY PRAWNE

Do grupy barier prawnych dotkliwych w latach 2004-2006 zaliczono:

1. brak dopracowania przepisów prawa dotyczących wypoczynku dzieci i młodzieży w kontekście przepisów ustawy o usługach turystycznych i innych ustaw;

2. brak ram prawnych dla tworzenia i funkcjonowania szlaków turystycznych (pieszych, górskich, nizinnych, rowerowych, jeździeckich i narciarskich), co jest bardzo niekorzystne ze względu na fakt, iż szlaki są ważnym elementem produktów turystycznych i promocji turystycznej;
3. nieodpowiednie umiejscowienie w przepisach prawnych organizacji pozarządowych;
4. brak jednoznacznego umiejscowienia w obowiązującym prawodawstwie i określenia statusu prawnego kadry społecznej działającej w turystyce.

Istotną barierą prawno-ekonomiczną jest brak instrumentów zwiększających zainteresowanie samodzielnym kształtowaniem wypoczynku przez rodziny polskie.

BARIERY INFRASTRUKTURALNE

W grupie tej wyróżniono:

1. niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę drogową i powolny jej przyrost, brak dróg szybkiego ruchu i autostrad;
2. niski standard kolei;
3. niewystarczającą przepustowość międzynarodowego lotniska Okęcie w Warszawie, opóźnienia w budowie kolejnego terminalu;
4. niewystarczającą liczbę i przepustowość lotnisk regionalnych;
5. zbyt małą liczbę oczyszczalni ścieków.

Wśród barier infrastrukturalnych w dalszym ciągu najbardziej dotkliwy był niedorozwój infrastruktury transportowej, który powoduje małą dostępność komunikacyjną atrakcyjnych turystycznie regionów i miejscowości.

BARIERY DOTYCZĄCE PRODUKU TURYSTYCZNEGO

Do grupy barier związanych z produktem turystycznym zaliczono:

1. niewystarczająca liczba wykwalifikowanych kadr turystycznych w administracji samorządowej, powiatowej i gminnej, niską znajomość języków obcych wśród osób uczestniczących w obsłudze ruchu turystycznego;
2. niewystarczającą liczbę hoteli średniej klasy usytuowanych poza dużymi miastami; problem ten dotyczy m.in. atrakcyjnych miejscowości turystycznych;
3. niewystarczająco atrakcyjną ofertę handlowo-usługową, która skłaniałaby turystów zagranicznych do wydatkowania pieniędzy w czasie pobytów w Polsce;
4. niedostosowanie placówek kultury do obsługi ruchu turystycznego, zwłaszcza w okresie sezonu turystycznego.

BARIERY MARKETINGOWE

W tej grupie wyróżniono następujące bariery:

1. niedostateczne kreowanie wizerunku Polski i poszczególnych polskich regionów jako celu podróży turystycznych (destynacji turystycznych) na rynkach międzynarodowych;
2. niedostatek badań marketingowych o charakterze regionalnym;

3. niedostateczną promocję polskiej oferty turystycznej, w szczególności na rynku krajowym, która jest efektem niskich nakładów finansowych na promocję turystyczną.

Stworzenie wizerunku jest konieczne, gdyż stanowi siłę przyciągającą turystów oraz znaczną część wartości dodanej oferowanych produktów. Z drugiej jednak strony stworzenie wizerunku wymaga długiego czasu, dużych nakładów, a także stałego umacniania. Konieczne są większe nakłady na promocję turystyczną Polski. Niezbędne jest także określenie swojego miejsca na rynku turystycznym przez poszczególne regiony.

BARIERY SPOŁECZNO-POLITYCZNE

Do grupy tej zaliczono:

1. niskie poczucie bezpieczeństwa turystów przebywających w Polsce;
2. stan bezpieczeństwa publicznego w polskich miastach i na drogach; postrzeganie Polski jako kraju niebezpiecznego dla turystów;
3. zmieniające się w wyniku wyborów władze rządowe i samorządowe, które na ogół nie kontynuują opracowanych przez poprzedników strategii rozwoju, w tym turystycznego.

W niniejszym opracowaniu nie wskazano wszystkich ograniczeń rozwoju turystyki w latach 2004-2006, koncentrując się na barierach kluczowych.

Wykaz skrótów

- CRDT – charakterystyczne rodzaje działalności turystycznej.
- GUS – Główny Urząd Statystyczny.
- IT – Instytut Turystyki
- MF – Ministerstwo Finansów.
- POIG - Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka.
- POT – Polska Organizacja Turystyczna.
- RST – rachunek satelitarny turystyki.
- WTO/UNWTO – Światowa Organizacja Turystyki.
- WTTC – Światowa Rada Turystyki i Podróży.

Słownik

- **Gospodarka turystyczna** – obejmuje nie tylko dobra i usługi służące bezpośrednio konsumpcji turystycznej, ale także takie rodzaje aktywności gospodarczej, które są ściśle bądź częściowo uzależnione od ruchu podróżnych i których rozwój nie byłby możliwy (lub byłby znacznie ograniczony), gdyby nie turystyka.
- **Odwiedzający** – każda osoba podróżująca do miejsca znajdującego się poza jej “zwykłym otoczeniem” na czas nie dłuższy niż 12 miesięcy, jeśli podstawowy cel podróży jest inny niż podjęcie działalności zarobkowej, wynagradzanej w odwiedzanej miejscowości. W praktyce liczbę przekroczeń granicy przez cudzoziemców traktuje się jako liczbę cudzoziemców odwiedzających Polskę. Oznacza to, że jedna osoba kilkakrotnie przekraczająca granicę jest traktowana jako kilka osób.
- **Odwiedzający jednodniowi** – odwiedzający, którzy nie nocują w obiektach zakwaterowania zbiorowego ani w kwaterach i obiektach prywatnych w odwiedzanym kraju.
- **Przemysł turystyczny** – obejmuje produkcję dóbr i usług ściśle związanych z turystyką, takich jak zakwaterowanie, wyżywienie, usługi rekreacyjne i transport turystów.
- **Przychody z turystyki (wpływy z turystyki przyjazdowej)** – wszystkie wydatki ponoszone w czasie pobytu w Polsce przez cudzoziemców odwiedzających Polskę (**wydatki cudzoziemców w Polsce**) powiększone o przekazy na konta polskich podmiotów turystycznych z tytułu usług świadczonych cudzoziemcom na terytorium Polski (wg danych NBP).
- **Turystyka** - ogół działań ludzi, którzy podróżują i przebywają dla wypoczynku, w interesach i w innych celach (z wyłączeniem działalności zarobkowej) przez okres nie przekraczający 12 miesięcy w miejscach znajdujących się poza zwykłym otoczeniem. Termin “turystyka” obejmuje zarówno odwiedzających, którzy zatrzymują się co najmniej na jedną noc, jak i odwiedzających jednodniowych.
- **Turystyka krajowa** - krajowe wyjazdy mieszkańców danego kraju.
- **Turyści** – odwiedzający, którzy przynajmniej przez jedną noc korzystają z obiektów zakwaterowania zbiorowego lub indywidualnego w odwiedzanym kraju, regionie, miejscowości.
- **Zagraniczna turystyka przyjazdowa** – obejmuje przyjazdy do danego kraju osób mieszkających na stałe za granicą.
- **Zagraniczna turystyka wyjazdowa** – obejmuje wyjazdy z danego kraju osób mieszkających w tym kraju.

Literatura

- *Badanie strat budżetu państwa wynikających z istnienia szarej strefy w turystyce*, 2006, Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa.
- *Budownictwo, wyniki działalności 1995-2003*, 2004, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- *Kultura w 2006 r.*, 2007, Główny Urząd Statystyczny, 2007, Warszawa.
- *Ochrona Środowiska w 2006 r.*, 2007, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- *Rachunek satelitarny turystyki dla Polski 2002*, 2005, Instytut Turystyki, Warszawa.
- *Rachunek satelitarny turystyki dla Polski za lata 2003-2004*, 2007, Instytut Turystyki, Warszawa.
- *Raport o stanie gospodarki 2006*, 2007, Departament Analiz i Prognoz, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- *Raport o stanie gospodarki turystycznej w latach 2001-2004*, 2005, Departament Turystyki, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- *Rynek Lotniczy*, 2007, Instytut Turystyki, Warszawa.
- *Rynek wewnętrzny w 2006 r.*, 2007, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- *Turystyka Polska w 2006 r., Układ Regionalny*, 2007, Instytut Turystyki, Warszawa.
- *Turystyka w 2004 r.*, 2005, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- *Turystyka w 2005 r.*, 2006, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- *Turystyka w 2006 r.*, 2007, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- *Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework*. [Rachunek Satelitarny Turystyki: Zalecana Metodologia], 2001, WTO, UE, OECD, UN.

Źródła internetowe:

- www.stat.gov.pl – Główny Urząd Statystyczny.
- www.mg.gov.pl – Ministerstwo Gospodarki.
- www.mf.gov.pl – Ministerstwo Finansów.
- www.intur.com.pl – Instytut Turystyki.
- www.world-tourism.org – Światowa Organizacja Turystyki.
- www.wttc.travel - Światowa Rada Turystyki i Podróży.

Spis rycin

Ryc. 1. Wydatki samorządów wojewódzkich, powiatowych, miast na prawach powiatu i gmin dla działu „Turystyka” według województw w latach 2004-2006 (w zł)	32
Ryc. 2. Dochody i wydatki budżetu państwa w latach 2004-2006 (w mld zł).....	34
Ryc. 3. Liczba pracujących w latach 2004-2006 (w tys.).....	35
Ryc. 4. Bezrobotni zarejestrowani w latach 2004-2006 (w tys.)	36
Ryc. 5. Stopa bezrobocia w poszczególnych miesiącach w latach 2004-2006 (w %)	37
Ryc. 6. Obroty handlu zagranicznego według głównych partnerów (mln USD).....	38
Ryc. 7. Łączne przychody dewizowe w latach 2004-2006 (w mld USD)	39
Ryc. 8. Gospodarka turystyczna w latach 2004-2006 (w mld zł).....	41
Ryc. 9. Bezrobocie rejestrowane oraz liczba ofert pracy zgłoszona w urzędach pracy w zawodach gastronomiczno-hotelarskich w latach 2004-2006	44
Ryc. 10. Spożycie turystyczne rezydentów w 2004 r. według produktów	47
Ryc. 11. Wartość dodana wytworzona w CRDT w 2003 r. według rodzaju działalności	49
Ryc. 12. Turystyczna wartość dodana w 2004 r. według rodzajów działalności	49
Ryc. 13. Pracujący w turystyce w 2004 r. (wszystkie jednostki)	51
Ryc. 14. Domy letniskowe i domki wakacyjne oraz rezydencje wiejskie w latach 1995-2005*	52
Ryc. 15. Przyjazdy cudzoziemców i turystów zagranicznych do Polski w latach 2004-2006 (w mln).....	61
Ryc. 16. Wydatki cudzoziemców i turystów zagranicznych w Polsce w latach 2004-2006 (w mld USD).....	61
Ryc. 17. Wydatki turystów zagranicznych w Polsce na osobę i na dzień w latach 2004-2006 (w USD).....	62
Ryc. 18. Struktura wydatków turystów zagranicznych w Polsce w latach 2004-2006 (w %)	62
Ryc. 19 . Podstawowe segmenty w turystyce przyjazdowej w latach 2004-2006 (w %).....	63
Ryc. 20. Udział sektora usług turystycznych w obsłudze zagranicznej turystyki przyjazdowej w latach 2004-2006 (w %).....	64
Ryc. 21. Uczestnictwo mieszkańców Polski w wyjazdach turystycznych w latach 2004-2006 (w %).....	66
Ryc. 22. Podróże krajowe mieszkańców Polski w latach 2004-2006 (w mln).....	66
Ryc. 23 . Podstawowe cele wyjazdów krajowych w latach 2004-2006 (w %).....	67
Ryc. 24. Udział sektora usług turystycznych w obsłudze turystyki krajowej w latach 2004-2006 (w %)	69
Ryc. 25. Liczba turystycznych wyjazdów zagranicznych i przekroczeń granicy mieszkańców Polski w latach 2004-2006 (w mln).....	69
Ryc. 26. Cele zagranicznych wyjazdów mieszkańców Polski w latach 2004-2006 (w %)	70
Ryc. 27. Wydatki mieszkańców Polski na podróże zagraniczne w latach 2004-2006 (w zł)	70
Ryc. 28. Udział sektora biur podróży w obsłudze turystyki wyjazdowej (w %)	71
Ryc. 29. Baza hotelowa w Polsce w latach 2004-2006	75
Ryc. 30. Liczba miejsc noclegowych w hotelach według kategorii w latach 2004-2006 (w tys.) ..	77

Ryc. 31. Liczba placówek gastronomicznych w latach 2004-2006	79
Rys. 32. Pasażerowie w polskich portach lotniczych w latach 2004-2006 (w tys.).....	86
Rys. 33. Ruch czarterowy w polskich portach lotniczych – liczba pasażerów (w tys.)	86
Ryc. 34. Ruch pasażerów w morskich portach handlowych i przystaniach promowych w latach 2004-2006.....	87
Rys. 35. Przewozy pasażerów żeglugą przybrzeżną w latach 2004-2006 (w tys.)	88
Rys. 36. Przewozy pasażerów transportem samochodowym, bez przewozów na podstawie biletów miesięcznych i przewozów pracowniczych* (w mln)	89

Spis tabel

Tab. 1. Wykaz wybranych działań promocyjnych POT w latach 2004-2006	24
Tab. 2. Liczba imprez targowych, liczba wystawców oraz liczba uczestników podróży studyjnych po Polsce w latach 2004-2006.....	28
Tab. 3. Wydatki samorządów wojewódzkich, powiatowych, miast na prawach powiatu i gmin dla działu „Turystyka” w latach 2004-2006* (w zł)	30
Tab. 4. Ranking wydatków samorządów gmin dla działu „Turystyka” (w zł).....	31
Tab. 5. Wydatki państwa na turystykę (wydatki administracji rządowej i samorządowej dla części 40 – „Turystyka”) w latach 2004-2006 (w zł)	32
Tab. 6. Stopa wzrostu produktu krajowego brutto, spożycia ogółem oraz spożycia indywidualnego w latach 2004-2006	33
Tab. 7. Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych w latach 2004-2006.....	34
Tab. 8. Pracujący, liczba bezrobotnych oraz stopa rejestrowanego bezrobocia w latach 2004-2006.....	35
Tab. 9. Wydatki turystów i odwiedzających jednodniowych w Polsce w latach 2004-2006 (w USD).....	40
Tab. 10. Udział gospodarki turystycznej w PKB.....	41
Tab. 11. Udział turystyki międzynarodowej w obrotach z zagranicą w latach 2004-2006	41
Tab. 12. Pracujący w wybranych sekcjach, działach i grupach związanych z turystyką (stan w dniu 31.XII danego roku) w latach 2004-2005 (w tys.).....	42
Tab. 13. Pracujący w sekcji H według województw w latach 2004-2005 (w tys.).....	43
Tab. 14. Bezrobotni ogółem oraz liczba ofert pracy w poszczególnych zawodach gastronomiczno-hotelarskich w latach 2004-2006	45
Tab. 15. Współczynniki specjalizacji produkcji i spożycia turystycznego dla poszczególnych sekcji	48
Tab. 16. Przejawy nieuczciwej konkurencji w sektorze turystycznym wg rodzajów działalności w 2006 r. (w %).....	55
Tab. 17. Straty budżetu państwa z tytułu występowania szarej strefy w działalności turystycznej według rodzajów podatków w latach 2004-2005	58
Tab. 18. Przyjazdy turystów zagranicznych według krajów w latach 2004-2006 (w tys.).....	63
Tab. 19. Przyjazdy turystów zagranicznych do poszczególnych województw według grup krajów* w latach 2004-2006 (w tys.).....	65
Tab. 20. Przyjazdy turystów krajowych do miejscowości położonych na terenie województw w latach 2004-2006* (w mln)	68
Tab. 21. Biura podróży posiadające aktualny wpis do Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych	72
Tab. 22. Podmioty turystyczne, które posiadały w 2006 r. wpis do ewidencji	73
Tab. 23. Liczba obiektów noclegowych zakwaterowania zbiorowego w latach 2004-2006	74
Tab. 24. Wykorzystanie miejsc noclegowych w hotelach w latach 2004-2006 (w %)	75
Tab. 25. Liczba obiektów noclegowych w bazie noclegowej indywidualnego zakwaterowania w latach 2004-2006	75
Tab. 26. Liczba miejsc noclegowych w obiektach zakwaterowania zbiorowego według rodzaju obiektów w latach 2004-2006 (w tys.)	76

Tab. 27. Liczba miejsc noclegowych w bazie noclegowej indywidualnego zakwaterowania w latach 2004-2006 (w tys.).....	77
Tab. 28 . Liczba pracujących oraz liczba przedsiębiorstw w sekcji H – Hotele i Restauracje w latach 2004-2006	78
Tab. 29. Liczba placówek gastronomicznych w latach 2004-2006.....	78
Tab. 30. Przychody ogółem przedsiębiorstw gastronomicznych w latach 2004-2007 (w mln zł) 80	80
Tab. 31. Łączna liczba uprawnień pilota wycieczek i przewodnika turystycznego figurujących w ewidencji marszałków województw (stan na 31.12. 2006 r.)	81
Tab. 32. Liczba uprawnień pilota wycieczek i przewodnika turystycznego nadanych przez marszałków województw w 2006 r.....	82
Tab. 33. Liczba pilotów wycieczek i przewodników turystycznych posiadających potwierdzoną znajomość co najmniej jednego języka obcego (procent wszystkich, posiadających dane uprawnienie)	83
Tab. 34. Porty lotnicze oraz obsługa pasażerska.....	85
Tab. 35. Długość szlaków turystycznych w latach 2004-2005	91
Tab. 36. Muzea – obiekty i odwiedzający w latach 2004-2006, stan w dniu 31 XII.....	92
Tab. 37 . Muzea według rodzajów w Polsce w latach 2004-2006 (stan w dniu 31 XII).....	92
Tab. 38. Muzea według rodzajów i województw w 2006 r. (stan w dniu 31 XII)	93
Tab. 39 . Działalność oświatowa muzeów w Polsce w latach 2004-2006.....	93
Tab. 40. Zwiedzający muzea i wystawy muzealne w 2006 r. według rodzajów muzeów i województw	94
Tab. 41 . Instytucje paramuzealne – liczba obiektów i zwiedzających (stan na 2006 rok).....	95
Tab. 42. Parki narodowe – powierzchnia i liczba odwiedzających (stan na 2005 rok).....	96
Tab. 43. Infrastruktura turystyczno-sportowa w parkach narodowych (stan na 2005 rok).....	97

Załącznik 1

Metodologia uproszczonego rachunku satelitarnego turystyki

Ze względu na złożony charakter gospodarki turystycznej, ocena efektów gospodarczych turystyki wymaga wykorzystania różnorodnych źródeł informacji statystycznej. Podstawy metodologiczne sporządzania tego typu zestawień zawiera Recommended Methodological Framework (RMF)²⁶, której polska adaptacja została wykorzystana do sporządzenia Rachunku Satelitarnego Turystyki dla Polski za lata 2000-2002. Wspomniana metodologia sporządzania RST jest bardzo rozbudowana, jeśli chodzi o szczegółowość analiz, i w konsekwencji wymaga korzystania ze szczegółowych danych zastosowanych w rachunkach narodowych. Ponieważ dane te dostępne są dopiero po około trzech latach od roku referencyjnego, a ich zestawienie na potrzebnym poziomie dezagregacji jest pracochłonne, wyniki RST uzyskuje się ze znacznym opóźnieniem. Z tego powodu ich użyteczność jako narzędzia polityki turystycznej, a nawet jako źródła informacji o gospodarce turystycznej jest ograniczona. Powstała zatem potrzeba opracowania rozwiązań metodologicznych, które umożliwiłyby szybsze uzyskanie podstawowych danych opisujących efekty turystyki w roku referencyjnym i dokonanie tego mniejszym kosztem.

1. powinno dostarczyć informacji na temat wielkości podstawowych zmiennych makroekonomicznych charakteryzujących gospodarkę turystyczną, takich jak spożycie, produkcja globalna, wartość dodana, PKB, zatrudnienie i nakłady na środki trwałe w poszczególnych latach;
2. w miarę możliwości pożądaną jest uzyskanie informacji opisujących strukturę wymienionych wielkości makroekonomicznych według rodzajów działalności i produktów;

Zgodnie z powyższymi założeniami, opracowanie zawiera opis metodologii uproszczonego RST oraz oszacowania następujących wielkości:

- spożycie turystyczne według produktów w podziale na rezydentów i nierezydentów oraz spożycie pośrednie w cenach bieżących nabywcy;
- wielkość produkcji globalnej produktów turystycznych według sekcji rodzajów działalności w cenach bieżących bazowych;
- zmodyfikowane współczynniki turystycznej wartości dodanej oraz turystyczna wartość dodana ogółem i według rodzajów działalności w cenach bieżących bazowych;
- oszacowanie bezpośredniego wkładu turystyki w PKB i tzw. turystycznego PKB w cenach bieżących;
- oszacowanie wielkości zatrudnienia i jego struktury w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej (CRDT);
- oszacowanie wielkości nakładów na środki trwałe w CRDT w cenach bieżących nabywcy.

Zgodnie z podstawowymi założeniami metodologii RST przedstawionej w RMF, przy ocenie efektów ekonomicznych turystyki uwzględniono tylko efekty bezpośrednie, tj. wynikające z wydatków konsumpcyjnych odwiedzających lub na ich rzecz poniesione bezpośrednio w związku z podróżą turystyczną. Obejmują one spożycie występujące

²⁶ *Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework*. [Rachunek Satelitarny Turystyki: Zalecana Metodologia]. WTO, UE, OECD, UN 2001.

w związku z podróżami krajowymi rezydentów Polski oraz z wydatkami na rzecz przedsiębiorstw będących rezydentami Polski, poniesionymi przez zagranicznych odwiedzających i polskich odwiedzających wyjeżdżających za granicę.

Zakres podmiotowy i przedmiotowy uproszczonego RST jest podobny do pełnego RST. Oznacza to, że uwzględniono w nim wszystkie grupy podmiotów uczestniczących w spożyciu turystycznym, tj. odwiedzających zagranicznych i krajowych, spośród których wyodrębniono uczestników podróży służbowych. Podobnie jak RST dla 2002 r., oszacowanie obejmuje wszystkie rodzaje podróży turystycznych, czyli podróże jednodniowe (beznoclegowe) i połączone z noclegiem. W odniesieniu do rodzajów działalności gospodarczej i produktów, w uproszczonej wersji rachunku uwzględniono zasadniczo wszystkie rodzaje działalności wyszczególnione jako turystyczne (charakterystyczne lub związane z turystyką), które znalazły się w RST dla 2002 r. Usunięto z opracowania jedynie te pozycje, dla których w 2002 r. nie stwierdzono spożycia turystycznego lub oszacowano je na bardzo niskim poziomie. Dotyczy to: wynajmu samochodów osobowych, działalności portów lotniczych, obsługi nieruchomości i ich wynajmu oraz produktów odpowiadających tym rodzajom działalności. W rezultacie w oszacowaniach uwzględniono rodzaje działalności należące do czterech sekcji: H, I, O i G. Dodatkowo w celu zwiększenia czytelności tablic skumulowano produkty i rodzaje działalności, dla których niemożliwe było podanie odrębnych danych.

Podstawą dokonania oszacowań efektów ekonomicznych turystyki w latach były założenia metodologiczne zamieszczone w końcowej części raportu z wyników RST za 2002 rok²⁷. Założenia te oparte zostały na analizie struktury gospodarki turystycznej w latach 2000-2002, dla których sporządzono pełne wersje RST. Podstawowymi współczynnikami opisującymi tę strukturę są:

- *współczynnik specjalizacji produkcji*, który określa, jaki jest udział produktów podstawowych w produkcji globalnej turystycznych rodzajów działalności gospodarczej,
- *współczynnik spożycia turystycznego*, który pokazuje udział odwiedzających w spożyciu produktów turystycznych.

Jeśli chodzi o wielkości współczynnika spożycia turystycznego, to zostały one skorygowane na podstawie szacowanych zmian w spożyciu turystycznym. Korekta opierała się na obserwacji dynamiki zmian wielkości produkcji globalnej danego rodzaju działalności turystycznej i dynamiki spożycia wytwarzanego przez nią produktu. W razie wystąpienia rozbieżności, współczynnik spożycia turystycznego korygowany był odpowiednio w górę lub w dół, co oznaczało wzrost lub spadek udziału odwiedzających w wykorzystaniu danego produktu

Spożycie turystyczne, produkcja globalna i wartość dodana

Oszacowanie wielkości **spożycia rezydentów na terytorium ekonomicznym Polski** oparto na następujących źródłach informacji:

- badaniu modułowym uczestnictwa w turystyce mieszkańców Polski w 2001 r., przeprowadzonym przez GUS;
- badaniu budżetów gospodarstw domowych w latach 2003 i 2004 w ujęciu kwartalnym w zakresie wydatków związanych z uprawianiem turystyki, przeprowadzonym przez GUS;

²⁷ *Rachunek satelitarny turystyki dla Polski 2002*, Instytut Turystyki, Warszawa.

- badaniu Instytutu Turystyki z lat 2003 i 2004 dotyczącym uczestnictwa w turystyce i wydatków na turystykę wyjazdową mieszkańców Polski;
- danych dotyczących wydatków na podróże służbowe oszacowanych przez GUS na potrzeby rachunków narodowych;
- Popyt turystyczny **nierezydentów** oszacowano wykorzystując dwa źródła informacji:
- badania ankietowe odnoszące się do przyjazdów i wydatków nierezydentów (turystów i odwiedzających jednodniowych), przeprowadzone w 2003 i 2004 r. przez Instytut Turystyki na granicach; do oszacowania wielkości wydatków posłużono się również danymi straży granicznej, publikowanymi przez GUS;
- dane Narodowego Banku Polskiego, zestawione w bilansie płatniczym na bazie transakcji w pozycji podróże.

Podobnie jak w poprzednich edycjach RST i zgodnie z przyjętą metodologią, dane dotyczące strony popytowej RST opracowano w wersji netto, tzn. dokonano rozszacowania wartości usług cząstkowych zakupionych przez turystów w formie imprez.

W zakresie produkcji globalnej i wartości dodanej podstawą oszacowań były wielkości tych zmiennych w latach 2002-2004 dla sekcji H, I, O i G, opublikowane przez GUS²⁸. Oszacowania dotyczące kwoty podatków pośrednich netto oparto na materiałach analitycznych udostępnionych przez Departament Rachunków Narodowych GUS w związku z pracami nad RST za 2002 rok (materiały te nie zostały opublikowane).

Mimo, iż szacunki uproszczonego RST opierają się na analizie struktury gospodarki za lata 2000-2002 zasadne jest analizowanie wyników na lata 2003-2004. Jest to jedyna możliwość, aby w momencie powstawiania raportu w pełen sposób opisać znaczenie turystyki w gospodarce. Weryfikacja uproszczonego RST będzie możliwa dopiero za kilka lat.

²⁸ Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych 2000-2005, www.stat.gov.pl, data publikacji 2007-07-11.